

รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา
A Model of Literacy Rich Classroom Environment for Elementary Students

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรวรรณ ลัญจวรรณนगर

ทูลงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2560
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา โดยการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ประกอบด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือรวม 11 คน ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ประกอบด้วยครูระดับประถมศึกษาจำนวน 1,058 คน และระยะที่ 3 การนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 3 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือจำนวน 9 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมสำคัญ 4 องค์ประกอบ มีรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ การจัดสถานที่ทางกายภาพ การออกแบบพื้นที่การใช้งาน วัสดุอุปกรณ์ ระบบการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา ประกอบด้วย สื่อการ อ่าน - เขียน วัสดุ อุปกรณ์สถานที่ ฯลฯ ได้แก่การจัดพื้นที่ส่วนกลาง ศูนย์การอ่าน และศูนย์การเขียน
2. สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสื่อวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างเสริมประสบการณ์การรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา
3. สภาพแวดล้อมทางปัญญา เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านเขียน ส่งเสริมการรู้หนังสือ กิจกรรมมีทั้งลักษณะที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม
4. สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมทางด้านอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญให้นักเรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะอ่านเขียน ประกอบด้วย บรรยากาศการเรียนรู้อิงเชิงบวก การคำนึงถึงภูมิหลังและอัตลักษณ์ของผู้เรียนรายบุคคล โดยสภาพแวดล้อมทางอารมณ์

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ, นักเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

The research objective of this research was to propose the model of literacy-rich environment for enhancing literacy skill of elementary students. The 3 phases or research conduction were; Phase 1: Synthesizing documents and study specialists' opinion about model of literacy-rich environment for enhancing literacy skill of elementary students. The research sample in this phase were related documents and 11 specialists in elementary education and literacy. Phase II: Developing the model of literacy-rich environment for enhancing literacy skill of elementary students. Research sample in this phase were 1,058 elementary teachers. Phase III: Proposing the model of literacy-rich environment for enhancing literacy skill of elementary students. Research sample were 9 specialists in elementary education and literacy skill development.

The research results revealed that the model of literacy- rich environment for enhancing literacy skill of elementary students consisted of 4 components;

1. Physical environment related to literacy materials, media, seating arrangement and setting that facilitated and supported literacy skill development of elementary students, consisted of shared space, reading center, and writing center.

2. Social environment was an environment where social interactions between students and students, and/or students and teachers occurred.

3. Cognitive environment related to activities that enhanced students' learning, developed students' cognition. The activities that supported cognitive skill were also individual literacy activities, small group activities, and whole class activities.

4. Emotional environment supported students' emotion that was the basic for learning to read and write consisted of positive learning environment, recognized and valued students' background and identity.

Keywords: literacy-rich environment, literacy, elementary students

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญภาพ	ค
สารบัญตาราง	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาวิจัย	1
บทนำ	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
การรู้หนังสือ.....	8
ความหมายและความสำคัญของการรู้หนังสือ	8
ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ	10
ปัญหาและอุปสรรคของการรู้หนังสือ	13
แนวทางการส่งเสริมการรู้หนังสือ	15
กิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ	19
พัฒนาการด้านการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	25
พัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา.....	25
ความสนใจในการอ่านของเด็กในวัยต่าง ๆ.....	26
แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่านเขียนของนักเรียนระดับ ประถมศึกษา.....	27
การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ	38
ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	38
องค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	39
สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ	43
แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ.....	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริม	48
การรู้หนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษา.....	
ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา.....	49
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.....	51
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
กรอบแนวคิดในการวิจัย	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ	
รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียน	
ระดับประถมศึกษา	59
ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้	
หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	61
ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการ	
รู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	63
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	66
ตอนที่ 1	
การสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่	
ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	67
การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ.....	75
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามครูผู้สอนในระดับ	
ประถมศึกษา.....	81
ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริม	
การรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	87
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	90
สรุปผลการวิจัย	90
อภิปรายผลการวิจัย.....	95
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	102
ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป.....	103
รายการอ้างอิง	104
ภาคผนวก	110

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
ภาพที่ 3.1	ขั้นตอนการดำเนินการนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา	65
ภาพที่ 5.1	รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา	95

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตาราง 2.1	ขอบเขตการรู้หนังสือ	9
ตาราง 4.1	การสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้	68
ตาราง 4.2	การสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ	70
ตาราง 4.3	การสังเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษาแต่ละช่วง ชั้น	73
ตาราง 4.4	ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม	82
ตาราง 4.5	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของ เด็กระดับประถมศึกษา	83
ตาราง 4.6	ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา	88

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาวิจัย

การรู้หนังสือ เป็นทักษะที่สำคัญต่อการพัฒนาตนเอง เนื่องด้วยเกี่ยวข้องกับการอ่าน การเขียน การรู้จำนวน การรู้หนังสือ (Literacy) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมในฐานะเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิต สุขภาพ รายได้ และการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมโลก คำว่า การรู้หนังสือ หรือ Literacy มาจากคำศัพท์ ‘literate’ มีความหมายเดิมหมายถึงความคุ้นเคยกับวรรณกรรม ‘familiar with literature’ หรือผู้มีการศึกษา ‘well educated learned’ (Education for All Global Monitoring Report, 2006) และในปี ค.ศ. 1978 UNESCO’s General Conference ให้นิยามของ การรู้หนังสือเชิงหน้าที่ (functional literacy) ว่า บุคคลที่รู้หนังสือเป็นบุคคลที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม และสามารถอ่านเขียนและคิดคำนวณเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนของตนเองได้ ขณะนี้นิยามของ “การรู้หนังสือ” ของหน่วยงานและประเทศต่าง ๆ เช่น UNICEF กล่าวถึงการรู้หนังสือไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้ทักษะการอ่าน การเขียน และการคำนวณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน เป็นต้น (สร้อยสน สกลรักษ์, วิจารณ์ วงษ์สุวรรณ คงเภา, ยศวีร์ สายฟ้า และ ฉัตรวรรณ ลัญจวรรณระกร, 2556)

การรู้หนังสือเป็นความสามารถของบุคคลที่จะระบุเข้าใจตีความสร้างสรรค์สื่อสารและคิดคำนวณ โดยใช้สื่อทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ (printed materials) และงานเขียน (written materials) ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่หลากหลาย การรู้หนังสือเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องที่ช่วยทำให้บุคคลประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้พัฒนาความรู้และศักยภาพของตน และได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในชุมชนและสังคม (UNESCO, 2005)

การรู้หนังสือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสร้างสภาพแวดล้อมและสังคมแห่งการรู้หนังสือ (literate environments) มีความสำคัญต่อการลดความยากจน ลดอัตราการตายของเด็ก ช่วยควบคุมอัตราการเพิ่มประชากร เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศ และทำให้เกิดการพัฒนา เกิดสันติภาพ และประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ดังนั้นการรู้หนังสือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลังให้แก่บุคคลและชุมชน รวมถึงเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากสถิติการอ่านหนังสือของคนไทยปี พ.ศ. 2561 พบว่าในภาพรวม คนไทยอายุ 6 ปีขึ้นไป มีการอ่านร้อยละ 78.8 หรือคิดเป็นจำนวนประชากร 49.7 ล้านคน และเมื่อเทียบกับปี 2556 โดยเฉลี่ยแล้วคนไทยใช้เวลาอ่านเพิ่มมากขึ้นเป็น 80 นาทีต่อวัน จาก 66 นาทีต่อวัน โดยวัยรุ่น (อายุ 15-24 ปี) ใช้เวลาอ่านมากที่สุดเฉลี่ย 109 นาทีต่อวัน เพิ่มขึ้นจาก 94 นาทีต่อวัน และเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ใช้เวลาอ่าน 42 นาที ต่อวัน เพิ่มขึ้นจาก 34 นาที ต่อวัน เด็กอายุ 6-14 ปี ใช้เวลา อ่าน 83 นาทีต่อวัน เพิ่มขึ้นจาก 71 นาทีต่อวัน ทั้งนี้ กรุงเทพฯ มีคนอ่านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.9 ภาคกลางร้อยละ 80.4 ภาคเหนือและภาคอีสานร้อยละ 75.0 และ ภาคใต้ร้อยละ 74.3 ตามลำดับ โดยเด็กเล็กในกรุงเทพฯ มีอัตราการอ่าน ร้อยละ 76.2 สูงกว่าภาค

อื่นมากกว่าร้อยละ 10.0 อย่างไรก็ดี สถิติข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีคนไทยกว่าร้อยละ 21.2 ที่ไม่อ่าน และแม้ว่า อัตราการรู้หนังสือของคนไทยจะสูง ถึงร้อยละ 94.1 และอยู่อันดับที่ 4 ในอาเซียน ผลจากการสำรวจ สถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยปี 2555 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติด้วยความสนับสนุนจาก ยูนิเซฟพบความเหลื่อมล้ำในด้านทักษะภาษาและการอ่านเขียนของเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และเป็นชนกลุ่มน้อย มักขาดโอกาสที่จะ ได้รับการพัฒนาทักษะการอ่าน เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยอุปสรรคที่ทำให้ พวกเขาไม่สามารถ เข้าถึงการอ่านได้นั้น มักเริ่มตั้งแต่ยังเล็กและต่อเนื่องไปจนตลอดด้วยเรียน เนื่องจากพวกเขาส่วนมาก ไม่มี หนังสือที่บ้านและขาดโอกาสในการเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีบุคลากรที่จะสามารถช่วยส่งเสริม และปลูกฝังการ รักการอ่านให้แก่พวกเขาได้ การสำรวจพบว่า เด็กเกือบ 6 ใน 10 คนที่มีอายุต่ำกว่า 5 ขวบ ในประเทศไทย อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหนังสือเหมาะ สำหรับเด็กน้อยกว่า 3 เล่ม และสัดส่วนของครัวเรือนที่มีหนังสือสำหรับ เด็กอย่างน้อย 10 เล่ม ทั่วประเทศนั้นอยู่ที่เพียงร้อยละ 14.2 เท่านั้น นอกจากนี้ ผลสำรวจยังพบว่าเด็กที่อาศัย อยู่ในเมืองมีโอกาสเข้าถึงหนังสือสำหรับเด็กมากกว่าเด็กที่อาศัยในพื้นที่ชนบท ด้วยความห่างไกลและขนาด ของโรงเรียนที่เล็กมากในพื้นที่ชนบท ทำให้โรงเรียนหลายแห่งไม่สามารถจัดซื้อหนังสือที่ดี มีคุณภาพ และ เหมาะสมสำหรับเด็กทุกคนในชุมชนเหล่านั้น

การอ่านหนังสือมีผลต่อพัฒนาการของเด็กและยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยัง ได้รับการส่งเสริม ให้รู้จักหนังสือและการอ่านเร็วเท่าไร เด็กก็จะมีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการที่ดี และมีความ พร้อมในการเรียนรู้เร็วยิ่งขึ้นการอ่านช่วยจุดประกายจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เมื่อได้อ่าน เรื่องราวและเนื้อหาที่น่าสนใจ ก็จะเกิด ภาพในกระบวนการคิด ซึ่งช่วยส่งเสริมความสามารถในการสร้าง เรื่องราวและการตอบสนองของเด็กได้เป็นอย่างดี ข้อมูลต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจากการอ่านยังช่วยพัฒนาทักษะการ คิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ ซึ่งเด็กสามารถนำข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการอ่านไปประเมินค่าและนำข้อคิดที่ ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย (UNICEF, มปป.)

สืบเนื่องจากการที่กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ประกาศนโยบายและกำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญใน การพัฒนาการศึกษาของชาติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ตามหลักค่านิยม 12 ประการ และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้เรียนดังกล่าว เรื่องของการอ่านออกเขียนได้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ใน ระดับที่สูงขึ้น รวมถึงการเรียนรู้ด้านภาษาหรือการอ่านเขียน (Literacy) ถือเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะจะนำไปสู่ การเรียนรู้วิชาอื่นต่อไป การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ถือเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาตนเองของเด็ก หากอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ย่อมส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ดังนั้นจึงต้องทำให้เด็กทุกคนที่อยู่ใน ระบบการศึกษาอ่านออกเขียนได้ มีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านและเขียน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาใน ระดับขั้นพื้นฐาน

การส่งเสริมให้เด็กประถมศึกษาที่มีทักษะการรู้หนังสือสามารถทำได้โดยการจัดสภาพและบรรยากาศ การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่จะอ่านเขียนและอยู่ในสภาพ แวดล้อมที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง ห้องเรียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือจะต้องมีบรรยากาศทั้งทาง

กายภาพและด้านจิตใจที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาทางบวก บทบาทครู บทบาทนักเรียนบรรยากาศทางกายภาพ บรรยากาศทางจิตใจ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ ต่างมีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างทักษะการรู้หนังสือให้แก่เด็กประถมศึกษาทั้งสิ้น เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเป็นอย่างดี จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ รวมถึงการสนทนากันระหว่างเด็กและครูผู้สอน และการสร้างความท้าทายในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารผ่านการอ่าน การเขียนเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการจัดการด้วยกลวิธีที่เหมาะสมเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือให้เกิดขึ้น

การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ในชั้นเรียน บทบาทครูกับการรู้หนังสือ การออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (The Access Center, 2007) การจัดสภาพการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือยังควรคำนึงถึงองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องเรียน (Preparing the Physical Environment) การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม (Creating a Social Environment) การทำให้การรู้หนังสือเป็นกิจวัตรประจำวัน (Establishing Effective Routines) และการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับสื่อวัสดุอุปกรณ์

การจัดบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไม่ได้หมายความถึงเฉพาะเพียงเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสะดวกสบายและความพึงพอใจในการทำงานเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญาอีกด้วย เนื่องจากการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการอ่านเขียนเกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญหลายประการทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการลงมือปฏิบัติ การใช้ทักษะการอ่านเขียนในการทำภาระงานต่าง ๆ การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นการคิด การมีส่วนร่วม การประสานความร่วมมือกับครูและเพื่อนร่วมชั้นเพื่อเป็นการใช้ภาษาในบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนานเพลิดเพลิน เกิดความสบายใจ อบอุ่นใจในการเรียน ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ ล้วนส่งผลให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะการอ่านเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ เป็นบริบทที่ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่านเขียนประจำวันที่อยู่บนฐานความสนใจของเด็ก กระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางภาษาและการอ่านเขียน อาจจัดในห้องเรียน บ้าน หรือสถานที่อื่น ๆ ในชุมชนได้ ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่น่าสนใจและเสนอสื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียนที่หลากหลาย ขวนเชิญให้เด็กอยากเข้าไปทำกิจกรรมหรือใช้งานและสะดวกสบายเข้าถึงได้ง่ายสำหรับเด็กทุกคน (CELL, n.d.) ซึ่ง Hilman, Musthafa และ Agustin (2020) ได้สรุปประเภทของสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งในส่วนของหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการอ่านเขียน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้เกี่ยวข้องกับการจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ เช่น การจัดที่นั่ง หนังสือ สิ่งพิมพ์ ดินสอ ปากกา ศูนย์การอ่าน ศูนย์การเขียน เพื่อสนับสนุน และพัฒนาทักษะการรู้หนังสือ 2) สภาพแวดล้อมทางข้อมูล เกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่าง ๆ ในกิจกรรมการอ่านเขียนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ครูจะต้องหาวิธีการในการสร้าง

ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนให้เกิดขึ้นผ่านการสนทนา และจะต้องกระตุ้นให้เด็กได้สนทนาทั้งในกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และรายบุคคลในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ 3) สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของผู้เรียน ซึ่งมีบทบาทในการกระตุ้นผู้เรียนผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน 4) สภาพแวดล้อมเชิงอุดมคติ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในชั้นเรียน ซึ่งช่วยสร้างคุณค่าเชิงบวกให้แก่ผู้เรียน ในรูปแบบของการสนทนากับครูผู้สอน หรือการพูดของครูที่เต็มไปด้วยคุณค่าในการส่งเสริมการอ่านเขียนให้กับผู้เรียน และ 5) สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีทักษะสูงกว่าไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือผู้ใหญ่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางสติปัญญา

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ คนส่วนใหญ่มักมีความเข้าใจว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดพื้นที่ทางกายภาพเพื่อทำกิจกรรมการอ่าน เขียน อย่างเหมาะสม การจัดโต๊ะเก้าอี้ การจัดวางชั้นวางหรือตู้หนังสือ รวมถึงการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้เด็กสามารถหยิบใช้งานได้สะดวกสบายเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านการเขียนได้นั้นยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญในด้านลักษณะกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการฝึกใช้ทักษะภาษาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างสภาพบรรยากาศที่ส่งผลต่ออารมณ์และจิตใจ เพื่อให้เกิดความพร้อม ความสุข ความสบายใจ ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีต่อการเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ลอง ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการอ่านเขียนต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทั้งในรูปแบบอิสระและเป็นกิจกรรมที่ออกแบบมาเป็นอย่างดีจากครูผู้สอน

ดังนั้นการศึกษาหารูปแบบของห้องเรียนระดับประถมศึกษาที่ส่งเสริมการรู้หนังสือจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการจัดสภาพห้องเรียนให้เอื้อต่อการสร้างเสริมทักษะการรู้หนังสือของนักเรียน เมื่อผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ เข้าใจความหมายในการสื่อสารจะช่วยให้เด็กมีศักยภาพในการเรียนรู้ มีความสามารถพื้นฐานในการอ่านออกเขียนได้ และสามารถใช้ทักษะการอ่านออกเขียนได้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม 4 ด้าน ได้แก่

- สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประกอบด้วย สื่อการอ่าน-เขียน วัสดุอุปกรณ์สถานที่

- สภาพแวดล้อมทางสังคม ประกอบด้วยบทบาทครูบทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ (ผู้สอน-ผู้เรียน/ผู้เรียน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-สื่อวัสดุอุปกรณ์)
- สภาพแวดล้อมทางปัญญา ประกอบด้วยหลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ ลักษณะกิจกรรม (กิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม)
- สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ ประกอบด้วย บรรยากาศ ภูมิหลังและอัตลักษณ์ของผู้เรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่

ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือรวม 11 คน

ระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่างคือ ครูระดับประถมศึกษาจำนวน 1,058 คน

ระยะที่ 3 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือจำนวน 9 คน

นิยามศัพท์

การรู้หนังสือ หมายถึง ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ใช้ทักษะการอ่าน การเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน สามารถเข้าใจ ตีความสาร ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล สามารถสื่อสาร สร้างสรรค์งานเขียนตามเป้าหมาย

นักเรียนระดับประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นระดับชั้นที่อยู่ในช่วงของการเรียนรู้ที่จะอ่าน (learn to read) และพัฒนาทักษะการอ่าน เขียน คิด คำนวณ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ และระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นระดับชั้นที่อยู่ในช่วงของการใช้ทักษะการอ่าน (read to learn) การเขียน เพื่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ หมายถึง การจัดสภาพและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่จะอ่าน เขียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการอ่าน-เขียน สถานที่ที่สนับสนุนกิจกรรมการอ่านเขียน การกำหนดบทบาทครู บทบาทนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับสื่อวัสดุอุปกรณ์ ในกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านเขียน การจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือทั้งที่เป็นกิจกรรมรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม รวมถึงการกำหนดรูปแบบกิจกรรม ทั้งกิจกรรมในรายวิชาและกิจกรรมเสริม และการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียน สร้างบรรยากาศเชิงบวกที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือ

รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา หมายถึง แบบแผนการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่จะอ่าน เขียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ **องค์ประกอบที่ 1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ** ได้แก่ สื่อการอ่าน-เขียน

วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ที่สนับสนุนกิจกรรมการอ่านเขียน องค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ บทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 สภาพแวดล้อมทางปัญญา ได้แก่ หลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ และองค์ประกอบที่ 4 สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ ได้แก่ บรรยากาศการเรียนรู้ การคำนึงถึงภูมิหลัง และอัตลักษณ์ของผู้เรียน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. ได้แนวทางในการจัดการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา
3. ช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้หนังสือให้เกิดขึ้นกับนักเรียนระดับประถมศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การรู้หนังสือ

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของการรู้หนังสือ
- 1.2 ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ
- 1.3 ปัญหาและอุปสรรคของการรู้หนังสือ
- 1.4 แนวทางการส่งเสริมการรู้หนังสือ
- 1.5 กิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

2. พัฒนาการด้านการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

- 2.1 พัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา
- 2.2 ความสนใจในการอ่านของเด็กในวัยต่าง ๆ
- 2.3 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการด้านการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

3. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

- 3.1 ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 3.2 องค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 3.3 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ
- 3.4 แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษา

- 4.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา
- 4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. การรู้หนังสือ

1.1 ความหมายและความสำคัญของการรู้หนังสือ

การรู้หนังสือ (Literacy) หมายถึง ความสามารถในการอ่านเพื่อรู้ เข้าใจ วิเคราะห์ สรุปสาระสำคัญ ประเมินสิ่งที่อ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคมและใช้การอ่านเพื่อการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพอันเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในระดับสูง หรือหน้าที่การงานอาชีพ (รัชนิกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, 2560) ขณะที่ National Literacy Trust (n.d.) ระบุเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้หนังสือไว้ว่า การขาดทักษะการรู้หนังสือหรือการอ่านออกเขียนได้นั้นทำให้คนขาดโอกาสในหลาย ๆ ประการ สำหรับเด็กในวัยเรียนจะไม่สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนได้ เมื่อก้าวเข้าสู่ช่วงวัยทำงานจะประสบปัญหาการเข้าสู่อาชีพ ทั้งนี้ยังไม่สามารถรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ไม่สามารถทำความเข้าใจป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ ป้ายราคาสินค้า ไม่สามารถอ่านป้ายบอกเลขรถประจำทาง กรอกข้อมูลในเอกสารไม่ได้ รวมถึงไม่สามารถอ่านฉลากยา ข้อแนะนำในผลิตภัณฑ์ หรือไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้ UNESCO ได้ระบุลักษณะสำคัญของการรู้หนังสือตามการนิยามของการรู้หนังสือเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลใช้การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและแสดงความรู้สึกผ่านสื่อในรูปแบบ ช่องทาง ที่หลากหลายการรู้หนังสือถูกฝึกฝนในบริบทเฉพาะเพื่อเป้าหมายเฉพาะด้านและใช้สำหรับภาษาแต่ละภาษาโดยเฉพาะการรู้หนังสือเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องซึ่งมีระดับความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันไป

European Literacy Policy Network: European Declaration of the Right to Literacy ให้นิยามของการรู้หนังสือไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการอ่านและการเขียนในระดับใด ๆ ที่บุคคลแต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและใช้ภาษาในการสื่อสารผ่านสื่อทุกรูปแบบ (สิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์) รวมไปถึงการรู้เท่าทันดิจิทัลด้วย สำหรับ OECD ให้นิยามไว้ว่า การรู้หนังสือเป็นความเข้าใจ การประเมินค่า การใช้ และการมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอ่าน/งานเขียนใด ๆ เพื่อมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพของตนเอง ในส่วนของ World Bank ให้นิยามของการรู้หนังสือว่า เป็นทักษะทางปัญญาที่ถูกนิยามว่า เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจความคิดที่ซับซ้อน สามารถปรับประยุกต์ใช้ความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เรียนรู้จากประสบการณ์ การใช้เหตุผลในหลากหลายรูปแบบ เพื่อข้ามผ่านอุปสรรคปัญหาด้วยการคิด (อ้างอิงใน Montoya, 2018) ขณะที่ Montoya (2018) ได้ให้คำนิยามของคำว่า การรู้หนังสือ ไว้ว่า เป็นความสามารถในการระบุ การทำความเข้าใจ การตีความ การสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการคำนวณ โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์และงานเขียนในบริบทที่หลากหลาย การรู้หนังสือยังเกี่ยวข้องกับความต่อเนื่องในการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ช่วยพัฒนาความรู้และศักยภาพ และสามารถมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคมได้ (UNESCO, 2004 อ้างอิงใน Montoya, 2018)

Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD (2009) ได้ให้ความหมายของคำว่า การรู้หนังสือว่าหมายถึง ความเข้าใจ การใช้ การสะท้อน ความรักและผูกพันกับการอ่านในเนื้อหาที่เป็นข้อเขียนที่ได้อ่านเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละคน มีการพัฒนาความรู้และศักยภาพของตน รวมทั้งสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการของสังคม TIMSS และ PIRLS (2006) ได้ให้ความหมายของคำว่า การรู้

หนังสือว่าหมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจและใช้เนื้อหาที่เขียนขึ้นจากความต้องการทางสังคม เพื่อให้เกิดคุณค่าในตนเอง โดยผู้อ่านสามารถสร้างความหมายจากเนื้อหาที่อ่านเพื่อการมีส่วนร่วมในสังคมการอ่าน ในการดำเนินชีวิต ประจำวัน และมีความรักและความผูกพันต่อการอ่าน (รัชนีกุล ภิญญานุวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จั๋ยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร , 2558)

Alberta Education (n.d.) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่าน การเขียน และการรู้หนังสือว่า ความรู้ ทักษะ และกระบวนการของการอ่าน การเขียน ถูกสอนเบื้องต้นในห้องเรียนภาษา การอ่านและการเขียนเป็นทักษะที่สำคัญและเป็นส่วนสำคัญหลักของการรู้หนังสือ ด้วยการรู้หนังสือเป็นการประยุกต์ใช้การอ่านและการเขียนที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนภาษาไปสู่บริบทใหม่ที่หลากหลาย เช่น ในการอ่านตารางข้อมูลในวิชาวิทยาศาสตร์ การเขียนข้อมูลในโปสเตอร์เพื่อนำเสนอเนื้อหาที่เรียนในวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น ในการรู้หนังสือเรารับข้อมูลผ่านการอ่านและการดูและการฟังเพื่อที่จะทำความเข้าใจความหมาย เราสื่อสารผ่านการเขียนและการพูด การแสดงความรู้สึกผ่านทาง การสร้างภาพทางสายตา หรือผสมผสานกันผ่านรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย

การรู้หนังสือเป็นทักษะชีวิตที่สำคัญ ไม่เพียงแต่เพื่อใช้ในการศึกษาแต่ยังเป็นทักษะสำคัญจำเป็นในการเข้าสังคม ผู้ที่ไม่รู้หนังสือจะพบกับข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กรู้หนังสือตั้งแต่วัยเยาว์ เป้าหมายของการรู้หนังสือคือ การแลกเปลี่ยนความหมาย ความเข้าใจระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน การทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารผ่านการเขียนและเพื่อที่จะสามารถแบ่งปันหรือเสนอความคิดเห็นของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ได้ การรู้หนังสือจึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของภาษาและทักษะทางปัญญา ซึ่งทักษะการรู้หนังสือนั้นจะถูกใช้งานในระหว่างกระบวนการอ่านและการเขียน ซึ่งขอบเขตของการรู้หนังสือนั้นสามารถแบ่งระดับออกเป็นขอบเขตด้านคำและขอบเขตด้านข้อความ ซึ่งการรู้หนังสือในขอบเขตระดับคำนั้น ประกอบด้วย การอ่านคำและการเขียนคำ ขณะที่ขอบเขตระดับข้อความประกอบด้วย การอ่านเข้าใจความและการเรียบเรียงข้อความ/ประโยค/เรื่องราว ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2.1 ขอบเขตการรู้หนังสือ (Carroll & Breadmore, n.d.)

	Word	Text
Reading	Word reading	Reading comprehension
Writing	Spelling	Writing composition

สรุปได้ว่า การรู้หนังสือเป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน-เขียนเพื่อการสื่อสารโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์และงานเขียนในบริบทที่หลากหลาย ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล ซึ่งมีเป้าหมายในการใช้ความสามารถทางการอ่านเขียนนี้เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละบุคคล ทั้งเพื่อการเรียน การศึกษาหาความรู้ การดำเนินชีวิต การศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ หากขาดความสามารถในการรู้หนังสือหรือการอ่านเขียน จะส่งผลให้ไม่สามารถทำความเข้าใจความคิดหรือสารที่ส่งผ่านมาในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงไม่สามารถส่งผ่านความรู้ ความคิดไปยังผู้อื่นได้ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันในด้านต่าง ๆ ขาดประสิทธิภาพ

1.2 ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ได้ผลดี แม้นมาส ขวลิขิต (2544) อธิบายว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ได้ผลดีนั้น ผู้จัดจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้แก่

1) แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของคนเรา เช่น ระบบประสาทสัมผัส ความพึงใจและไม่พึงใจแนวคิดของคนรุ่นก่อน เรื่องการเรียนที่จะต้องประกอบด้วย สุกฤษดิ์หรือ ฟัง คิด ถาม เขียนให้ได้ยินได้ฟัง รวมทั้งอ่าน ให้รู้จักคิดและรู้จักถาม รู้จักจดบันทึกและเขียน เห็นความสำคัญของการใช้หู ตา สมอง และมีอิม ดังนั้น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่จะจัดขึ้นต้องง่ายต่อการดูการฟัง เราให้เกิดความคิด สร้างความประทับใจให้จดจำ ก่อให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ อยากถามอยากรู้ต่อไป สิ่งที่ได้ยินได้เห็นนั้น น่าสนใจจึงต้องจด และนำไปเขียนเป็นเรื่องราวได้เป็นต้น

2) แนวความคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยมนุษย์เป็นสัตว์สังคม กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นกิจกรรมที่มีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองคน ได้แก่ ผู้จัดกิจกรรมและบุคคลเป้าหมายเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคมดังนั้น จึงควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมโดยมีแนวคิดดังกล่าวเพื่อทำให้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านประสบความสำเร็จ

3) แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของมนุษย์ ที่มีวิวัฒนาการไปสู่สิ่งที่แปลกใหม่และดีกว่า ดังนั้นในการการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแต่ละครั้ง ผู้จัดจะต้องคำนึงว่ามีความคิดสร้างสรรค์ นำเสนอสิ่งใหม่ที่แตกต่างจากคนทั่วไป คนในชุมชน หรือสถานศึกษาได้เคยจัดมาแล้ว

4) แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์คือ ต้องอาศัยทั้งความรู้และความงามในด้านภาพ เสียงและความคิดเพื่อช่วยทำให้น่าดู น่าฟัง และดึงดูดให้ชมเกิดจินตนาการและความจรรโลงใจที่จะอ่าน

หนังสือมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาเด็กในด้านสังคมและความสามารถทางวิชาการ การอ่านหนังสือที่มีคุณภาพดีช่วยเพิ่มความสามารถทางภาษาให้กับเด็ก และกระบวนการอ่าน การฟัง การถามคำถาม และการโต้ตอบกับเรื่องราวในหนังสือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการสะท้อนคิดและการคิดอย่างวิจารณ์ญาณ (Pressley, 2006)

เด็กจะเลียนแบบครูและจะสนใจ กระจือหรือรั้นที่จะอ่านสิ่งที่ครูอ่าน (Cunningham, 2005) การอ่านดัง (read aloud) จากวรรณกรรมหรือหนังสือที่มีคุณภาพจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางการอ่านเขียน หรือการรู้หนังสือของเด็กได้หลายทาง ทั้งการอ่านและการอภิปรายบทอ่านที่ต้องใช้ความคิดวิจารณ์ญาณช่วยเสริมโอกาสในการเรียนรู้ให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นการคิดของเด็กไม่ใช่ที่บทอ่านเอง แต่ขึ้นอยู่กับ การสนทนาพูดคุยถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในบทอ่านที่ช่วยกระตุ้นการคิดวิจารณ์ญาณ ซึ่งคำถามที่ใช้ควรเป็นคำถามที่ระดับสูงขึ้นไปกว่าคำถามว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร

ผู้เรียนในวัยประถมศึกษาสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการอภิปรายจากคำถามระดับวิจารณ์ญาณที่ครูถามได้ โดยฝึกฝนวิธีการตั้งคำถามและการหาคำตอบจากวิธีการคิดดัง ที่ครูใช้ในการอ่าน ซึ่งจะช่วยพัฒนาการอ่านและการคิดของเด็กเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจต่อบทอ่านที่ดีขึ้น เข้าใจในกระบวนการอ่าน

และการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้จากการอ่านสู่โลกแห่งความจริง (Wendy, Danielle and Hatch, 2009) ครู ประถมศึกษาจึงควรแลกเปลี่ยนงานเขียนหรือบทอ่านที่น่าสนใจ เป็นงานเขียนที่ดีมีคุณภาพ สร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้เรียน ในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ ประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมการอ่านดัง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะ การอ่านเขียนของเด็กจะเริ่มเห็นเป็นรูปธรรมขึ้น และเด็กควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงหนังสือหรือวรรณกรรม ที่มีคุณภาพและเรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับบทอ่านที่ได้เจออย่างต่อเนื่อง

จากงานวิจัยของ รัชณีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จุ้ยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร (2558) ที่ได้สังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านจากงานวิจัยต่าง ๆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน โดยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม การอ่าน ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่านแรงจูงใจในการอ่าน ความผูกพันต่อการอ่าน และสถานภาพ ส่วนตัว (อายุ) ซึ่งจากการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน ประเด็นสำคัญที่นักวิชาการและ นักวิจัยได้ศึกษาและพบว่ามีผลอย่างมากต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน คือ สภาพแวดล้อมที่ ส่งเสริมการอ่านซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านไว้หลาย ประการสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่านเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผล ดังที่ สุขุม เฉลยทรัพย์ (2531) ได้สรุปถึงปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กไว้ดังนี้

1) อิทธิพลจากครอบครัว รูปแบบการอ่านหนังสือภายในครอบครัว การมีหนังสือที่สามารถหาอ่านได้ง่ายภายในครอบครัวและทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้สิ่งที่อยู่ในโลกรอบตัวของครอบครัวมีส่วน ช่วยในการวางรากฐานของการสร้างนิสัยในการอ่าน การสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กนั้น ควรจะเริ่มที่ผู้ใหญ่ ก่อน เพราะธรรมชาติของเด็กชอบเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่

2) อิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจุบันสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ให้ทั้งข่าวสารความรู้ ความบันเทิงและให้ ประโยชน์ทางด้านการศึกษ่อีกด้วย

3) อิทธิพลจากธุรกิจหนังสือ ได้แก่ การเลือกเรื่องให้ตรงกับความต้องการของเด็ก รูปลักษณ์ของหนังสือ ราคา สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็ก

4) อิทธิพลจากโรงเรียน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยหนึ่งที่มีบทบาทในการ ให้บริการแก่สมาชิกของสังคม โดยการให้การศึกษาอบรมแก่เด็ก เยาวชน และบุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการ เพื่อให้สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นทุก ๆ ด้าน โรงเรียนมีครูและบรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทในด้านการเรียนการสอน และการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กนักเรียนตลอดจนเป็นผู้อบรมและส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ ดีได้

รัชนีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จุ้ยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศศิ จิระโร (2558) ได้สังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านจากงานวิจัยต่าง ๆ สรุปปัจจัยสำคัญได้ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน ที่วัดด้วยสภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมทางที่ทำงาน/โรงเรียน และสภาพแวดล้อมทางชุมชน

2) ปัจจัยด้านความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่าน ที่วัดด้วยการเห็นคุณค่าในตนเอง การมุ่งอนาคตควบคุมตน และการรับรู้ตนเองต่อการอ่าน

3) ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการอ่าน ที่วัดด้วยแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก

4) ปัจจัยด้านความผูกพันต่อการอ่าน ที่วัดด้วยเจตคติต่อการอ่าน ความหลากหลายของสื่อการอ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน ความถี่ที่ใช้ในการอ่าน และความสนใจในการอ่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมของเด็กเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวเด็กประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1) ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็น คือ สายตา มีความแข็งแรงพอที่จะเพ่งตัวหนังสือได้นาน ๆ ความสามารถในการฟัง คือ สามารถจำแนกเสียงได้ ความสามารถในการออกเสียง คือ สามารถพูดหรืออ่านได้ตามวัย สภาพของสุขภาพทั่วไป รวมทั้งการเกิดและความพร้อมทางร่างกาย อีกประการหนึ่ง คือ เพศ จากการศึกษาจากนักจิตวิทยาพบว่า เพศหญิงมีความพร้อมเร็วกว่าเพศชาย

2) ความพร้อมทางสมอง จากการศึกษาวิจัยของนักจิตวิทยาการศึกษา พบว่าความพร้อมในการอ่านของเด็กจะมีเมื่อเด็กมีอายุสมอง 6 ปี 6 เดือน แต่อย่างไรก็ดี เด็กย่อมมีความแตกต่างเป็นรายบุคคล การเริ่มสอนอ่านให้ได้ผล ควรเตรียมตัวเด็กให้เกิดความพร้อมเสียก่อนดีกว่าจะรอให้เด็กมีอายุสมองครบ 6 ปี 6 เดือน

3) ความพร้อมทางอารมณ์ การที่ครูช่วยให้เด็กเกิดความอบอุ่น เกิดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ จะทำให้เด็กมีความสุข มีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความพร้อมในการอ่านหนังสือ

4) ความพร้อมทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ที่เด็กมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ได้แก่ การรู้จักคุณภาพ การรู้จักหาความสัมพันธ์ของภาพ รู้จักวิธีอ่านจากซ้ายไปขวา อ่านทีละบรรทัด การรู้จักคำศัพท์ ความถูกต้องในการออกเสียง ความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่ง ความสนใจที่จะอ่าน เป็นต้น

Wang และ Guthrie (2004) ได้ศึกษาและแบ่งแรงจูงใจในการอ่านเป็น 2 ปัจจัยประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. แรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยภายใน (Intrinsic motivation) หมายถึง แรงจูงใจที่มาจากภายในตัวบุคคลและเป็นแรงขับที่ทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัล หรือแรงเสริมจากภายนอกเพราะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความสนใจ เจตคติ ความต้องการ ดังนั้นบุคคลจะมองเห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ทำ จึงทำด้วยความเต็มใจและมีแรงจูงใจที่จะเอาชนะอุปสรรค โดยจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) อยากรู้อะไรที่จะเรียนรู้จากบทอ่าน ตอบสนองต่อแรงกระตุ้นจากชื่อเรื่อง หัวข้อ หรือรูปแบบของการอ่าน 2) ความเกี่ยวข้อง(Involvement)เป็นความเกี่ยวข้องของเนื้อหาบทอ่านกับผู้อ่าน เช่น ตรงกับความสนใจ เหมาะสมกับวิชาชีพ 3) ความท้าทาย (Challenge) เป็นความท้าทายตนเองว่าจะลงมืออ่านแม้ว่าบทอ่านนั้นมีความยากก็ตาม

2. แรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยภายนอก (extrinsic motivation) หมายถึง แรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลหรือการกระตุ้นจากภายนอกให้มองเห็นจุดหมาย และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของบุคคล เช่น มาจากแรงเสริมชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่คำชม จนถึงรางวัลเป็นสิ่งของหรือเงิน และตัวแปรต่าง ๆ ที่มาจากบุคคล สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งแรงจูงใจภายนอก จะประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การได้รับการยอมรับ (recognition) เป็นความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในความสำเร็จของตนเอง 2) ผลการเรียนที่ดี (Grades) เป็นความต้องการที่จะได้คะแนนสูง 3) การมีสังคม (socials) เป็นกระบวนการที่อยากพูดคุยกับผู้อื่นทั้งที่เป็นเพื่อนหรือครอบครัว 4) การแข่งขัน (competition) เป็นการอ่านเพื่อต้องการเอาชนะผู้อื่น 5) การทำตามหรือเอาอย่าง (compliance) เป็นการอ่านตามกระแสนิยม

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กนั้นมีหลายปัจจัยประกอบกัน ทั้งปัจจัยด้านความพร้อมของตัวเด็กเอง ทั้งในด้านจิตใจและด้านร่างกาย ความพร้อมของครอบครัว การสร้างแรงจูงใจทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกซึ่งจะช่วยให้เด็กมีแรงขับในการทำกิจกรรมการอ่านเขียนแม้ว่างานนั้น ๆ จะมีความยากและท้าทาย รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน ดังนั้นการคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ และนำมาเป็นกรอบในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็ก จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความสนใจและได้รับการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือได้ตามศักยภาพ

1.3 ปัญหาและอุปสรรคของการรู้หนังสือ

การรู้หนังสือช่วยให้บุคคลสามารถใช้ประโยชน์จากทักษะนี้ในการดำเนินชีวิต เรียนรู้ พัฒนาตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อบุคคลมีทักษะการรู้หนังสือในระดับต่ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อตนเองและต่อสังคม จากเว็บไซต์ Literacy Pittsburgh กล่าวเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการมีทักษะการรู้หนังสือในระดับต่ำไว้ว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนคือ ผลที่เกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตประจำวันและความสำเร็จในอนาคตซึ่งกระทบต่อสังคม และเศรษฐกิจ สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตัวบุคคลนั้น ประกอบด้วย การที่บุคคลมีความสามารถจำกัดในการรับและทำความเข้าใจข้อมูลข่าวสารสำคัญ การไม่ได้รับการว่าจ้างงาน การขาดโอกาสและความก้าวหน้าในชีวิตและการประกอบอาชีพ รายได้ต่ำ จำเป็นต้องประกอบอาชีพที่ด้อยคุณภาพลดโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทางวิชาชีพ ขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งนี้ยังส่งผลต่อการดูแลรักษาสุขภาพ เพราะขาดความเข้าใจในเรื่องข้อมูลทางสุขภาพ (Literacy Pittsburgh, n.d.)

สาเหตุของการไม่รู้หนังสือนั้นมีหลายประการ ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญคือ ความยากจน นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการเตรียมการของสถานศึกษาที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก การขาดครูที่ได้รับการฝึกฝนในด้านการสอนอ่านเขียน และสถานะทางการเงินของครอบครัวเด็ก อีกทั้งยังมีสาเหตุในเรื่องของความบกพร่องทางร่างกายที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยและช่วยเหลืออย่างทันท่วงที รวมถึงเรื่องของสถานะทางสังคมและวัฒนธรรมสำหรับในบางสังคม เช่น เพศ ฯลฯ ที่ทำให้เด็กบางกลุ่มได้รับโอกาสเข้าถึง การรู้หนังสือมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น ๆ (UNDP – UNESCO, 1995)

Delgado (2020) กล่าวเกี่ยวกับอุปสรรคสำคัญต่อการรู้หนังสือว่ามีดังต่อไปนี้

1. ความรู้และประสิทธิภาพในการสอนของครู
2. การเข้าถึงหนังสืออย่างจำกัดทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน
3. การขาดการมีส่วนร่วมของครอบครัวในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก
4. การขาดการเข้าถึงโปรแกรมส่งเสริมการรู้หนังสือที่มีคุณภาพตั้งแต่ระดับขั้นต้น ๆ
5. การใช้กลวิธีการส่งเสริมการรู้หนังสือที่ไม่เพียงพอ
6. การขาดแหล่งการเรียนรู้ทางภาษาที่เพียงพอหรือมีจำนวนน้อย
7. การขาดการวินิจฉัยภาวะบกพร่องทางการอ่านและการเขียน
8. การจัดทรัพยากรการอ่านที่สอดคล้องตามความแตกต่างหลากหลายที่ไม่เพียงพอ
9. การขาดการตอบสนองทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการสอนการรู้หนังสือ

โดยสรุป Delgado ได้ระบุว่า อุปสรรคสำคัญต่อการรู้หนังสือนั้นเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ และการสนับสนุน(intervention and support) ความแตกต่างอย่างหลากหลาย (diversity) การเข้าถึง ทรัพยากรการเรียนรู้ (access to resources) ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

นอกจากนี้ OZ Ideas (n.d.) ยังได้เสนออุปสรรคที่มีต่อการรู้หนังสือว่ามีดังต่อไปนี้

1. อุปสรรคที่เพิ่มความสับสนและลดความต้องการเรียนรู้ ได้แก่ การทำให้ผู้เรียนรู้สึกสูญเสียเป้าหมายการเรียนรู้ ผู้เรียนติดตามเรื่องที่เรียนไม่ทัน การขาดการส่งเสริมความกระตือรือร้น แรงจูงใจในการอ่านหรือการเรียนรู้ การไม่เปิดโอกาสให้เด็กคาดเดาเหตุการณ์หรือใช้ความคิด การปล่อยให้เด็กร่วมกิจกรรมโดยไม่คำนึงว่าเด็กได้รับความสะดวกสบายหรือไม่ ได้ยินเรื่องราวที่ครูอธิบายชัดเจนหรือไม่ เป็นต้น
2. การได้รับการสอนอ่านด้วยกลวิธีที่ไม่ถูกต้อง ตั้งแต่ในขั้นของการฝึกอ่านเพื่ออ่านออก
3. การจัดสื่อการอ่านที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการฝึกความชำนาญในการอ่าน เช่น หนังสือที่มีรายละเอียดภาพมาก สีเส้นจุดฉาด รูปแบบและตัวอักษรที่มีขนาดที่ไม่เหมาะสม เรื่องราวในหนังสือที่ไม่กระตุ้นการคิด หนังสือที่ไม่ชวนให้อ่านซ้ำ เป็นต้น
4. การเขียนด้วยลายมือ หากครูจัดอุปกรณ์การเขียนที่มีลักษณะหรือขนาดที่ไม่เหมาะสมให้กับเด็ก โดยเฉพาะเด็กในระดับที่เพิ่งเริ่มหัดเขียน จะทำให้เด็กไม่อยากเขียน ดังนั้นควรจัดหาอุปกรณ์สำหรับ วาด เขียนที่มีความเหมาะสมกับเด็ก เพื่อให้สามารถใช้งานได้สอดคล้องตามความแข็งแรงของกล้ามเนื้อที่ กำลังพัฒนา

5. การลดทอนกำลังใจของเด็กโดยไม่ได้ตั้งใจ อาจเกิดจากการใช้คำถามที่ไม่เหมาะสม หรือการไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ตั้งคำถามในสิ่งที่สงสัย

6. ความชำนาญเฉพาะด้านในการสอนของครู หากครูไม่เข้าใจและไม่มีความรู้วิธีการในการสอนทักษะเฉพาะ เช่น การสอนอ่านสะกดคำ หรือไม่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้เด็กเข้าใจ จะส่งผลให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน และขาดความสนใจต่อสิ่งที่ครูถ่ายทอดได้

ปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โรงเรียนส่วนมากมักมอบหมายให้ห้องสมุดเป็นผู้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้นักเรียน วัฒนา บุญเสนอ (2546) ได้รวบรวมปัญหาที่โรงเรียนอาจพบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ไม่มีหรือมีแต่ขาดคุณภาพ
2. งบประมาณมีไม่เพียงพอที่จะใช้ในกิจกรรม
3. ขาดบุคลากรที่มีความรู้จริง และบุคลากรที่รับผิดชอบงานมีจำนวนน้อย
4. ขาดความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน
5. เวลาในการจัดกิจกรรมซึ่งในแต่ละโรงเรียนนั้น กิจกรรมมีความหลากหลาย อาจจะต้องเบียดบังเวลาเรียนของโรงเรียน

ดังนั้น เมื่อครูบรรณารักษ์หรือผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีโอกาสพบครูอาจารย์ หรือผู้บริหารโรงเรียนควรใช้ความสุข อบอุ่น และความร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์แก่เด็กนักเรียน

จากข้อมูลข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการรู้หนังสือนั้นมีทั้งอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากทั้งตัวครูผู้สอน การจัดพื้นที่การเรียนรู้ การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการจัดกิจกรรม ซึ่งหากไม่คำนึงถึงอุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าว จะส่งผลให้ผู้เรียนไม่ได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาให้รู้หนังสือได้ตามศักยภาพ ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต ดังนั้นในการที่จะส่งเสริมการรู้หนังสือให้กับเด็กนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงอุปสรรคสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อที่จะกำหนดแนวทางที่ช่วยลดอุปสรรคปัญหา และช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

1.4 แนวทางการส่งเสริมการรู้หนังสือ

National Council of Teachers of English (n.d.) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับความเป็นพลเมืองโลกในชั้นเรียนว่ามีแนวทางดังต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญกับเรื่องราวของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. ให้ความสำคัญกับทุกภาษาที่เด็กใช้สื่อสาร ไม่เน้นเฉพาะภาษามาตรฐานเท่านั้น เพราะเด็กอาจใช้ภาษาอื่น ๆ ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันนอกชั้นเรียน

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงเรื่องราว ภาพ ประสบการณ์ และมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้เห็นโลกที่กว้างใหญ่

4. ให้ความสำคัญและสร้างคุณค่าของการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง ผ่านการสร้างสรรคงานของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้รูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายในการนำเสนอผลงานการเรียนรู้

5. อ่านออกเสียงร่วมกันบ่อย ๆ เพราะกิจกรรมการอ่านออกเสียงเป็นกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพที่สามารถจัดร่วมกันข้ามระดับชั้นได้

สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือไม่เพียงแต่จะสนับสนุนแค่มาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของชาติเท่านั้นแต่ยังควรที่จะส่งเสริมการใช้ทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและตามสภาพจริงผ่านทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัลซึ่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือไม่เพียงแต่สำคัญกับการเรียนรู้การอ่านเขียนในระยะต้นแต่ยังสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เนื้อหาเฉพาะในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่งห้องเรียนส่วนใหญ่มักขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมกับสารในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งผ่านการอ่าน การเขียน การฟัง การพูด การจัดที่นั่งที่เรียงเป็นแถวหน้ากระดาน ซึ่งไม่ช่วยส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและกับสารที่ถูกส่งผ่านช่องทางต่าง ๆ ในห้องเรียน รวมทั้งการไม่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่บนผนังห้อง การจัดหนังสือและวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียนที่ไม่เพียงพอ ต่างส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้หนังสือของเด็กทั้งสิ้น เพราะเด็กต้องการการเข้าถึงหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจ ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์ เมื่อมีการออกแบบมุมหนังสือในชั้นเรียนอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กสามารถเข้าถึงและมีปฏิสัมพันธ์กับหนังสือ จัดช่วงเวลาให้เด็กได้อ่านหนังสืออย่างเพียงพอ ผลที่ได้คือการสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่านและเด็กจะมีสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านในระดับที่สูงขึ้น (NAEP, 2002 อ้างถึงใน Tyson, n.d.)

ข้อมูลจากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย Memphis ระบุถึงแนวทางในการสอนอ่านว่า ในการสอนอ่านนั้นมีแนวทางที่หลากหลายที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนทุกคน ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาเพื่อประโยชน์สูงสุดได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าว ได้แก่

1) การประเมินเบื้องต้นเพื่อพิจารณาระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน โดยดำเนินการประเมินทั้งแบบทางการ (โปรแกรมการสอนและแบบสอบถามมาตรฐาน) และแบบไม่เป็นทางการ (การสังเกตโดยครู, การบันทึก, การตรวจสอบความก้าวหน้า) โดยแน่ใจว่าได้ทำการประเมินด้วยวิธีการมากกว่าเพียงแค่วิธีเดียว

2) การตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นระยะเพื่อเป็นข้อมูลต่อการสอนและเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาการของผู้เรียนแต่ละคน

3) การจัดการสอนแบบชัดแจ้ง (explicit instruction) ผู้เรียนที่มีปัญหาทางการอ่านต้องการการสอนที่อธิบายวิธีการแบบชัดแจ้งและเกิดความเข้าใจ

4) จัดการสอนที่มีความเข้มข้นหลายครั้ง (3-5 ครั้ง) ต่อสัปดาห์

5) สอนเป็นกลุ่มขนาดเล็กจำนวน 3-5 คน โดยจัดกลุ่มตามความต้องการที่คล้ายคลึงกันของผู้เรียนในกลุ่ม

6) จัดความช่วยเหลือ (scaffold) หรือการสอนสนับสนุนแก่ผู้เรียน ผู้ที่มีปัญหาในการอ่านต้องการการสนับสนุนทั้งด้านอารมณ์และด้านปัญญา

7) ให้โอกาสที่หลากหลายแก่ผู้เรียนที่มีปัญหาทางการอ่านเพื่อฝึกปฏิบัติและประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียน

8) สร้างระบบการสนับสนุนแบบร่วมมือระหว่างโรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครอง ขณะที่ Duffy (2003) กล่าวถึง แนวทางที่ช่วยในการแก้ปัญหาทางการอ่านของเด็กซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

1) ให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริงและได้มีส่วนร่วมอภิปราย

2) ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว ควรอธิบายสิ่งที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ เวลาใดและสถานที่ใดที่เป็นประโยชน์ และทำไมการเรียนรู้ดังกล่าวจึงมีประโยชน์ต่อผู้เรียน

3) การเป็นตัวแบบหรือแสดงวิธีการในการใช้กลวิธีเหล่านั้นโดยใช้การคิดหรือการพูด ความคิดออกมาดังๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้วิธีในการคิดและค่อยๆ ปฏิบัติด้วยตนเองระหว่างที่ได้รับความช่วยเหลือ

อัจฉรา ประดิษฐ์ (2550) ได้รวบรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ความพร้อมด้านผู้บริหาร กล่าวคือโรงเรียนมีผู้บริหารที่สนใจการอ่าน มีนโยบายและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่องานส่งเสริมการอ่านของโรงเรียน

2. ความพร้อมด้านบุคลากรห้องสมุดหรือผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านอื่น ๆ โดยโรงเรียนควรมีบุคลากรผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมการอ่านอย่างเต็มตัว อย่างน้อย 1 คน เช่น ครูหมวดภาษาไทย ครูบรรณารักษ์ ครูสอนวิชา “รักการอ่าน” ครูหมวดคณิตศาสตร์หรือครูอื่น ๆ ซึ่งต้องทำงานประสานความร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจกัน ในการส่งเสริมการอ่านทั้งระบบของโรงเรียน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีเวลา ภาระงานและความรับผิดชอบ ขวัญและกำลังใจในการทำงาน เป็นต้น

3. ความพร้อมด้านงบประมาณ หมายถึง โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการซื้อหนังสือ หรือทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

4. ความพร้อมด้านห้องสมุด หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนมีห้องสมุดที่เปิดให้บริการสม่ำเสมอ ทุกวัน และมีหนังสือไม่ต่ำกว่า 20,000-30,000 เล่ม และเป็นหนังสือที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียน แต่หากไม่มีห้องสมุดก็ควรจัดให้มีมุมหนังสือในห้องเรียน หรือมีทั้งสองอย่างควบคู่กันขณะเดียวกัน สถานที่และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ควรมีบรรยากาศของการส่งเสริมการอ่าน

5. ความพร้อมด้านกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง รวมทั้งมีความน่าสนใจดึงดูดให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมได้

6. ความพร้อมด้านนักเรียน นักเรียนสนใจกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีอาสาสมัคร นักเรียนช่วยงานบรรณารักษ์ เป็นบรรณารักษ์น้อยในห้องสมุด นักเรียนมีความกระตือรือร้นสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

7. ความสามารถในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน หรือ หน่วยงานเอกชน เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมการอ่าน ทำให้การอ่านไม่ใช่ภาระหนักที่จำกัดขอบเขต เพียงให้โรงเรียนรับผิดชอบเท่านั้น แต่ถ่ายทอดความรับผิดชอบต่อเนื่องไปสู่เวลาอันนอกโรงเรียนของเด็กด้วย

สิรินาฏ วงศ์สว่างศิริ (2559) กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไว้ว่า ครูและโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและปลูกฝังให้นักเรียนกลายเป็นักเรียนที่อ่านตลอดชีวิต โดยมีข้อควรคำนึงถึง ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับห้องสมุด ซึ่งอาจจะจัดกิจกรรมการเข้าใช้ห้องสมุดให้อยู่ในหลักสูตร การเรียนการสอนหรือการจัดงานสัปดาห์ห้องสมุด

2. มีนโยบายของสถาบันการศึกษาที่ชัดเจนในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดที่มีคุณค่าสำหรับนักเรียน และจัดงบประมาณที่เหมาะสมและพอเพียง

3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอรายชื่อหนังสือหรือประเภทของหนังสือที่ต้องอ่านกับห้องสมุด

4. กำหนดรายชื่อหนังสือสำหรับการอ่านในรายวิชาการเรียนการสอนทางด้านวรรณกรรม สำหรับนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ สนับสนุนให้นักเรียนได้อ่านหนังสือหลากหลายประเภท

5. แนะนำหนังสือดีที่นำอ่านให้กับนักเรียน โดยการจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ การจัดแสดงหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ

6. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามโอกาส เช่น กิจกรรมการเล่านิทาน กิจกรรมการวาดภาพประกอบคำขวัญ การประกวดการเขียนเรียงความ การเขียนบทร้อยกรอง การจัดนิทรรศการสัปดาห์หนังสือ ประกวดการอ่านทำนองเสนาะ

7. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกอ่านออกเสียงในชั้นเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประเมินการอ่านของเด็ก

8. กำหนดให้นักเรียนได้อ่านหนังสือทุกวันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ให้นักเรียนได้สนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเรื่องที่ได้อ่านโดยเสรี หรือให้นักเรียนได้แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องของหนังสือที่ได้อ่าน

9. โรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศการอ่านให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น การเตรียมหนังสือแต่ละประเภทให้พร้อมและเพียงพอ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหารวมสมัย มีพื้นที่สำหรับการอ่านที่สงบและผ่อนคลาย

1.5 กิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

กิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือนั้นหมายรวมถึงทั้งกิจกรรมการอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้ใช้ภาษาในการสื่อสาร การทำความเข้าใจความคิดของผู้อื่นผ่านการอ่าน และการถ่ายทอดความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิดผ่านการเขียน ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือนั้น กิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทั้งการรับและส่งสารในบริบทที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงหรือในชีวิตประจำวัน

ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรธนะกร (2559) กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมที่ช่วยในการพัฒนาความสามารถทางการอ่านไว้ว่า การพัฒนากิจกรรมการอ่านไม่ใช่เพียงแค่การกำหนดบทอ่านที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับผู้เรียน ไม่ใช่เพียงแค่การตั้งคำถามเพื่อถามความเข้าใจในการอ่านสำหรับผู้เรียนตอบหลังเรียน หรือไม่ได้เป็นเพียงแค่การให้งานให้ผู้เรียนทำประกอบการอ่าน แต่กิจกรรมการอ่านที่สมบูรณ์จะต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการอ่านทั้งก่อนอ่าน ระหว่างอ่าน และหลังอ่าน ขณะที่ครูออกแบบกิจกรรมหรืองานการอ่านครูพึงตระหนักว่า กิจกรรมการอ่านควรเป็นกิจกรรมที่มีความหมายซึ่งช่วยเพิ่มความสามารถในการสื่อสาร และควรช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในความสามารถทางการอ่านของตนเอง ครูควรแน่ใจว่าผู้เรียนเข้าใจเป้าหมายของการอ่านว่าคืออะไร เช่น การหาใจความสำคัญ การหาข้อมูลเฉพาะ การทำความเข้าใจเนื้อความส่วนใหญ่ของข้อความ การอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน หรือการตัดสินใจว่าจะอ่านต่อหรือไม่ การรู้เป้าหมายของการอ่านจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกกลวิธีการอ่านได้อย่างเหมาะสม

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ แต่กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป ได้แก่

1. การเล่านิทาน เป็นกิจกรรมสำคัญสำหรับเด็กที่ปูพื้นฐานความสนใจในการอ่านและพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ นำไปสู่การเป็นนักอ่านที่ดีในอนาคต

การเล่านิทาน หมายถึง กิจกรรมการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม การแนะนำหรือการกระตุ้นให้เด็กความสนใจฟัง ใช้เป็นเครื่องมือปลูกฝังให้เด็กเกิดความรัก ความซาบซึ้งในการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรม และพัฒนาตนเองให้มีนิสัยรักการอ่าน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2536) นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างประสบการณ์ ความคิด ปลูกฝังค่านิยม และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้เล่ากับผู้ฟัง (ธารา กนกมณี, 2539, อ้างถึงใน ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์, 2526)

1.1 วัตถุประสงค์ของการเล่านิทาน

1) ส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการคล้อยตามเรื่องที่เล่า และอยากติดตามอ่าน

2) ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้ข้อคิดและคติเตือนใจ

3) พัฒนาทักษะการใช้ภาษา การฟัง พูด คิด ถาม และการสังเกต

1.2 การเตรียมเล่านิทาน ในการเล่านิทานจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เล่าต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) การเลือกเรื่อง ควรเลือกนิทานที่สนุกสนาน ให้ข้อคิดคติเตือนใจ ตรงกับความต้องการและความสนใจ และใช้ระยะเวลาในการเล่าเหมาะสมกับความสนใจตามวัยของเด็ก

2) การเตรียมตัว ผู้เล่านิทานต้องอ่านเรื่อง จดจ าดตัวละคร และเหตุการณ์ทุกตอนให้ได้เพื่อให้คุ้นเคยกับเรื่องที่จะเล่า ในกรณีที่เรื่องยาวและมีคำพรรณนามากเกินไป ควรดัดแปลงโดยใช้คำง่ายๆ ประโยคสั้น ๆ และฝึกซ้อมการใช้น้ำเสียง ทั้งนี้ ผู้เล่าควรเล่าเป็นเสียงสนทนา ทำเสียงตามอารมณ์ในเรื่องเพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตาม อีกทั้งสีหน้า ท่าทาง สอดคล้องกับเนื้อหานิทาน และกำหนดวิธีการเล่าเรื่องเพื่อเพิ่มความสนใจของเด็กยิ่งขึ้นตลอดจนจัดเตรียมอุปกรณ์ในการเล่าให้พร้อม เช่น หนังสือ ภาพ กระดาษ เป็นต้น

1.3 เทคนิคการเล่านิทาน ในการเล่านิทานนั้น ผู้เล่าสามารถใช้เทคนิคและวิธีการเล่าที่น่าสนใจได้หลากหลาย ดังนี้

1) เล่าปากเปล่า โดยใช้น้ำเสียงและแสดงกิริยาท่าทางประกอบ

2) เล่าโดยใช้หนังสือนิทาน

3) เล่าไปพร้อมกับวาดภาพ

4) ใช้ภาพประกอบการเล่า โดยนำภาพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องและเล่าเรื่อง

ประกอบภาพนั้น

5) เล่าโดยร้องเพลงประกอบ

6) เล่าโดยใช้หุ่นตุ๊ก หุ่นมือ หุ่นนิ้ว เป็นต้น

7) เล่าโดยใช้นิ้วประกอบ

8) เล่าโดยใช้ตัวละครในเรื่องติดบนแผ่นกระดาษ

9) เล่าโดยใช้วัสดุช่วย เช่น กระดาษ เชือก เป็นต้น

10) เล่าโดยใช้สไลด์ทัศนวัสดุประกอบ เช่น สไลด์แผ่นใส เป็นต้น

1.4 การเตรียมสถานที่เล่านิทาน ผู้เล่านิทานควรมีการจัดเตรียมสถานที่ โดยใช้สถานที่ค่อนข้างสงบเพื่อให้เด็กมีสมาธิในการฟัง จัดที่นั่งให้เด็กทุกคนได้เห็นหน้าตาท่าทางของผู้เล่าและอุปกรณ์ประกอบการเล่าได้ชัดเจน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2536)

2. การแสดงหุ่น (Puppet show) การแสดงหุ่นถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เด็กได้สนุกสนานเพลิดเพลินไปกับเนื้อหาและตัวละครตามท้องเรื่อง อีกทั้งยังแฝงข้อคิดคติเตือนใจ สอดแทรกศิลปวัฒนธรรม และยังช่วยสร้างความสนใจในการอ่านให้กับเด็กมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

การแสดงหุ่น เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวหรือแนวคิดให้ผู้ชมได้รับรู้ผ่านการแสดงอาจเป็นการจัดแสดงหุ่นตามเนื้อเรื่องหนังสือจัดแสดงประกอบการเล่านิทาน หรือจัดแสดงตลอดเรื่อง เหมาะสำหรับผู้ชมกลุ่มเล็กจำนวน 10-30 คน มีเวทีขนาดย่อมที่พอเหมาะกับการจัดแสดงหุ่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2536; ธารา กนกมณี, 2539)

วัตถุประสงค์ของการแสดงหุ่น

- 1) ให้เด็กมีความสนใจและอยากเข้าร่วมกิจกรรม
- 2) ให้เด็กได้แสดงออกและมีส่วนกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง
- 3) ให้เด็กรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม
- 4) ส่งเสริมความสามารถในการประดิษฐ์ของเด็กให้รู้จักวัสดุที่เหลือใช้มาดัดแปลง

3. เกมส่งเสริมการอ่าน เป็นอีกกิจกรรมที่ใช้ในการดึงดูดให้เด็กได้สนใจการอ่านและลงมืออ่านได้มาก เกมส่งเสริมการอ่าน เป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการของการเล่น เกม ช่วยให้ผู้เล่นเกมได้ฝึกทักษะการอ่านได้อย่างรวดเร็ว สนุกสนาน เกิดความรู้ ความเข้าใจจากเนื้อเรื่อง หรือเนื้อหาวิชาที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว ใช้เป็นสื่อหรืออุปกรณ์การสอนได้ ซึ่งผู้สอนสามารถนำจุดประสงค์ของแต่ละรายวิชามาเป็นจุดประสงค์ของการผลิตเกมส่งเสริมการอ่านได้อีกด้วย (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542)

3.1 ประเภทของเกมส่งเสริมการอ่าน

เกมส่งเสริมการอ่านสามารถแบ่งประเภทได้หลายวิธี ดังนี้

- 1) เมื่อแบ่งตามจำนวนผู้เล่น สามารถแบ่งได้เป็น

1.1) เกมที่เล่นคนเดียว ได้แก่ เกมต่อภาพ เกมอักษรไขว้ เกมวาดภาพ เกมไพ่ เกมพับกระดาษ เกมแต่งตัวให้ตุ๊กตา เกมเติมคำ เกมเล่นกล เกมบัตรคำ เป็นต้น

1.2) เกมที่เล่นเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม เช่น เกมกลุ่มสัมพันธ์หรือเกมแข่งขัน เช่น เกมทายปัญหา เกมปริศนา เกมตอบปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

- 2) เมื่อแบ่งตามประเภทอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการทำกิจกรรม สามารถ

แบ่งได้เป็น

2.1) เกมที่ไม่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เช่น เกม การละเล่นต่าง ๆ ที่ใช้ทักษะทางร่างกาย การเล่นกลางแจ้งและในที่ร่มนอกจากนั้นเป็นเกมที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเอง โดยใช้อุปกรณ์ที่หาง่ายและราคาถูก

2.2) เกมที่ใช้อุปกรณ์เครื่องยนต์กลไกและคอมพิวเตอร์ เช่น เกมคอมพิวเตอร์เกมแข่งรถบังคับวิทยุ เป็นต้น

3.2 ลักษณะของเกมส่งเสริมการอ่านที่ดี

เกมส่งเสริมการอ่านที่ดีนั้น ต้องมีลักษณะดังนี้(ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542)

- 1) ใช้เวลาน้อยในการเล่น
- 2) ช่วยพัฒนาแนวความคิดพื้นฐานให้ผู้เล่น
- 3) เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เล่นสนใจอยากอ่านเพิ่มขึ้น
- 4) พัฒนาด้านร่างกายและกล้ามเนื้อให้แข็งแรง
- 5) ฝึกสมองและทักษะความจำ
- 6) ช่วยให้ผู้เล่นเกิดความคิดสร้างสรรค์
- 7) สอดคล้องกับอายุระดับการศึกษา ความสนใจและความต้องการของผู้เล่น
- 8) ช่วยส่งเสริมพัฒนาการในการเรียนรู้ของเด็ก หรือพัฒนาความพร้อม
- 9) ทำท่ายุ่เล่นให้สนุกสนานและชวนติดตาม
- 10) ไม่เสียเวลาในการเล่น
- 11) ไม่สลับซับซ้อน เด็กเข้าใจง่าย
- 12) ไม่เสียเวลาในการตรวจผลงาน หรือตัดสินใจให้คะแนนการเล่น
- 13) ผ่านการทดลองและปรับปรุงมาเป็นอย่างดีปลอดภัยและไม่เป็นพิษเป็นภัยกับผู้เล่น

14) ผู้เล่นได้แสดงความสามารถ และมีส่วนร่วมในบทเรียนและ
การอ่าน ปลูกฝังความสามัคคีและจริยธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม

15) ราคาไม่แพงเกินไป

3.3 การเลือกเกมมาใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

วิธีการเลือกเกมเพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีดังนี้ (ฉวีวรรณ
คูหาภินันท์, 2542)

1) เลือกเกมที่ท้าทายและสนุกสนาน
2) เลือกเกมที่สอดคล้องกับเนื้อหา และส่งเสริมการอ่าน
3) พิจารณาเลือกเกมที่ใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์และประโยชน์ใน
การส่งเสริมทักษะ เช่น การฝึกกล้ามเนื้อ และนิ้วของเด็กในการเล่น เกม ทำให้ได้นิ้วแข็งแรง หรือช่วยในการฝึก
จับช้อนอาหารและทานอาหารด้วยตนเอง เป็นต้น

4) พิจารณาสถานที่เล่นให้เหมาะสม มีแสงสว่างเพียงพอ

5) จำนวนเกมมีเพียงพอต่อผู้เล่น

6) จำนวนผู้เล่นเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป

7) ระดับการศึกษาและวัยของผู้เล่นที่ควรอยู่ในวัยและการศึกษา

ระดับเดียวกัน

8) เกมที่ใช้เวลาในการเล่นมีความเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยไป

9) กติกาการเล่นต้องเข้าใจได้ง่าย ๆ

10) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและบรรณารักษ์ควรลองเล่นก่อน

พิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

3.4 องค์ประกอบของความสำเร็จในการใช้เกมส่งเสริมการอ่าน (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์,
2542)

1) อ่านหรือศึกษาวิธีการเล่นและกติกาการเล่นให้เข้าใจก่อนนำไปให้เด็กเล่น
2) เลือกเกมที่เหมาะสมกับวัยความรู้ความสนใจ ความต้องการ และตรงกับ
วัตถุประสงค์ที่ใช้เล่น

- 3) มีเอกสารประกอบการเล่นเกมให้ผู้เล่นได้อ่านหรือศึกษาได้ฝึกให้เด็กเล่นตาม
ขั้นตอนที่เอกสารอธิบาย
- 4) สาทิต หรืออธิบายการเล่นเกม มีตัวอย่างให้ผู้เล่นได้เข้าใจก่อนการเล่นเกมหรือ
ก่อนการแข่งขัน
- 5) ให้เด็กอ่านกติกาด้วยตนเองให้เข้าใจ หรืออ่านแล้วอธิบายให้ผู้เล่นฟังให้เข้าใจ
ก่อนเล่นเกม
- 6) เตรียมรางวัลให้กับผู้เล่นรางวัลที่สมควรเป็นรางวัลที่ส่งเสริมการเล่นเกมนั้น ๆ
เช่น เกมแข่งขันวาดภาพระบายสีให้รางวัลเป็นสีเทียนหรือดินสอสี เป็นต้น
- 7) เตรียมคำเฉลยของเกมให้เรียบร้อยและถูกต้อง
- 8) รักษากติกาอย่างเคร่งครัด
- 9) เกมต้องมีความยืดหยุ่น เช่น ยืดเวลาได้แต่อย่านานเกินไป เด็กจะเบื่อ
- 10) อย่าใช้เกมนำมาเล่นซ้ำซาก บ่อย ๆ หรือ นานเกินไป จะทำให้เด็กเบื่อได้
- 11) ถ้าเป็นเกมการอ่าน ควรมีพจนานุกรมทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศวาง
อยู่ใกล้เพื่อให้เด็กได้เปิดอ่านได้
- 12) รักษาเวลาในการเล่นอย่างเคร่งครัด
- 13) พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ควรให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด หรือตอบคำถามให้กับ
ผู้เล่นเกม แต่ถ้าเป็นการแข่งขัน ไม่ควรช่วยเหลือผู้เล่นเกมฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นอันขาด ต้องรักษาความเป็น
กลางไว้อย่างเคร่งครัด

การดำเนินการเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถทางการอ่านให้แก่เด็กประถมศึกษาควรประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดทักษะที่ต้องการพัฒนา การให้ความสำคัญกับทักษะสำคัญในช่วงที่ให้ความช่วยเหลือทางการอ่านแก่ผู้เรียน การจัดช่วงการสอนให้กับผู้เรียนในทุก ๆ วัน หรือวันละสองครั้ง การประเมินผู้เรียนอย่างระมัดระวัง การวัดผลก่อนและหลังเพื่อกำหนดระดับความสามารถและเพื่อติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน การช่วยเหลือแบบระยะสั้นและเข้มข้น ซึ่งไม่ควรนานเกิน 1 ภาคการศึกษา การดูผู้เรียนเป็นรายบุคคล อาจเป็นคู่ แต่หากเป็นกลุ่มไม่ควรเกิน 3 คนการช่วยเหลือที่มีหลักฐานสนับสนุน (evidence-based interventions) (Brooks, 2007) การสอนทักษะจำเป็นให้เกิดเป็นความเคยชินจนทำได้อัตโนมัติ การตรวจสอบและทบทวนกิจกรรมที่จัดให้แก่เด็ก การส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้เด็กได้เข้าถึงแหล่งการอ่าน การเชื่อมโยงการอ่านและการเขียนในบริบทที่มีความหมายและมีเป้าหมายชัดเจน การกระตุ้นผู้เรียนให้เลือกและมีความสุขกับหนังสือ และพัฒนาการอ่านเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน

2. พัฒนาการด้านการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การรู้หนังสือเป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน-เขียนเพื่อการสื่อสาร ดังที่ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับขอบเขตการรู้หนังสือไว้ในวรรณกรรมส่วนต้นในส่วนของกรรฐหนังสือไว้ว่า เป้าหมายสำคัญของการรู้หนังสือคือ การแลกเปลี่ยนความหมาย ความเข้าใจระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน การทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นสื่อสารผ่านการเขียนและเพื่อที่จะสามารถแบ่งปันหรือเสนอความคิดเห็นของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ซึ่งการรู้หนังสือของเด็กในแต่ละช่วงวัยนั้นมีความแตกต่างกันไปและมีพัฒนาการตามลำดับชั้น การทำความเข้าใจกับลำดับพัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กแต่ละช่วงวัยจะช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ รวมถึงการเลือกใช้ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการอ่าน และการจัดพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามความต้องการและความสามารถของเด็กในช่วงวัยต่าง ๆ

2.1 พัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

พฤติกรรมและทักษะการรู้หนังสือพัฒนาตามพัฒนาการในแต่ละระดับชั้นโดยมีความต่อเนื่องกันเป็นลำดับ แต่ละชั้นไม่ได้แยกออกจากกัน เด็กจะพัฒนาการรู้หนังสือแต่ละชั้นในอัตราที่แตกต่างกันไป เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้หรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น มีความบกพร่องทางสายตาหรือพิการซ้ำซ้อน หรืออาจมีปัญหาด้านพฤติกรรมและทักษะสำคัญบางประการที่เป็นพื้นฐานการพัฒนาการรู้หนังสือในแต่ละชั้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับอายุอาจมีพัฒนาการช้า ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก หรือครูผู้สอนจะต้องร่วมกันในการใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาตามลำดับชั้นพัฒนาการรู้หนังสือได้อย่างเหมาะสม

The National Consortium on Deaf-Blindness (NCDB) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการรู้หนังสือ (Literacy Development) ไว้ว่า ลำดับชั้นพัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กตั้งแต่วัยทารกจนถึงระดับประถมศึกษาสามารถแบ่งได้ ดังนี้ (The National Consortium on Deaf-Blindness (NCDB), 2015 อ้างถึงใน ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรธนกร, 2559)

ขั้นการสร้างพื้นฐานการพัฒนาการรู้หนังสือ (Building a Foundation for Literacy Development) (ช่วงวัยทารกและวัยหัดเดิน)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กสนใจภาพ ตีหรือสัมผัสภาพ จับและถือหนังสือ ชี้ไปที่วัตถุและบอกชื่อวัตถุ เปิดหน้าหนังสือด้วยความช่วยเหลือของผู้ใหญ่ ออกเสียงชื่อหนังสือ ร้องขอให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟัง พยายามอ่านเอง ท่องบทอ่านที่คุ้นเคย ค้นหากภาพที่ชอบ

ขั้นเริ่มรู้หนังสือระดับต้น (Early Emergent Literacy) (ช่วงก่อนเข้าเรียน)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กเรียนรู้ว่าการอ่านและการเขียนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต แสดงความสนใจต่อหนังสือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ถือหรือจับหนังสือ รู้ว่าหนังสือมีเรื่องราวอยู่ภายใน ฟังเรื่องราวต่าง ๆ ท่องวลีหรือเรื่องราว ชอบเรื่องราวที่แน่นอนชัดเจน เขียนขยุกขยิก พยายามเขียนตัวอักษรหรือเขียนตัวอักษรติดต่อกันไป

ขั้นแสดงสัญญาณการรู้หนังสือ (Emergent Literacy) (ช่วงอนุบาลตอนต้น)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กเข้าใจว่าข้อความหรือภาพที่เห็นมีความหมาย สร้างความเชื่อมโยงระหว่างสัญลักษณ์หรือภาษาพูดและสิ่งพิมพ์ เข้าใจเรื่องราวในหนังสือภาพ จำและเริ่มที่จะอ่านสิ่งพิมพ์ที่คุ้นเคย เริ่มที่จะอ่านคำบางคำ เช่น ชื่อของตนเอง และอาจเริ่มเขียนตัวอักษร

ขั้นพัฒนาการรู้หนังสือ (Developing Literacy) (ช่วงอนุบาล)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กตระหนักว่าคำเกิดขึ้นจากการประสมระหว่างเสียงต่าง ๆ ถอดความหมายของคำได้โดยประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรูปตัวอักษรและเสียงในการออกเสียงคำให้ถูกต้อง ทำความเข้าใจหนังสือภาพ หนังสือที่มีบทอ่านสั้นๆ และสื่อวัสดุที่มีข้อมูลเริ่มมีคำศัพท์คุ้นตา (sight vocabulary) นำคำมาเรียงต่อกันเพื่อสร้างประโยคง่ายๆ เรียนรู้ที่จะพัฒนาแนวคิดในการให้เหตุผล เขียนหัวข้อที่เกี่ยวกับความสนใจส่วนตัวในเรื่องต่าง ๆ เช่น จดหมาย เรื่องราว บันทึก กลอน เป็นต้น

ขั้นการรู้หนังสืออย่างอิสระในระดับต้น (Early Independent Literacy) (ช่วงประถมต้น)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กเริ่มที่จะอ่านข้อมูลที่สนใจ เขียนความคิดของตนเอง ตอบคำถามเกี่ยวกับบทอ่าน อ่านได้เองอย่างอิสระในเวลาว่าง ใช้รายละเอียดและแบบแผนในการเขียน บันทึกสิ่งที่ได้สังเกต ถามและตอบคำถามปลายเปิดในการเขียน สร้างงานเขียนและงานศิลปะที่สะท้อนความต้องการส่วนตัวหรือเพื่อทำความเข้าใจต่อบทอ่าน

ขั้นการรู้หนังสืออย่างอิสระ (Independent Reading) (ช่วงประถมตอนกลาง)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กลดการรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการทำงานหรืออยู่ในสถานการณ์ใหม่ๆ สร้างประสบการณ์ ความรู้สึก หรือทัศนคติใหม่ๆ ผ่านการอ่าน อ่านเพื่อรับข้อมูลความรู้ จับใจความจากการอ่านได้มากขึ้น แก้ไขข้อผิดพลาดในการอ่านของตนได้รวดเร็ว อ่านอย่างมั่นใจ และอ่านบทอ่านลักษณะต่าง ๆ ได้เองโดยอิสระ งานเขียนมีแบบแผนชัดเจน สอดคล้อง และเข้าใจได้ง่าย

ขั้นการรู้หนังสือในช่วงขยาย (Expanding Literacy) (ช่วงประถมตอนปลายและมัธยม)

พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กอ่านเพื่อรับสารสนเทศหรือความรู้ วิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับแนวคิดที่ปรากฏในบทอ่าน คิดบนฐานของข้อเท็จจริง อ่านอย่างหลากหลายเป็นกิจวัตร และอ่านอย่างใช้วิจารณญาณ อ่านเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย สามารถอ่านอย่างวิเคราะห์และใช้ความคิด เขียนเพื่อบอกสาเหตุต่าง ๆ ได้

2.2 ความสนใจในการอ่านของเด็กในวัยต่าง ๆ

ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการอ่านและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็กนั้น การเรียนรู้ถึงความแตกต่างของเด็กในวัยต่างกัน จะทำให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการคัดเลือกสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมกับเด็ก กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก (เยาลักษณ์ สุวรรณแห, 2546)

เด็กตอนต้นอายุ 2-6 ปี

อายุ 2-3 ปี สายตามองเห็นชัดเจน สามารถแยกสีได้ แต่ยังไม่มีความพร้อมเรื่องการอ่าน ดังนั้นเด็กในวัยนี้จึงชอบหนังสือที่มีภาพขนาดใหญ่ สวยงาม มีสีสันสดใส มีชีวิตชีวา วัสดุที่จัดทำหนังสืออาจจะทำมาจากกระดาษแข็ง ผ้า หรือพลาสติก

อายุ 3-4 ปี เริ่มอ่านตัวอักษรทั้งไทยและอังกฤษได้ มีความเข้าใจเรื่องราวได้ มักจะชอบหนังสือการ์ตูน หนังสือที่ฝึกสติปัญญา โดยให้กากบาท โยงเส้น และเขียนตามรอยประ เด็กวัยนี้จะชื่นชอบการเล่นนิทานมากกว่าวัยอื่น ๆ

อายุ 5-6 ปี อ่านหนังสือได้มากขึ้น สามารถผสมคำได้ มีความสนใจหนังสือนิทานเกี่ยวกับสัตว์ประเภทต่าง ๆ นิทานสอนใจ นิทานอีสป และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ แต่เนื้อหาจะต้องไม่ยาวนัก เพราะเด็กวัยนี้มีความสนใจระยะสั้น

เด็กตอนกลาง อายุ 7-11 ปี

เด็กในวัยนี้มีความพร้อมในการอ่าน มีความอยากรู้อยากเห็น เป็นวัยค้นหา เด็กผู้หญิงจะชอบอ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในบ้าน เด็กผู้ชายชอบเรื่องราวของการผจญภัย นอกจากนี้เด็กในวัยนี้จะชื่นชอบหนังสือการ์ตูนมากเป็นพิเศษ

เด็กตอนปลาย

อายุ 12-13 มีความสนใจในการอ่านหนังสือหลายประเภท มีความสามารถในการอ่านคำประพันธ์ ชอบหนังสือเนื้อหาเชิงวิทยาศาสตร์ การเดินทาง ประวัติบุคคล และเรื่องราวของความรัก

อายุ 14-16 ปี เป็นช่วงเวลาที่เริ่มวัยรุ่น เริ่มค้นหาตนเอง เด็กวัยนี้เริ่มอ่านหนังสือตามความสนใจของตน เด็กผู้ชายจะเลือกอ่านเรื่องเครื่องยนต์กลไก กีฬา การเดินทาง ดนตรี เรื่องราวของความรัก

เด็กอายุ 17-18 ปี เริ่มมีความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นไปของโลกและสังคม เริ่มอ่านเรื่องสั้น นวนิยาย

2.3 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการด้านการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

กิจกรรมในชั้นเรียนประถมศึกษาที่ช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือนั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี ดังนี้ (Peelregion, n.d.)

1. การอ่านหนังสือนิทานที่บ้านหรือหนังสือเทพนิยายที่เป็นที่รู้จักในชั้นเรียน (เช่น นิทานเรื่องลูกหมูสามตัว) จากนั้นร่วมกันเขียนข้อความจากเรื่องให้เด็กได้แสดงและเดินรำตามนิทานเพลง
2. อ่านหนังสือที่มีการเชื่อมโยงหรือแนะนำค่าง่าย ๆ ในภาษาอื่น ๆ เช่น หนังสือเกี่ยวกับคำทักทายในภาษาต่าง ๆ
3. การเล่นเกม tongue twister เกมบิงโก เกมวงล้อเสียงโชค โดยใช้คำจากบทอ่าน
4. กิจกรรมวาดภาพตัวละครที่ชอบจากเรื่องที่ได้ฟัง/อ่าน
5. การให้เด็กนำเสนอเรื่องเล่าที่ชอบหรือเล่าเกี่ยวกับผู้แต่งหนังสือที่ชอบ

6. การจัดพื้นที่บนผนังเพื่อนำเสนองานเขียนจากการอ่านของนักเรียน เช่น การนำเสนอแผนภูมิรูปต้นไม้และให้นักเรียนเขียนชื่อหนังสือที่ได้อ่านลงบนกระดาษรูปต้นไม้ แล้วนำไปติดที่แผนภูมิต้นไม้บนผนัง เป็นต้น

7. ให้เด็กวาดภาพหน้าปกหนังสือที่ชอบ

8. การทำกิจกรรมละครโรงเล็กโดยให้ครูเป็นผู้อ่านออกเสียงเรื่องราว และมอบหมายให้นักเรียนพูดบทสนทนาของตัวละครที่ตนสวมบทบาท

9. กิจกรรมการเขียนประโยค/กลอนข้ามขั้นจากการสุ่มคำ โดยเขียนร่วมกันในชั้นเรียน

10. การอ่านคำคล้องจองร่วมกันในชั้นเรียน

11. การทำกิจกรรมเชื่อมโยงการอ่านสู่ชีวิตจริง เช่น การทำอาหารจากการอ่านบทอ่านเกี่ยวกับอาหาร การอ่านหนังสือ/บทอ่านเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดหรือเรื่องขยะ แล้วทำกิจกรรมเก็บขยะในโรงเรียน

12. การร่วมกันคิดแก้ปัญหาจากการอ่านหนังสือ/บทอ่านประเภทสืบสวน สอบสวน

13. การทำกิจกรรมการอ่านเป็นวงกลม โดยแบ่งให้นักเรียนแต่ละคนอ่านออกเสียงบทอ่านที่มีตัวละครหลายตัว

14. การเขียนและแสดงท่าทางประกอบเพลงที่แต่งร่วมกัน ซึ่งเนื้อเพลงเกี่ยวข้องกับหนังสือ/บทอ่านที่ได้อ่านไป

15. การพานักเรียนเยี่ยมชมห้องสมุด

16. การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างห้องเรียน/ชั้นเรียน และฝึกให้นักเรียนจัดโต๊ะหนังสือที่ได้แลกเปลี่ยนมา

17. กิจกรรมการฝึกเขียนวารสาร โดยให้พื้นที่เขียนสำหรับนักเรียนรายบุคคล และทำต่อเนื่องทุกวัน

18. กิจกรรมแนะนำหนังสือ โดยให้เด็กเล่าเรื่องและแนะนำหนังสือที่ตนได้อ่านให้เพื่อนฟัง

19. การจัดหนังสือและวัสดุการอ่านในห้องเรียนที่เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก ทั้งนิยายสาร การ์ตูน และกระตุ้นให้เด็กอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อสำรวจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและประเทศต่าง ๆ

20. การพาเด็กออกไปอ่านหนังสือที่ชอบนอกสถานที่ในวันทีอากาศดี วันละประมาณครึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมง

21. การกระตุ้นให้เด็กเชื่อมโยงสิ่งที่อ่านกับความรู้ต่าง ๆ เช่น กระตุ้นให้เด็กอ่านเรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงหากเด็กได้รับสัตว์เลี้ยงมาใหม่ การกระตุ้นให้เด็กอ่านเกี่ยวกับสถานที่ที่เด็กจะไปเที่ยวกับครอบครัว และให้เด็กเล่าเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านให้เพื่อนในชั้นได้ฟัง

22. การสอนให้เด็กรู้วิธีการสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต โดยเน้นการใช้คำที่หลากหลายในการสืบค้น เพื่อกระตุ้นให้เด็กใช้ความคิดและรู้วิธีการในการหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ห้องเรียนที่มุ่งพัฒนาการรู้ภาษาที่ดีจะมุ่งเน้นที่การช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเขียนบ่อย ๆ และรู้วิธีในการถ่ายทอดสิ่งที่รู้จากภาษาพูดไปสู่การเขียนและใช้กระบวนการเขียนในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ในชั้นเรียนที่มีการสอนการรู้ภาษาที่มีประสิทธิภาพได้ให้ความสำคัญกับการระบุลักษณะของงานเขียนต่าง ๆ โดยให้พิจารณางานเขียนเหล่านี้เป็นต้นแบบเพื่อนำคุณลักษณะที่ดีของงานเขียนเหล่านี้ไปใช้ในการสร้างงานเขียนของนักเรียน เช่นเดียวกับการสอนอ่าน ครูที่มีประสิทธิภาพจะใช้วิธีการสอนที่หลากหลายทั้งการสอนแบบครูเป็นผู้ชี้แนะและการสอนแบบนักเรียนเป็นผู้มีบทบาทในการทำกิจกรรมเป็นหลักในการสอนเขียน

ทักษะและกลวิธีในการเขียน

แนวคิดพื้นฐานของการเขียนจะต้องถูกสอนอย่างชัดเจนและเป็นระบบให้แก่เด็กนักเรียนในทุกๆระดับชั้น การสอนนี้จะเริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาลโดยใช้การเล่าเรื่องที่สอดคล้องกับภาพวาดที่เด็กวาดขึ้น เด็กจะพยายามใช้ตัวอักษรที่เรียนรู้มาในการตั้งชื่อภาพอย่างอิสระ และเมื่อเรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น เด็กควรจะได้เรียนรู้โครงสร้างประโยค หน้าที่ของคำ และวิธีการพัฒนาย่อหน้าด้วยการเขียนประโยคใจความสำคัญและรายละเอียดในหลากหลายเรื่องราว และในระดับประถมศึกษาตอนปลาย เด็กจะเรียนรู้ที่จะสร้างงานเขียนที่สมบูรณ์ในหลากหลายรูปแบบ

ขณะที่เด็กได้เรียนรู้ทักษะการเขียนที่จำเป็นในการถ่ายทอดความคิด เด็กจะพัฒนาวิธีการใช้ขั้นตอนกระบวนการเขียนเพื่อให้ผลงานที่เขียนออกมาแสดงความคิดให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งการปฏิบัติการเขียนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนในชั้นเรียนประถมศึกษา

วิธีการในการสอนเขียน

วิธีการในการพัฒนาทักษะเขียนให้แก่เด็กนักเรียนนั้นมีหลายวิธี แต่ละวิธีมีความแตกต่างกันในเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมของครูในการเขียนของนักเรียนซึ่งบทบาทการมีส่วนร่วมของครูจะมีบทบาทมากและลดลงตามลำดับเมื่อผู้เรียนพัฒนาทักษะการเขียนได้ดีขึ้น วิธีการพัฒนาทักษะการเขียนมีดังนี้

การเป็นต้นแบบในการเขียน (Modeled Writing)

- 1) ครูจะเป็นผู้สร้างผลงาน เขียน และคิดตั้ง ครูจะคิดตั้งเพื่ออธิบายและแสดงกลวิธีที่ใช้ในการเขียน
- 2) การใช้ภาษาในการบรรยายแสดงความคิดความรู้สึกและการกระทำเพื่ออธิบายสิ่งที่กำลังทำ
- 3) การใช้ต้นแบบในการเขียนเป็นบทเรียนเล็ก ๆ เพื่อแนะนำทักษะการเขียนทักษะใหม่

การเขียนร่วมกัน (Shared Writing)

ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างผลงาน โดยครูจะเขียนและคิดตั้ง

- 1) ให้นักเรียนดูขณะที่ครูกำลังถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน
- 2) ครูสร้างแนวคิดในการเขียน แต่ช่วยให้นักเรียนสร้างแนวคิดในการเขียนของตนเองด้วยเช่นกัน

การเขียนแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Writing)

ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างผลงานและร่วมกันเขียน

1) ครูพูดคุย คิดตั้ง และให้นักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับขณะที่ร่วมกันสร้างผลงานครั้งแรกหรือครั้งต่อ ๆ ไป

2) ครูสนทนาแบบมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนขณะสร้างผลงาน คิดคำ ประโยค หรือย่อหน้า

3) ให้นักเรียนสร้างผลงานของตนเองโดยอิสระ โดยที่ครูไม่ต้องร่วมสร้างชิ้นงานด้วย

สาธิตการสร้างชิ้นงานเขียนให้นักเรียนทั้งชั้นเรียนเห็นได้ชัดเจนและมีส่วนร่วม

การเขียนโดยมีการชี้แนะ (Guided Writing)

นักเรียนสร้างผลงานและเขียนงานเขียน ขณะที่ครูติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด และให้คำแนะนำ

1) ครูทำงานร่วมกับนักเรียนทั้งชั้นเรียนหรือนักเรียนกลุ่มเล็กที่มีความต้องการคล้าย ๆ กัน ขณะสร้างผลงานเขียน

2) สังเกตและประเมินการเขียนของนักเรียน และสอนแนะทักษะการเขียนของนักเรียน

3) ถามคำถามปลายเปิดเพื่อขยายความคิดและประสบการณ์ของนักเรียน

การเขียนโดยอิสระ (Independent Writing)

นักเรียนสร้างและเขียนชิ้นงานขณะที่ครูตรวจสอบความก้าวหน้าในการเขียนของนักเรียน

1) ให้ความช่วยเหลือระหว่างการเขียนเมื่อจำเป็นเท่านั้น

2) มีส่วนร่วมกับการเขียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง แต่ปล่อยให้พัฒนางานของตนเองให้ก้าวหน้า

3) ตอบสนองต่อเนื้อหาในงานเขียนของนักเรียน

4) ช่วยเหลือนักเรียนในกระบวนการการปรับปรุงแก้ไขผลงาน

อย่างไรก็ตาม ครูจะต้องพิจารณาถึงทักษะที่จำเป็นต่องานเขียน ซึ่งครูมีบทบาทในการพัฒนา ได้แก่

1) การรู้จักโครงสร้างประโยคที่หลากหลาย

2) การกระตุ้นความคิด

3) การสร้างประโยคหลักที่ชัดเจน

4) การรักษาความสม่ำเสมอของลักษณะการเขียน น้ำเสียง และรูปแบบในการเขียน

5) การจัดการลำดับความคิด

6) การปรับปรุงส่วนนำ/การเริ่มเรื่อง

7) การให้รายละเอียดในเรื่อง

8) การระบุเวลาและคำที่แสดงเวลา

9) การใช้บทสนทนา

10) การเลือกใช้คำกริยาที่ชัดเจน

11) การสรุปเรื่อง/การจบเรื่องที่เหมาะสม

นอกจากนี้ วิธีการ/แนวทางในการนำเสนอหรือเผยแพร่ผลงานเขียนของนักเรียนมีหลายวิธี ได้แก่

- 1) การให้นักเรียนอ่านงานเขียนของตนแบบออกเสียง
- 2) การส่งงานเขียนของนักเรียนเข้าประกวด
- 3) การรวบรวมผลงานเขียนของนักเรียนเข้าด้วยกัน
- 4) การให้นักเรียนอ่านงานเขียนและบันทึกเสียง
- 5) การส่งให้เพื่อนทางจดหมาย
- 6) การส่งงานเขียนลงตีพิมพ์ในวารสาร
- 7) การอ่านในที่ชุมนุมชน
- 8) การจัดชุมนุมสังสรรค์เพื่อแบ่งปันการอ่านงานเขียน
- 9) การให้สมาชิกในครอบครัวอ่านงานเขียน
- 10) การนำงานเขียนแสดงบนกระดานข่าว
- 11) การนำงานเขียนของนักเรียนมารวมเล่ม
- 12) การสร้างหนังสือเล่มใหญ่ (big book)
- 13) การให้นักเรียนชั้นที่เล็กกว่าอ่านงานเขียน

หากครุคิดวิธีในการพัฒนาทักษะการเขียนให้นักเรียนอย่างรอบคอบ ทั้งในขั้นก่อนการเขียน การร่างงาน การทบทวนเพื่อปรับแก้ การแก้ไข และการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะการรู้ภาษา (Literacy skills) ของนักเรียนทั้งสิ้น ระหว่างขั้นก่อนการเขียน ครูสามารถสอนคำศัพท์และเทคนิคการลำดับโครงสร้างงานเขียน หรือระหว่างกระบวนการแก้ไข ครูสามารถเน้นในเรื่องของทักษะด้านไวยากรณ์ของนักเรียน การผสมผสานบริบทที่หลากหลายในการสอนเขียนสามารถเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสอนทักษะการรู้ภาษาสำหรับนักเรียนประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี

การสอนเพื่อให้เกิดการรู้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษานั้น นอกจากคำนึงถึงวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับทักษะพื้นฐานแต่ละทักษะแล้ว ครูผู้สอนยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ความเกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ (Allington, 2002)

เวลา (Time)

โดยทั่วไปครูจะให้นักเรียนทำกิจกรรมอ่านและเขียนครึ่งหนึ่งในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวันเมื่อเทียบสัดส่วนกิจกรรมการอ่านและการเขียนต่อการให้ทำกิจกรรมการเรียนอื่น ๆ ในชั้นเรียนหลาย ๆ แห่งจัดกิจกรรมการอ่านให้กับนักเรียนเพียง 20 นาทีในแต่ละวัน ซึ่งรวมการอ่านในวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ และรายวิชาอื่น ๆ ดังนั้นกิจกรรมการอ่านที่แท้จริงในแต่ละวันนั้นจึงเกิดขึ้นน้อยมาก

กิจกรรมการอ่านที่เป็นประโยชน์ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องที่อ่านมากขึ้น ได้แก่ การกระตุ้นความรู้เดิมของนักเรียนก่อนอ่าน โดยใช้เวลาประมาณ 3-5 นาที และร่วมกันอภิปรายกับนักเรียนถึงเรื่องที่ได้อ่านหลังจากอ่านแล้ว

โดยมากในชั้นเรียนปกตินักเรียนมักจะต้องทำงานหรือแบบฝึกหัดค่อนข้างมาก ทั้งการทำใบงานเพื่อเตรียมตัวสอบ การคัดลอกความหมายของคำศัพท์จากพจนานุกรม การทำใบงานหลังอ่านบทอ่าน เป็นต้น

แท้จริงแล้วการให้นักเรียนฝึกอ่านมาก ๆ ทำให้นักเรียนมีโอกาสในการใช้ทักษะและกลวิธีที่ครูต้องการให้นักเรียนได้พัฒนา โดยนักเรียนควรได้รับเวลาในการอ่านทั้งการอ่านแบบมีครูคอยชี้แนะและการอ่านเองโดยอิสระ

บทอ่าน (Texts)

งานวิจัยหลายชิ้นสนับสนุนให้จัดหนังสือที่มีความยากและซับซ้อนที่เหมาะสมให้เด็กอ่าน (Allington, 2001) อย่างไรก็ตามนักเรียนต้องการประสบความสำเร็จในการอ่านเพื่อสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้อ่านที่มีศักยภาพและอ่านได้เองโดยอิสระ

เด็กที่สามารถประสบความสำเร็จในการอ่านคือเด็กที่สามารถอ่านได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว และจับใจความสิ่งที่อ่านได้ เช่น เมื่อเด็กอายุ 9 ขวบอ่านบทอ่านที่มีจำนวนคำ 100 คำ และอ่านผิดพลาด 2-3 คำ บทอ่านนั้นอาจยากเกินในการฝึกอ่านให้เกิดประสิทธิผล บทอ่านอาจเหมาะสมกับเป้าหมายในการเรียนการสอน แต่สำหรับผู้อ่านที่อยู่ในขั้นกำลังพัฒนาความสามารถต้องการความสำเร็จในการอ่านสูงกว่าการอ่านบทอ่านที่มีความยาก

ในชั้นเรียนการสอนอ่านที่เป็นตัวอย่างที่ดี นักเรียนไม่ต้องอ่านหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่เหมือนกัน หรือแม้แต่ไม่ต้องทำงานในใบงานที่เหมือนกัน กันในแต่ละวัน หากสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์การอ่านแก่นักเรียน จะมีการจัดเตรียมสื่อวัสดุการอ่านที่มีคุณค่าและหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเป็นหนังสือที่มีหลายระดับและมีเนื้อหาทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และด้านสังคมศึกษา

ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินการดังกล่าว เห็นได้ชัดเจนจากพัฒนาการในการเรียนรู้ภาษาของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสุดซึ่งประสบความสำเร็จสูงสุดจากการเรียนการสอนลักษณะดังกล่าว

ในชั้นเรียนที่ส่งเสริมการอ่านแก่นักเรียนโดยให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำใช้เวลาในแต่ละวันไปกับการอ่านหนังสือที่เขาสามารถอ่านได้ด้วยตนเองและคาดว่าจะประสบความสำเร็จในการอ่าน ซึ่งในหลายๆ โรงเรียน เมื่อผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำได้รับวัสดุการอ่านที่เหมาะสมกับความสามารถ เด็กสามารถอ่านได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และเกิดความเข้าใจในการอ่าน จะเกิดแรงจูงใจในการอ่านจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการอ่าน

การสอน (Teach)

การสอนที่ดีจะวางแผนการสอนโดยใช้เวลาที่จัดสรรปันส่วนได้ดีและเลือกหนังสือที่เหมาะสม อีกทั้งมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างกระตือรือร้น ด้วยวิธีการเป็นตัวแบบและการสาธิตกลวิธีการที่เป็นประโยชน์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้พัฒนาการอ่านของตนได้ อย่างไรก็ตาม การสอนแบบเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เช่น การอธิบายแบบชัดแจ้ง explicit explanation การสอนโดยตรง direct teaching กลับถูกมองข้ามในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

ในชั้นเรียนที่เป็นตัวอย่างที่ดีในการเรียนการสอนอ่าน ครูจะใช้การสาธิตตัวอย่างโดยตรงและชัดแจ้งในการเสนอกลวิธีทางปัญญาที่ผู้อ่านที่ดีใช้ขณะอ่าน โดยแสดงลักษณะการคิดของผู้อ่านที่มีทักษะขณะถอดความหมายของคำ การตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง การสรุปขณะอ่าน หรือการแก้ไขขณะเขียนงานวิธีแบบนี้อาจเรียกว่า “วิธีมองฉันสิ” (watch me) หรือ “ดูฉันสาธิต” (let me demonstrate) ซึ่งมีความ

แตกต่างกับวิธีการที่เรียกว่า “ให้งานแล้วประเมิน” (assign and assess) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนน้อย เช่น การให้ใบงานที่ให้นักเรียนเติมสระที่หายไปในคำที่กำหนดให้ เด็กที่มีความรู้เดิมเท่านั้นที่จะสามารถทำใบงานนี้ได้ถูกต้อง แต่เด็กกลุ่มหนึ่งที่ไม่รู้จักสระที่จะนำมาเติมลงในช่องว่าง จะไม่สามารถรับความรู้จากใบงานนี้ได้ เด็กกลุ่มนี้ต้องการการสอนจากครูที่สอนเขาเกี่ยวกับรูปสระ

นอกจากนี้ เมื่อครูมอบหมายเรื่องให้เด็กอ่านพร้อมกับตอบคำถามท้ายเรื่อง เด็กที่ได้รับการพัฒนาการใช้วิธีการอ่านที่เหมาะสมจะนำกลวิธีเหล่านั้นมาใช้ขณะอ่านได้ถูกต้อง ขณะที่เด็กที่ไม่ได้รับการพัฒนาจะไม่สามารถตอบคำถามได้ และเด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะเรียนรู้กลวิธีการอ่านได้จากคำถามท้ายเรื่อง เขาต้องการคนที่สอนกลวิธีการอ่านแก่เขาด้วยการเป็นตัวแบบและสาธิตกลวิธีที่จะสามารถนำไปใช้ได้ในอนาคต (Duffy, 1998) เช่น ครูอาจสอนการใช้วิธีการตัดรายละเอียดเมื่อต้องการสอนให้รู้จักวิธีการสรุปความ โดยครูจะแสดงวิธีการสร้างรายการความคิดที่หลากหลายที่ผู้เขียนเสนอในย่อหน้าผ่านการวิเคราะห์ที่ละบรรทัดด้วยวิธีการให้นักเรียนดูวิธีที่ครูปฏิบัติ จากนั้นครูสามารถสาธิตโดยใช้วิธีการคิดดังเพื่อแสดงกลวิธีในการตัดรายละเอียดที่ซ้ำซ้อน ไม่เกี่ยวข้องออกไปจนกว่าจะได้ข้อความที่เป็นข้อสรุปของย่อหน้านั้น ๆ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนจะต้องส่งเสริมการใช้และถ่ายโอนกลวิธีอย่างอิสระ สิ่งที่น่ากังวลประการหนึ่งคือ การสอนที่บอกกลวิธีอย่างชัดเจนและให้เวลามากเกินไป เด็กจะไม่รับการถ่ายโอนกลวิธีเพื่อไปใช้ด้วยตนเอง การสอนกลวิธีจะเกิดประโยชน์และประสบผลสำเร็จเมื่อผู้เรียนรู้วิธีการใช้และมีการนำกลวิธีไปใช้เองอย่างอิสระ การสอนของผู้เชี่ยวชาญต้องการให้ผู้เรียนรู้ไม่เพียงแต่กลวิธีการอ่านจากวิธีการสอนอย่างชัดเจน แต่ต้องการส่งเสริมการถ่ายโอนจากกิจกรรมการฝึกปฏิบัติไปสู่การใช้งานได้อย่างอิสระขณะทำกิจกรรมการอ่าน

การพูดคุย (Talk)

ในห้องเรียนที่ประสบความสำเร็จในการสอนอ่านโดยมากครูจะกระตุ้นให้นักเรียนพูดคุยทั้งระหว่างนักเรียนกับครู และการพูดคุยระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง โดยครูจะกระตุ้น แสดงตัวแบบ และสนับสนุนการพูดคุยให้เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างวัน ซึ่งเป็นการพูดคุยที่มีเป้าหมายไม่ใช่การพูดคุยโดยทั่วไป อาจเป็นการพูดคุยในประเด็นปัญหาที่ครูนำเสนอ การพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อในหลักสูตรการเรียนการสอน

การพูดคุยนี้ไม่ใช่เพียงแต่การกระตุ้นให้เกิดการพูดคุยกันมาก แต่จะเป็นการพูดคุยกันในหลายๆ ประเด็นมากกว่าเพียงแค่เรื่องที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนปกติ ซึ่งการพูดคุยนี้มีลักษณะเป็นการสนทนา (Conversation) มากกว่าการซักถาม (Interrogation) ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทั่วไปที่ครูมีบทบาทในการเสนอคำถาม นักเรียนตอบคำถาม ครูตรวจสอบหรือแก้ไขคำตอบเท่านั้น โดยในการสนทนาครูและนักเรียนจะอภิปรายความคิดเห็น แนวคิด สมมติฐาน กลวิธี และการตอบสนองซึ่งกันและกัน คำถามที่ครูเสนอจะเป็นคำถามปลายเปิด สามารถมีคำตอบที่เหมาะสมได้หลายคำตอบ เช่น คำถามหลังการอ่านที่ถามว่า

“เด็ก ๆ เดินทางไปที่ไหนเป็นที่สุดท้าย”

“นอกจากเรื่องที่นักเรียนได้อ่านแล้ว มีเรื่องอื่นอีกหรือไม่ที่มีตอนจบคล้ายกันกับเรื่องนี้”

“มีใครเคยมีปัญหากับสัตว์เลี้ยงเหมือนกับเด็กผู้ชายในเรื่องที่อ่านหรือไม่”

จากคำถามข้างต้น การตอบคำถามสำหรับคำถามในข้อที่ 1 คำตอบที่ถูกต้องจะจำกัดอยู่เพียงคำตอบเดียวตามเนื้อหาจากเรื่องที่ย่าน ขณะที่คำถามข้อที่ 2 และ 3 เปิดโอกาสให้ตอบได้หลายคำตอบมากกว่า นอกจากนี้การให้ข้อมูลป้อนกลับจากครูสำหรับคำถามข้อที่ 1 จะเป็นเพียงแค่ “ถูก” หรือ “ผิด” แต่ข้อ 2 และข้อ 3 ครูจะสามารถถามเพื่อขยายความคำตอบของนักเรียนต่อไปได้อีก เช่น “ตอนจบของเรื่องนี้นักเรียนอ่านเหมือนกับเรื่องที่ได้อ่านนี้หรือไม่” “ลองบอกปัญหาที่เกิดขึ้นกับสัตว์เลี้ยงของนักเรียนที่คล้ายกับปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้” ซึ่งในข้อ 1 เป็นเพียงการถามคำถามที่ให้นักเรียนระลึกถึงเนื้อหาที่ได้อ่านไปแล้ว แต่ข้อ 2 และ 3 เป็นการประเมินความเข้าใจและช่วยกระตุ้นความคิดของนักเรียนได้อย่างดี ซึ่งชั้นเรียนที่เน้นให้นักเรียนคิดผ่านการพูดคุยนั้นทำให้เกิดการปรับปรุงการอ่านเข้าใจความได้ดี บทสนทนาระหว่างครูกับนักเรียนไม่ควรกำหนดตายตัว แต่เน้นการตอบสนองต่อปฏิกริยาของนักเรียนเป็นสำคัญ

ภาระงาน (Tasks)

ลักษณะอีกประการหนึ่งของห้องเรียนสำหรับการรู้ภาษาที่ดี คือ การให้งานระยะยาวและลดภาระงานสั้นๆ ที่มีจำนวนมาก ๆ ในแต่ละวันลง นักเรียนจะได้ฝึกเขียนงานแต่ละชิ้นโดยใช้ระยะเวลา 10 วันขึ้นไป โดยนักเรียนจะได้อ่านหนังสือ ทำงานรายบุคคล และทำโครงการเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยที่ชิ้นงานเป็นการบูรณาการเนื้อหาสาระของหลายๆ วิชาเข้าด้วยกัน (การอ่าน การเขียน และการศึกษาสังคม) ซึ่งงานลักษณะนี้มีความท้าทายและเปิดโอกาสให้นักเรียนกำกับตนเองมากกว่างานลักษณะเดิม ๆ ที่เน้นปริมาณและเน้นการทำใบงานที่นักเรียนไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะที่ซับซ้อน

งานที่ให้นักเรียนทำควรเป็นงานที่นักเรียนมีโอกาสเลือกหัวข้อที่สนใจ แม้นักเรียนแต่ละคนจะมีกระบวนการปฏิบัติงานที่คล้ายๆ กัน แต่ภาระงานต่างกันไป เช่น นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแมลง เด็กทุกคนจะนำแมลงที่ตนสนใจมาและทำการศึกษาส่วนต่าง ๆ ของแมลงโดยใช้แว่นขยาย และทำการร่างรายละเอียดของแมลงพร้อมระบุชื่ออวัยวะส่วนต่าง ๆ ของแมลงลงไปบนภาพร่าง และเขียนบรรยายความสั้นๆ ถึงลักษณะแมลง แล้วนำเสนอภาพร่าง โมเดลแมลง และคำอธิบายบนผนังห้องเรียน โดยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ ในชั้นเรียน ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้จะทำให้นักเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Turner, 1995) ขณะที่เพื่อนร่วมชั้นจะได้เรียนรู้ข้อมูลเรื่องแมลงชนิดต่าง ๆ จากงานของเพื่อนมากกว่าการได้ข้อมูลแมลงชนิดเดียวกันในใบงานของเพื่อนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน

การทดสอบ (Test)

การประเมินผลงานของนักเรียนในชั้นเรียนที่เป็นตัวอย่างที่ดีนั้นจะเน้นการประเมินโดยดูจากความพยายามและพัฒนาการของผู้เรียนมากกว่าผลสัมฤทธิ์ ซึ่งนักเรียนทุกคนจะมีโอกาสในการได้รับคะแนนที่ดีโดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง ทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนแตกต่างจากชั้นเรียนที่คำนึงถึงผลการเรียนของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนทุกคนจึงไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างหนักในการทำให้ผลการเรียนดีและไม่เกิดการเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียนที่มีผลการเรียนสูงกับผู้เรียนที่เรียนอ่อน แต่พิจารณาที่พัฒนาการและระดับความก้าวหน้าของผู้เรียนทำได้ โดยใช้การประเมินแบบรูบริก (rubric-based evaluation) ในการกำหนดระดับคะแนนผู้เรียน โดยครูจะบันทึกจุดเริ่มต้นของนักเรียนแต่ละคนและเปรียบเทียบกับผลตอนท้ายที่ผู้เรียนเกิดการพัฒนา อย่างไรก็ตามครูอาจต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองใน

การให้คะแนนด้วยวิธีนี้ เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการให้คะแนนที่อิงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นครูจึงควรมีรายละเอียดที่สามารถอธิบายได้ว่า ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องได้รับการพัฒนาความสามารถในส่วนไหนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้คะแนนที่ดี (สร้อยสน สกกรักษ์, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า, ยศวีร์ สายฟ้า และ ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรณะกร, 2556)

Guthrie, McRae และ Lutz-Klauda (2007) กล่าวว่า ผู้อ่านที่ได้รับแรงจูงใจจะเห็นเรื่องของภาษาว่ามีประโยชน์และมีคุณค่า จะอ่านมากและอ่านเป็นประจำ การสร้างแรงจูงใจในการอ่านทำได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ได้แก่

1. การสร้างประสบการณ์ทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ ชีวิตประจำวัน และเหตุการณ์ที่แวดล้อมผู้เรียน
2. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวกที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. การให้โอกาสในการเลือก สนับสนุนให้ผู้เรียนมีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเองด้วยการตั้งเป้าหมายของตน การกำกับตนเอง และการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
4. การให้ผลป้อนกลับ (feedback) ที่เหมาะสมช่วยเสริมแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ผลป้อนกลับที่ดีที่สุดคือ การชมเชยที่ความพยายามของผู้เรียนมากกว่าการชมเชยที่ความสามารถ
5. การให้ผู้เรียนมีโอกาสทำกิจกรรมการอ่านและการเขียนที่มีความหมาย เชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่าง 2 ทักษะเข้าด้วยกัน เช่น ให้เด็กการอ่านงานเขียนของตนเองและงานเขียนของเพื่อน เป็นต้น
6. การให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการอ่านที่มีคุณภาพสูงจากหลากหลายแหล่ง

MacKay (2006) สนับสนุนว่า การสร้างแรงจูงใจด้วยวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากจะเป็นการสร้างความสำเร็จในการอ่านแล้ว ยังช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่าน สร้างแรงจูงใจ และความเชื่อมั่นให้กับตัวผู้เรียนอีกด้วย

Scholastic (n.d.) ระบุแนวทางในการส่งเสริมการรู้หนังสือในระดับต้นไว้ว่า

1. การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างเด็กกับครูหรือผู้ปกครอง โดยสร้างปฏิสัมพันธ์และแสดงความรักแก่เด็ก
2. มีส่วนร่วมในการเล่นสนุกของเด็ก เพื่อสร้างความใกล้ชิดและช่วยให้ได้เรียนรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับลักษณะนิสัย กิจวัตร และอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก
3. การเล่านิทาน หลังจากมื้ออาหารหรือเปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้เล่านิทานด้วยตัวเองบ้าง
4. การเล่นเกมคำคล้องจอง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการรู้จำหน่วยเสียงและเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน
5. การนำกิจกรรมการอ่านเขียนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน โดยกระตุ้นการรู้หนังสือให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็กผ่านการเขียนโน้ตแสดงความขอบคุณ หรือร่วมกันเขียนรายการสิ่งของที่ต้องซื้อ
6. การใส่ใจและมีส่วนร่วมขณะที่สื่อสารกับเด็ก

7. การอ่านด้วยกัน โดยจัดให้มีกิจกรรมการอ่านในทุก ๆ วัน

University of Texas Arlington (2017) ระบุแนวทางการส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับนักเรียนประถมศึกษาซึ่งประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ

1. เวลา: การใช้เวลามากเพียงพอในกิจกรรมการอ่านและการเขียน
2. บทอ่าน: การจัดเตรียมหนังสือจำนวนมากสำหรับเด็กได้อ่าน
3. การสอน: การสอนให้เด็กรู้จักใช้กลวิธีที่เป็นประโยชน์ในการอ่านเขียน
4. การสนทนา: การเปิดโอกาสให้นักเรียนพูดคุยเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการเรียนและสิ่งที่เด็กกำลังเรียนรู้
5. ภาระงาน: การมอบหมายภาระงานที่让孩子ใช้เวลาในการปฏิบัติแทนการให้งานชิ้นเล็กที่ใช้เวลานั้น ๆ
6. การทดสอบ: การประเมินเด็กระหว่างการทำโครงการและไม่ใช่เป็นการประเมินเพียงครั้งเดียว

นอกจากนี้ยังได้เสนอกลวิธีสำหรับการสอนอ่านไว้ว่า การจะสอนอ่านให้ประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ ครูควรให้ความสำคัญกับการเป็นต้นแบบในการใช้กลวิธีการอ่านเขียนตลอดกิจกรรมในแต่ละวัน เด็กเล็ก ๆ จะสังเกตการคิดและการปฏิบัติของครู ซึ่งครูควรที่จะพูดในสิ่งที่กำลังทำและกำลังคิดโดยใช้เทคนิคการอ่านดัง (read aloud) ซึ่งเป็นวิธีการสอนอย่างชัดเจนเกี่ยวกับกลวิธีการคิด (การสร้างเสริมการรู้คิดขั้นสูง) ซึ่งการสอนเพื่อปรับปรุงการอ่านเขียนมีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. จัดเวลาในชั้นเรียนสำหรับกิจกรรมการอ่านในทุก ๆ วัน
2. ให้เด็กได้เลือกหนังสือที่จะอ่านด้วยตนเอง
3. จัดให้เด็กวางแผนในการกำหนดสิ่งที่อ่านและระบุเหตุผลในการอ่าน
4. แนะนำให้เด็กสำรวจหัวข้อเรื่องใหม่ ๆ สำหรับการอ่าน นอกเหนือจากเรื่องที่สนใจ

ขณะที่การสอนเขียนนั้น ครูควรใช้กลวิธีเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนโดยต้องคำนึงว่า การเขียนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการเขียนที่ชัดเจน ผู้อ่านสามารถเข้าใจวัตถุประสงค์ของงานเขียนที่หลากหลายได้ง่าย ซึ่งครูจะต้องอธิบายเป้าหมายในการเขียนและวิธีการที่จะทำให้การเขียนประสบความสำเร็จ โดยครูสามารถเป็นต้นแบบในการเขียนให้กับเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้โอกาสเด็กได้ฝึกปฏิบัติโดยอิสระ

ขณะที่ Dublin (2020) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

1. การให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ข้อมูลที่มีความหมายและเหมาะสมจะช่วยสนับสนุนความก้าวหน้าและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้การอ่านเขียนของเด็ก การให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวเนื่องกับการให้คำแนะนำที่ชัดเจนในการก้าวไปสู่ความสำเร็จ โดยอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่เด็กประสบความสำเร็จแล้วและพยายามสนับสนุนให้เด็กประสบความสำเร็จถึงขีดสุดที่เด็กจะทำได้ด้วยความสามารถของตนเอง ซึ่งการให้ข้อมูลป้อนกลับนั้นควรเกิดขึ้นทันทีในสภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึกปลอดภัย การยอมรับการกระทำที่ผิดพลาดของเด็กเป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้

2. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) การเรียนรู้ที่เหมาะสมที่สุดเกิดขึ้นในห้องเรียนที่เด็กและครูรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน สมาชิกของชุมชนต่างรู้จักซึ่ง ความสนใจ ของแต่ละคน และมั่นใจที่จะลองทำสิ่งต่าง ๆ ที่อาจเกิดข้อผิดพลาดได้ เป็นลักษณะสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และระหว่างเด็กกับเด็ก มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนรู้ผ่านการสนทนาพูดคุยช่วยกระตุ้นและขยายความคิดของผู้เรียนได้ดี โดยผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

3. ทางเลือก (Choice) การให้ทางเลือกจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ของตนและเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่านเขียน และยังเสนอทางเลือกให้กับเด็กในการอ่าน การพูด การเขียนได้เช่นกัน ซึ่งช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นอิสระในการตัดสินใจจากการเลือกด้วยตนเอง

4. รูปแบบงานเขียน/บทอ่านที่หลากหลาย (Range of Texts) เด็กควรได้รับโอกาสในการเข้าถึง การอภิปราย การอ่าน การคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับบทอ่านและได้รับโอกาสในการสร้างงานเขียน/สารที่หลากหลาย ทั้งผ่านการพูด สิ่งพิมพ์ และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์การทำงานในรูปแบบที่หลากหลายจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดวิจารณ์ญาณ ความสามารถในการระบุจุดประสงค์และน้ำเสียงของผู้เขียน และพัฒนาทักษะการตีความของตนเองผ่านหัวข้อและงานเขียนหลากหลายประเภท

5. เวลา (Time) การฝึกฝนการอ่านเขียนที่เกิดประสิทธิผลดีต้องการเวลาที่มากพอและโอกาสสำหรับเด็กในการรวบรวมทักษะและกลวิธีที่ครูผู้สอนมุ่งพัฒนาให้กับผู้เรียน หากต้องการให้เด็กพัฒนาสมรรถนะการสื่อสาร ทักษะการอ่าน การเขียน จำเป็นที่จะต้องให้เวลาเด็กในการสื่อสาร อ่าน เขียน ในช่วงชั่วโมงเรียนแต่ละวัน และให้เวลาในการใช้ความคิดและรอคอยเด็กในการตกผลึกความคิดและช่วยกระตุ้นให้เด็กรู้จักพิจารณาและตอบสนองด้วยคำตอบที่เปิดกว้าง

6. การสอนที่ชัดเจน (Explicit Instruction) การสอนจำเป็นต้องมีโครงสร้างและเป้าหมายที่ชัดเจน เน้นการสอนแบบสมดุภาษาเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้หนังสือที่ตอบสนองความต้องการของเด็ก

การออกแบบรูปแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นอนุบาล์ประกอบสำคัญในการออกแบบอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. การจัดบริบท บริบทในมุมมองของทฤษฎีสังคมวัฒนธรรม บริบทถูกอภิปรายอย่างกว้างขวางในหลายแง่มุม ทั้งในลักษณะกิจกรรม เป้าหมาย และข้อความหรือวาทกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้

2. การเป็นตัวแบบ กลวิธีการเสริมศักยภาพ (scaffolding) ซึ่งถูกนำไปใช้ในห้องเรียนซึ่งเป็นลักษณะการช่วยเหลือผู้เรียนผ่านการเป็นตัวแบบของครู โดยครูจะพยายามแสดงวิธีการในการแก้ปัญหา แนะนำ และชี้แนะเพื่อให้งานที่ซับซ้อนนั้นเข้าใจได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างในการแสดงตัวแบบให้แก่ผู้เรียน เช่น การเริ่มอ่าน การอ่านดัง และการเป็นตัวแบบเมื่อเริ่มเขียน

3. การสนทนา Vygotsky ได้กล่าวว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือแม้แต่ผู้อ่านกับบทอ่าน

4. การมีส่วนร่วม ภาษาเป็นทรัพยากรการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับการฟัง การสังเกต และการปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการสนทนากับผู้ใหญ่ (ผู้ปกครอง ครูผู้สอน) เพื่อน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้น การสร้างการมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการผ่านกิจกรรมได้หลายรูปแบบเช่น การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมและการมีส่วนร่วมในกอธิปรายในชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และค้นพบความรู้ใหม่ ๆ จากผู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เด็กจะต้องได้รับโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านเขียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ เช่น การสนทนากับผู้ปกครอง ครู เพื่อน และการได้ทำภาระงาน/ชิ้นงานที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือ เช่น การอภิปราย การอ่าน การเขียน และงานทางวิชาการอื่น ๆ

3. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

3.1 ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

พัชราภรณ์ โปธิสัย (2558) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นลักษณะหรือสภาพที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุกด้าน เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยรอบทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ต่อลักษณะต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งอาคารสถานที่ การบริหารบรรยากาศทางการเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียนและผู้บริหาร ซึ่งมีอิทธิพลและผลกระทบต่อการเรียนการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะที่ วนิดา ปณูปิตตา (2561) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นสิ่งรอบ ๆ ตัวที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่มนุษย์สามารถที่จะนำเอาหลักการดังกล่าวแปลงไปสู่การปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในระดับหรือประเภทนั้น ๆ จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ จึงหมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ทั้งอาคารสถานที่ ตลอดจนบรรยากาศทางการเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีอิทธิพลต่อผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ตนเอง (อ้างถึงใน วิชานา อับดุลละาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ, 2563)

3.2 องค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

รัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556 อ้างถึงใน วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ, 2563) กล่าวถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ว่าแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ หมายถึง สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ทำขึ้น และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ มีผลต่อการเรียนรู้ของคน ดังเช่น (1) สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียน และ (2) สภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน หมายถึง แสงสว่าง สี เสียง และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนบริเวณเพื่อการจัดกิจกรรมและนันทนาการต่าง ๆ

2. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านจิตวิทยา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ประกอบไปด้วย (1) คุณลักษณะของครูหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียน (2) การจัดการกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน

ประวีณา โภควณิช (2559 อ้างถึงใน วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ, 2563) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาว่า ประกอบไปด้วย การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ดังเช่น บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ทั้งบริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ทั้งที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ในสถานศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา ขณะที่ ธเนศ ขำเกิด (2558) และ กฤษณา ทบชิน (2556) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ว่า เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมถึงสัมพันธ์ภาพด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

นอกจากนี้ กิตติยา โพธิสาเกตุ และ ธีชชัย จิตรนันท์ (2561) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาไว้ว่า ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบ คือ **ด้านกายภาพ** มีตัวชี้วัด 2 ตัวชี้วัดคือ สภาพภายนอกห้องเรียนและสภาพภายในห้องเรียน และองค์ประกอบ**ด้านสัมพันธ์ภาพ** ประกอบไปด้วย 2 ตัวชี้วัดคือ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารและความสัมพันธ์ครูกับนักเรียน

วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ (2563) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น 2 องค์ประกอบด้วยกัน นั่นคือ องค์ประกอบทางด้านกายภาพ เช่น สภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียน ตลอดจนนอกห้องเรียน และองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกของผู้เรียน ทั้งกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน

จากความสำคัญดังกล่าว การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งมีนักการศึกษาที่ได้ให้แนวทางในการออกแบบสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่าควรมีลักษณะดังนี้ (อนุชา โสมาบุตร, 2556)

- 1) มีการสร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียน การรับการสนับสนุนจากบุคลากร และมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกื้อหนุน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์
- 2) มีการสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการทางการศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกันรวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะหลากหลายสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน
- 3) มีการสร้างผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงตามบริบท โดยเฉพาะการเรียนแบบโครงการ
- 4) เสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อ เทคโนโลยี เครื่องมือ หรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ
- 5) มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งการเรียนเป็นกลุ่ม หรือการเรียนรายบุคคล
- 6) มีการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนา และขยายผลสู่ชุมชนทั้งในรูปแบบการเผชิญหน้า หรือในรูปแบบออนไลน์

Kennedy (2011 อ้างถึงใน รัชณีกุล ภิญญานุวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จุยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร, 2558) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า โรงเรียนและมหาวิทยาลัยในยุคนี้คงต้องทำงานหนักเพื่อรวมตัวนวัตกรรมเข้ามาในองค์กร ที่จะต้องมีการดำเนินการในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ได้สูงสุด อีกทั้งผู้เรียนและผู้สอนทุกคนควรมีอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและซอฟต์แวร์ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน ควรมีอุปกรณ์เทคโนโลยีซอฟต์แวร์เพื่อบันทึกการบรรยายในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมการประชุมหรือไม่เข้าใจเนื้อหาสามารถตรวจสอบไฟล์มัลติมีเดียออนไลน์ได้ เป็นยุคแห่งการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน ไม่มีขอบเขตใด ๆ ในการจะปิดกั้นความรู้ได้

วิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าวถึงหลักการในการออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ในด้านการเตรียมห้องเรียนไว้ว่า ควรคำนึงถึงรายละเอียดที่มีผลต่อการรับรู้ของนักเรียน นั่นคือ การสร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีสมาธิกับการเรียนรู้ มีการจัดห้องเรียนให้มีคุณสมบัติ 4 อย่าง นั่นคือ มีประโยชน์ใช้สอย ให้ความรู้สึกสบาย ดึงดูดให้เข้าห้อง และช่วยสร้างแรงบันดาลใจ การให้ความสำคัญในทุกรายละเอียด ทั้งอุณหภูมิในห้องเรียน การตกแต่งผนังห้องเรียน การจัดที่นั่งเรียงโต๊ะนักเรียน มีหลักการสำคัญคือ จัดให้เกิดความสะดวกต่อการเรียนของนักเรียน ให้สามารถมองจอ กระดานหน้าห้อง โดยสามารถเห็นได้หมดทุกคน ซึ่งการจัดห้องเรียนขึ้นอยู่กับขนาดของห้องและจำนวนนักเรียน เป้าหมายของการจัดเพื่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจในการเรียน ตลอดจนสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับครู

สุทธีวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2560) นำเสนอแนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังต่อไปนี้

- 1) มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมโดยได้รับแรงสนับสนุนจากบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อเกื้อหนุนให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย
- 2) มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้ออกสู่ชุมชน
- 3) มีการจัดการเรียนรู้จากบรรยากาศและบริบทที่เป็นโลกแห่งความเป็นจริงโดยเฉพาะการเรียนรู้จากโครงการ
- 4) มีการเสริมสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยีเครื่องมือและแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ
- 5) มีการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติและการสนับสนุนของบุคลากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับโลกแห่งความจริงตามบริบทศตวรรษที่ 21 โดยให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติเป็นการเรียนแบบโครงการ (Project-based learning) หรือลงมือปฏิบัติในงานอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ การเรียนรู้จากสื่อเครื่องมือ เทคโนโลยีและทรัพยากรการศึกษาที่มีคุณภาพ

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2563 อ้างถึงใน วิชานา อับดุลละ และวุฒิชัย เนียมเทศ, 2563) ได้ให้แนวคิดทางด้านหลักการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านกายภาพ

1.1 สภาพแวดล้อมในห้องเรียนควรมีการจัดที่นั่งโต๊ะและเก้าอี้ที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้สะดวก และจัดให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับผนังของห้องเรียนควรทาสีด้วยสีอ่อน โดยสีอ่อน จะให้ความรู้สึกว่ามีขนาดใหญ่ กว้างขวาง สำหรับสีเข้มจะให้ความรู้สึกว่ามีขนาดเล็ก คับแคบ สีวอร์มร้อน จะให้ความรู้สึกเร้าร้อน ตื่นเต้น ไม่สบายตา สีวอร์มเย็น จะให้ความรู้สึกสบาย เรียบ สงบ และสำหรับทางด้านเสียงในห้องเรียน เช่น เสียงบรรยายของผู้สอน เสียงสนทนาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือผู้เรียนกับผู้เรียน เสียงจากเครื่องขยายเสียง เป็นต้น เสียงต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีระดับความดังที่เหมาะสม ไม่ก้อง และมีเสียงกวนจากภายนอกห้องเรียน สำหรับแสงสว่างในห้องเรียนนั้นต้องมีแสงสว่างเพียงพอโดยใช้แสงจากธรรมชาติ เป็นแสงสว่างจากดวงอาทิตย์ ถ้าไม่เพียงพอต้องใช้แสงจากดวงไฟเพิ่มเติม และสำหรับห้องที่มีการใช้สื่อการสอนหลายรูปแบบ ต้องจัดให้สามารถควบคุมปริมาณแสงสว่างในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นกระดานได้อย่างสบายตา และสามารถอ่านและเขียนหนังสือได้เมื่อมีการฉายจอภาพ การระบายอากาศของห้องเรียน ทั้งที่เป็นการระบายอากาศจากธรรมชาติ คือ ลม และการระบายอากาศจากอุปกรณ์

อำนวยความสะดวก ได้แก่ พัฒนและเครื่องปรับอากาศ สภาพการระบายอากาศจะต้องมีการถ่ายเทอากาศ มีอุณหภูมิที่พอเหมาะและมีความชื้นที่พอเหมาะ

1.2 สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ทั้งแหล่งวิทยบริการและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปและการจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้

2. องค์ประกอบด้านจิตภาพ เป็นองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่ทำให้เกิดความรู้สึกลงในทางบวกหรือลบ สภาพแวดล้อมทางจิตภาพในการเรียนการสอนอาจจำแนกได้เป็น 2 แบบ คือ สภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่เป็นกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่เป็นบุคคล

2.1 สภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่เป็นกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางบวกหรือลบ ตัวแปรดังกล่าวอาจเป็น สี พื้นผิว และสภาพแวดล้อม ควรมีการใช้สีที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสบาย และควรจัดให้บุคคลมีพื้นที่ว่างส่วนบุคคลประมาณ 2-3 ตารางฟุตของแต่ละคน มีสภาพพื้นที่ที่ไม่คับแคบจนทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัด

2.2 สภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่เป็นบุคคล เป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลเนื่องมาจากบุคลิกภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น บุคลิกภาพของครูที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้เรียนทั้งในทางบวกและทางลบ สำหรับบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะภายนอกนั้น เป็นลักษณะรูปร่างที่มองเห็นได้สัมผัสได้ สำหรับบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะภายใน เป็นลักษณะนิสัยซึ่งสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสโดยตรงไม่ได้ ซึ่งผู้สอนควรจัดสภาพแวดล้อมทางด้านภายนอกและภายในให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางบวก

3. องค์ประกอบด้านสังคม องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านสังคม โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อตัวผู้เรียนมีความพร้อม ทั้งร่างกายและจิตใจ ในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่สงบปราศจากความกังวลใจ มีแต่ความอบอุ่นใจและความเป็นกันเองมิตร ทุกคนที่เกี่ยวข้องจากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้นั้น ต้องมีการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีความสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้อัจฉริยะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและเป็นกลุ่ม มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยงความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน เสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว การเรียนรู้นี้ในศตวรรษที่ 21 จะเกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนสูงสุด เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงต่อผู้เรียนต่อไป

Waldman (2016) ระบุว่าเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องมีความปลอดภัย สร้างการมีส่วนร่วม และผู้เรียนได้รับการสนับสนุนในทุก ๆ ด้านทั้งภายในห้องเรียนและในสถานศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จทางวิชาการ ซึ่ง

เกี่ยวข้องถึงเรื่องเกรดและคะแนนสอบ การมีส่วนร่วมในการเรียน ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ครู และเพื่อน ๆ มีความเสี่ยงน้อยต่อการมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์จากการศึกษาวิจัยของ The School Discipline Consensus Report (SDCR) ซึ่งพัฒนาโดย The Council of State Governments Justice Center ซึ่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมนั้นจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญต่อไปนี้

1. ความปลอดภัย การที่นักเรียนจะประสบความสำเร็จทางวิชาการได้นั้น จำเป็นจะต้องรู้สึกปลอดภัยทั้งทางด้านกายภาพและด้านจิตใจ นอกจากการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีแล้วนั้นยังต้องสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น ได้รับการสนับสนุน และการยอมรับนับถือจากผู้อื่น

2. การมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้แบบเน้นการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) เป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่เน้นการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดแข็งและความต้องการจำเป็นเฉพาะบุคคล โดยจัดการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้น และสร้างความท้าทายให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้แบบเน้นการเรียนรู้ส่วนบุคคลนี้ช่วยพัฒนาทักษะสำคัญต่าง ๆ เช่น การคิดวิจารณ์ญาณ การใช้ความรู้และข้อมูลในการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน การสร้างความร่วมมือกับผู้อื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้วิธีการในการเรียนรู้ และการพัฒนาชุดความคิดทางวิชาการ ซึ่งเป็นทักษะเชิงลึก เป็นสมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตในอนาคต

3. การเกี่ยวข้องสัมพันธ์ สถานศึกษาสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูโดยจัดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (social and emotional learning: SEL) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจัดการอารมณ์ของตนเองได้ รวมถึงการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และพัฒนาทักษะจำเป็นเพื่อการสื่อสารและขจัดความขัดแย้ง

4. การสนับสนุน ผู้เรียนต้องได้รับการสนับสนุนที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งการสนับสนุนจากครู เพื่อนร่วมชั้น ผู้บริหาร ครอบครัวยุ และชุมชน เพื่อร่วมกันสร้างบรรยากาศเชิงบวกในห้องเรียน และสถานศึกษา

3.3 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ เป็นบริบทที่ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่านเขียนประจำวันที่อยู่บนฐานความสนใจของเด็ก กระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางภาษาและการอ่านเขียน อาจจัดในห้องเรียน บ้าน หรือสถานที่อื่น ๆ ในชุมชนได้ ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่น่าสนใจและเสนอสื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียนที่หลากหลาย ชวนเชิญให้เด็กอยากเข้าไปทำกิจกรรมหรือใช้งานและสะดวกสบายเข้าถึงได้ง่ายสำหรับเด็กทุกคน ซึ่งสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ที่ควรมีในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ ประกอบด้วย 1) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น ปฏิทิน รายการอาหาร แผนผัง ตารางกิจวัตรประจำวัน สื่อตัวอักษร ป้ายสัญลักษณ์ ฯลฯ 2) สื่อการอ่าน เช่น หนังสือ นิตยสาร อัลบั้มภาพ จดหมาย สูตรอาหาร ฯลฯ 3) วัสดุอุปกรณ์การเขียน เช่น ดินสอ ปากกาสี สีเทียน ฟองน้ำ กระดาษ ขาดังวาดภาพ ฯลฯ ทั้งนี้ยังมีสื่อวัสดุอุปกรณ์

อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นดีวีดี ฯลฯ เพิ่มเติมได้ตามความพร้อมของแต่ละสถานที่ (CELL, n.d.)

McGee และ Richgels (1996) ระบุลักษณะสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือไว้ 9 ประการ ประกอบด้วย การมีวัสดุอุปกรณ์การอ่านเขียนที่มีคุณภาพสูงอย่างเพียงพอ การประเมินที่ช่วยชี้แนะ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นกิจวัตร ประกอบด้วย การอ่านดัง (read-alouds) การอ่านเป็นรายบุคคล (independent reading) การเขียน การอ่านร่วมกัน (shared reading) การจัดหลักสูตรที่สนองต่อวัฒนธรรม การจัดหลักสูตรที่มีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ การจัดหลักสูตรที่มีการบูรณาการทางด้านภาษา การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีที่หลากหลาย การออกแบบการจัดวางอุปกรณ์และการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมการอ่านเขียน และการจัดกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย ซึ่งในส่วนของ การจัดเตรียมสื่อสิ่งพิมพ์ การจัดกิจกรรมการสอน และการจัดพื้นที่การใช้งานนั้น สอดคล้องกับ Victoria State Government (2020) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือว่าควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดวางเฟอร์นิเจอร์และการสร้างประสบการณ์ที่สนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มย่อยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมมือกัน
2. การจัดพื้นที่สำหรับการเล่นบทบาทสมมุติที่สอดคล้องตามบทบาททางสังคมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในบทบาทที่หลากหลาย
3. การจัดพื้นที่การอ่านที่ให้ได้เพลิดเพลินกับหนังสืออย่างอิสระหรือได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่
4. การนำเสนอหนังสือผ่านประสบการณ์ของแต่ละบุคคล
5. การจัดสื่อสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในสภาพแวดล้อมทั่วไปที่ใช้งานจริงและให้ข้อมูลประเภทต่าง ๆ
6. การสร้างโอกาสการเป็นตัวแบบของครูในการอ่านหนังสือต่อเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และกลุ่มใหญ่
7. การจัดประสบการณ์ที่ช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือที่รวมทั้งการค้นหาข้อมูลหรือการฟังเรื่องราวต่าง ๆ และลองปฏิบัติตาม
8. การจัดประสบการณ์ที่สนับสนุนการเขียนและการวาดผ่านการแสดงละคร การทดลองที่เกี่ยวข้องกับสะเต็มศึกษา

การวางแผนส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้นจำเป็นที่ครูจะต้องเป็นตัวแบบ ช่วยเหลือสนับสนุน (Scaffolding) และขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านเขียนระหว่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก

ขณะที่ Hilman, Musthafa และ Agustin (2020) ได้สรุปประเภทของสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือไว้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งในส่วนของหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการอ่านเขียน เช่น หนังสือ ตัวต่อ สื่อการสอน อุปกรณ์การวาดเขียน สื่อสำหรับการเขียนต่าง ๆ ฯลฯ สื่อสิ่งพิมพ์ เทคโนโลยี การใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อการอ่านเขียน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

นี้เกี่ยวข้องกับ การจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ เช่น การจัดที่นั่ง หนังสือ สิ่งพิมพ์ ดินสอ ปากกา ศูนย์การอ่าน ศูนย์การเขียน เพื่อสนับสนุน และพัฒนาทักษะการรู้หนังสือ

2. สภาพแวดล้อมทางข้อมูล เกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่าง ๆ ในกิจกรรมการอ่านเขียนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน เช่น การเล่าเรื่อง กิจกรรมการสนทนากับครูในชั้นเรียน ซึ่งครูจะต้องหาวิธีการในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนให้เกิดขึ้นผ่านการสนทนา และจะต้องกระตุ้นให้เด็กได้สนทนาทั้งในกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และรายบุคคลในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่อง หรือกิจกรรมการแลกเปลี่ยนหนังสือ เป็นต้น

3. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของผู้เรียน ซึ่งมีบทบาทในการกระตุ้นผู้เรียนผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์น้อยกว่าผู้เรียนที่อยู่ในชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเชิงบวกจะมีความสามารถทางการอ่านที่ต่ำกว่าผู้เรียนที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์

4. สภาพแวดล้อมเชิงอุดมคติ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในชั้นเรียน ซึ่งช่วยสร้างคุณค่าเชิงบวกให้แก่ผู้เรียน ในรูปแบบของการสนทนากับครูผู้สอน หรือการพูดของครูที่เต็มไปด้วยคุณค่าในการส่งเสริมการอ่านเขียนให้กับผู้เรียนเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางศาสนา จริยธรรม วัฒนธรรม

5. สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีทักษะสูงกว่าไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือผู้ใหญ่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางสติปัญญา

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่เพียงแค่การจัดพื้นที่ห้อง เช่น การจัดวางโต๊ะเก้าอี้ การวางหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ แต่หมายถึงสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการรู้หนังสือในรูปแบบของการสาธิต การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนผู้เรียนให้ได้เข้าถึงข้อมูล การสนับสนุนทางจิตวิทยา และการสร้างคุณค่าในชั้นเรียน ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยในการพัฒนาการคิดแก้ปัญหาและการคิดวิจารณ์ญาณ เน้นการสร้างองค์ความรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องและสื่อในบริบทนั้น ๆ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านเขียน

3.4 แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

Hilman, Musthafa และ Agustin (2020) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้การอ่านเขียนผ่านการสาธิต การสร้างการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนการอ่านเขียน รูปแบบกิจกรรมของการสาธิตการอ่านเขียนนั้นเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเห็นตัวแบบซึ่งเป็นผู้ปกครองหรือครูในการอ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสารเพื่อความบันเทิงหรือเพื่อรับข้อมูลข่าวสาร และได้ฟังผู้ใหญ่พูดคุยกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านนั้น ส่วนรูปแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมในการอ่านเขียน เป็นกิจกรรมที่ให้เด็กอ่านเป็นกิจวัตร มีส่วนร่วมในการอภิปรายแบบมีปฏิสัมพันธ์ และการฝึกหัดในกิจกรรมอ่านเขียนที่ช่วยให้เข้าถึงสื่อการอ่านที่หลากหลาย และได้ใช้วัสดุอุปกรณ์การเขียนต่าง ๆ ในการสร้างชิ้นงาน ขณะที่

กิจกรรมการสนับสนุนการอ่านเขียนจะสนับสนุนให้เด็กได้สำรวจโลกกว้างและแสดงความรู้สึกโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่ง CELL (n.d.) ได้ระบุเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือว่า ไม่ว่าจะการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือจะจัดขึ้นในบริบทใด ในชั้นเรียนหรือที่บ้าน จะประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญได้แก่ 1) สื่อวัสดุการอ่าน-เขียน สื่อสิ่งพิมพ์ 2) ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียนหรือพื้นที่ภายในบ้านที่สร้างโอกาสการเรียนรู้การอ่านเขียนในขั้นต้น และ 3) การเป็นต้นแบบของผู้ใหญ่ในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การอ่าน-เขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

อัจฉรา ประดิษฐ์ (2550) ได้กล่าวถึง ปัจจัยความพร้อมของสถานที่และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอ่านว่า ความพร้อมด้านสถานที่ในที่นี้ หมายถึง แหล่งรวมหนังสือให้เด็ก ๆ เข้าถึงหนังสือได้ง่าย มีที่ใดที่หนึ่งในโรงเรียนเป็นคลังหนังสือศูนย์กลางหรือจะจัดกระจายเป็นมุมเล็ก ๆ ทั่วทั้งโรงเรียนก็ได้ สิ่งสำคัญคือ ต้องมีสถานที่ให้เด็กสามารถเข้าไปหาหนังสือได้ในยามที่เด็กต้องการอ่าน ค้นคว้า หรือเพียงแค่ต้องการหาความเพลิดเพลินในเวลาว่าง

จากข้อมูลส่วนหนึ่งในหนังสือ ขวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน (1) (อัจฉรา ประดิษฐ์, 2550) ระบุว่า โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย 10 แห่ง อย่างน้อยต้องมีห้องสมุด 1 ห้อง เปิดบริการแก่เด็กทุกระดับชั้นหากโรงเรียนใดมีข้อจำกัดด้านห้องสมุดโรงเรียน จะจัดมุมหนังสือในโรงเรียนทดแทนเพื่อตอบสนองการอ่านของเด็กไม่ให้ขาดตอน การมีสถานที่แน่นอน เป็นแหล่งรวมหนังสือให้เด็กเข้าถึงหนังสือได้ง่ายมีความสำคัญต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กไม่จำกัดว่าสถานที่นั้น ๆ ต้องมีพื้นที่เท่าไร ถ้าไม่มีห้องสมุดกว้างขวาง ก็ต้องให้การหมุนเวียนทรัพยากรอันจำกัดให้ได้ประโยชน์สูงสุด ทั้งการหมุนเวียนหนังสือไปตามมุมหนังสือระดับชั้นเรียนต่าง ๆ และการหมุนเวียนเด็กเข้าใช้บริการห้องสมุด ทั้งนี้ความพร้อมด้านห้องสมุดหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินการส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ประกอบด้วย

1. โรงเรียนมีคลังหนังสือแน่นอน

การส่งเสริมการอ่านด้วยการมีคลังหนังสือหลักประจำโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด หอสมุดที่ตั้งอยู่ในสถานที่แน่นอน มีช่วงเวลาเปิด-ปิดบริการแน่นอน มีทั้งหนังสือเก่าและใหม่จำนวนมาก รวมทั้งมีผู้ดูแลประจำ มีอิทธิพลในการกระตุ้นความสนใจในด้านการอ่านของเด็กอย่างต่อเนื่อง เพราะทำให้เด็กมีจุดหมายชัดเจนในการมุ่งไปแสวงหาหนังสืออ่านหรือค้นคว้าความรู้อื่น ๆ

2. โรงเรียนมีหนังสือตรงใจเด็ก

หากทราบความต้องการและทัศนคติของเด็กจะช่วยให้นักมองส่งเสริมการอ่านกว้างขวางขึ้นซึ่งแนวทางที่จะช่วยให้เด็กรู้สึกผูกพันกับห้องสมุดมากขึ้นคือ การให้เด็กมีส่วนร่วมในการสร้าง จัดระบบ การซื้อหนังสือ หรือการปรับปรุงห้องสมุด เนื่องจากเด็ก ๆ ชอบการมีส่วนร่วมในโลกของผู้ใหญ่ การให้เด็กมีส่วนร่วมในงานเล็ก ๆ น้อย ๆ จะสร้างความกระตือรือร้นต่อสิ่งนั้น ๆ ให้เด็กอย่างมาก

นอกจากนี้ เด็ก ๆ ยังชอบให้ห้องสมุดมีหนังสือใหม่ ๆ มีหนังสือหลากหลาย สภาพหนังสือดีไม่เก่าเกินไป รวมถึงชอบให้ห้องสมุดมีหนังสือหลากหลายและตรงกับความต้องการโดยเด็กระดับประถมศึกษา

ปีที่ 1-2 ชอบหนังสือที่มีรูปภาพมาก ๆ หนังสือนิทาน หนังสือการ์ตูน เนื่องจากเด็กในระดับนี้ส่วนใหญ่อ่านหนังสือได้แล้วแต่ยังไม่คล่อง เด็กบางส่วนเริ่มชอบหนังสือสารคดี หนังสือความรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ขณะที่เด็กในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 จะเริ่มชอบหนังสือหลายประเภทขึ้น เช่น หนังสือวิทยาศาสตร์ที่มีการทดลองอย่างง่าย การ์ตูนญี่ปุ่น บางคนชอบหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย บางคนชอบอ่านหนังสือท่องเที่ยว เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ชอบหนังสือหลากหลายประเภทมากขึ้น แต่ที่ชอบที่สุดคือ การ์ตูน เช่น โดราเอมอน นารูโตะ โปเกมอน การ์ตูนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญ หนังสือวิทยาศาสตร์ หนังสือสารคดี วรรณกรรมเยาวชน ในส่วนของเด็กที่คุ้นเคยกับหนังสือเป็นอย่างดี จะชอบหนังสือที่แปลจากต่างประเทศด้วย ขณะที่เมื่อสำรวจพฤติกรรมการใช้ห้องสมุดของเด็กทั้ง 2 ช่วงชั้น เด็กช่วงประถมศึกษาตอนต้นชอบเข้าห้องสมุดมาก อยากรับงานเป็นบรรณารักษ์อาสา ขณะที่เด็กประถมปลายเห็นว่าการเข้าห้องสมุดเป็นเรื่องไม่สนุก ไม่ท้าทาย จนเมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะไม่เข้าห้องสมุดเลย เด็ก ๆ ให้เหตุผลว่า เพราะห้องสมุดมีเสียงดัง มีคนมากเกินไป หรือไม่พวกเขาก็อ่านหนังสือในห้องสมุดหมดแล้ว ไม่มีหนังสือใหม่ ๆ ให้อ่าน จึงไม่ค่อยอยากเข้าห้องสมุดมากนักถ้าไม่จำเป็น จะเข้าห้องสมุดเมื่อต้องทำรายงานหรือทำการบ้านตามที่ครูมอบหมาย

3. โรงเรียนมีงบประมาณจัดหาหนังสืออย่างต่อเนื่อง

การจะให้ห้องสมุดมีชีวิตต้องมีหนังสือใหม่ ๆ หรือทรัพยากรสารสนเทศใหม่ ๆ หมุนเวียนในห้องสมุด เพื่อให้มีชีวิตชีวาไม่หยุดนิ่ง และเรียกความสนใจได้เสมอ

4. มุมหนังสือในห้องเรียน

จากการสำรวจ การมีห้องสมุดอาจไม่ใช่คำตอบของการสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนเสมอไป การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนหรือมุมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการส่งเสริมการอ่าน นับว่ามีความสำคัญต่อการสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็กได้ไม่แพ้กัน

วิธีการจัดสภาพแวดล้อมให้ห้องเรียนมีหนังสืออยู่ใกล้ตัวเด็กจึงนับว่าช่วยนำหนังสือสู่เด็กได้อย่างไม่ขาดตอนอีกทั้งน่าจะช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมด้านห้องสมุดได้หนทางหนึ่งวิธีจัดมุมหนังสือในห้องเรียนนี้เป็นผลดีต่อนักเรียนชั้นประถมปลายที่เริ่มไม่ค่อยเข้าห้องสมุดโรงเรียนแล้ว เป็นการแก้ปัญหาเมื่อเด็กไม่เดินไปหาหนังสือ ก็นำหนังสือเข้าไปหาเด็ก เพื่อให้เด็กมีหนังสือแวดล้อมอยู่รอบตัว สามารถหยิบอ่านได้ง่ายเมื่อไรก็ได้ที่ว่างในห้องเรียน เพราะมุมหนังสือในห้องเรียนมีบรรยากาศการอ่านไม่คร่ำเคร่งด้วยกฎระเบียบมากเท่ากับการไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุด แต่ต้องมีผู้ดูแลมุมหนังสือนี้อย่างจริงจัง คือ ครูประจำชั้นต้องจัดนักเรียนให้รับผิดชอบมุมหนังสือนี้ จัดเวรให้มีผู้ดูแลความเรียบร้อย รักษาความสะอาด และมีการลงบันทึกการยืม-คืนหนังสือด้วย กรณีที่อนุญาตให้ยืมหนังสือไปอ่านที่บ้านได้

การสร้างมุมหนังสือในห้องเรียนแบบประหยัดมีแนวทางดำเนินการโดย

1. จากเด็กนักเรียนเอง เช่น นำหนังสือจากที่บ้านมา "ปันกันอ่าน" หรือ "แลกกันอ่าน" กับเพื่อน ๆ ในห้องเป็นการยืมหนังสือของเด็กมา ไม่ใช่การบริจาคเข้ามาหนังสือ เพราะหนังสือยังเป็นของเด็กอยู่ เมื่อเพื่อนปันกันอ่านจนพอใจ ก็ให้เด็กนำหนังสือคืนได้

2. จากงบประมาณซื้อหนังสือของโรงเรียน

3. จากกิจกรรมไหว้ครูด้วยหนังสือ

การสร้างมุมหนังสือในห้องเรียนอาจจัดง่าย ๆ มีโต๊ะหรือแคร่วางหนังสือ 1 ตัว หรือมีเพียงชั้นวางหนังสือ 1 ชั้น หากห้องเรียนไม่มีพื้นที่พอที่จะวางโต๊ะเก้าอี้เพื่อการอ่านหนังสือในมุมนี้โดยเฉพาะ ทั้งนี้แต่ละห้องเรียนควรมีหนังสือหมุนเวียนใหม่อยู่เสมอ มุมหนังสือในห้องเรียนมีข้อดีคือ ทำให้เด็กมีหนังสือแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา หนังสือได้อยู่ใกล้ ๆ เด็กทุก ๆ ที่ ทำให้เด็กหยิบจับหนังสืออ่านได้ง่าย ทุกเวลาที่ว่าง การสร้างมุมหนังสือในห้องเรียนเหมาะสมมากสำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งมีพฤติกรรมการเข้าใช้ห้องสมุดต่ำกว่านักเรียนช่วงชั้นที่ 1 หรือประถมศึกษาตอนต้น ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เปื่อการเข้าห้องสมุดไปเบียดกับเด็กชั้นเล็กไม่ค่อยมีหนังสือใหม่ให้อ่าน หรือไม่มีเวลาเข้าห้องสมุดเพราะมีกิจกรรมอื่น ๆ ในชีวิตมากขึ้น การมีมุมหนังสือในห้องเรียนมีข้อดีอื่น ๆ นอกจากทำให้เด็กได้ใกล้ชิดหนังสืออย่างไม่ขาดช่วง ก็อาจเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยฝึกวินัยแก่เด็กโดยครูมอบหมายให้เด็กผลัดเวรกันดูแลมุมหนังสือให้สะอาดเรียบร้อย วางหนังสือเป็นระเบียบ เด็กเป็นผู้ดูแลระบบยืม-คืน หรือเป็นผู้นำหนังสือมาปันกันอ่านกับเพื่อนในห้อง เป็นต้น โดยครูคอยควบคุมดูแลความเรียบร้อยอีกทีหนึ่ง

การสร้างมุมหนังสือเคลื่อนที่เป็นการจัดมุมหนังสือแบบไม่ถาวร เช่น ปูเสื่อในพื้นที่ว่าง สว่าง ร่มรื่นของโรงเรียน หรือริมสนามหญ้า ใต้ต้นไม้ แล้วมีหนังสือดี ๆ ถูกใจเด็กจัดใส่ตะกร้าหรือกล่องกระดาษ/ลังเล็กไปวางไว้เป็นเวลาแน่นอน อาจเป็นช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน หลังอาหารกลางวันหรือหลังเลิกเรียน 1 ชั่วโมง เพื่อให้เด็กอ่านหนังสือ หรืออาจให้ยืมกลับบ้านได้

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษานั้นมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านปัญญาหรือทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) เนื่องจากการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะต้องคำนึงถึงเรื่องของพัฒนาการทางสติปัญญาตามช่วงวัย อีกทั้งการพัฒนาด้านการอ่านเขียนหรือการรู้หนังสือยังเกี่ยวข้องกับการที่เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางภาษาที่ได้ใช้ภาษาในการสื่อสาร การเรียนรู้การใช้ภาษาจากตัวแบบในสภาพแวดล้อม ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือนั้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

Piaget ได้ศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กโดยอยู่บนรากฐานของทั้งองค์ประกอบที่เป็นพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา มีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามเพียเจต์เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น ซึ่งพัฒนาการของเด็กสามารถอธิบายได้โดยลำดับระยะพัฒนาทางชีววิทยาที่คงที่ แสดงให้ปรากฏโดยปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ สามารถสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลที่เป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น ได้ดังนี้ (Lall & Lall, 1983)

1) ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensori - Motor Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การไขว่คว้า การเคลื่อนไหว การมอง การดู ในวัยนี้เด็กแสดงออกทางด้านร่างกายให้เห็นว่ามีสติปัญญาด้วยการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด เด็กจะต้องมีโอกาสที่จะปะทะกับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดในขั้นนี้ มีความคิดความเข้าใจของเด็กจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น สามารถประสานงานระหว่างกล้ามเนื้อมือ และสายตา เด็กในวัยนี้มักจะทำอะไรซ้ำบ่อยๆ เป็นการเลียนแบบ พยายามแก้ปัญหาแบบลองผิดลองถูก เมื่อสิ้นสุดระยะนี้เด็กจะมีการแสดงออกของพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมายและสามารถแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการแต่กิจกรรมการคิดของเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่ยังคงอยู่เฉพาะสิ่งที่สามารถสัมผัสได้เท่านั้น

2) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่อายุ 2-7 ปี แบ่งออกเป็นขั้นย่อยอีก 2 ขั้น คือ

2.1) ขั้นก่อนเกิดสัจกับ (Pre-conceptual Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่ เพราะเด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือถือความคิดตนเองเป็นใหญ่ และมองไม่เห็นเหตุผลของผู้อื่น ความคิดและเหตุผลของเด็กวัยนี้ จึงไม่ค่อยถูกต้องตามความเป็นจริงนัก นอกจากนี้ความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ยังคงอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่าเด็กหญิง 2 คน ชื่อเหมือนกัน จะมีทุกอย่างเหมือนกันหมด แสดงว่าความคิดรวบยอดของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่พัฒนาการทางภาษาของเด็กเจริญรวดเร็วมาก

2.2) ขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นึกออกเองโดยไม่ใช้เหตุผล (Intuitive Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ 4-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รวมตัวขึ้น รู้จัก

แยกประเภทและแยกชิ้นส่วนของวัตถุ เข้าใจความหมายของจำนวนเลข เริ่มมีพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ แต่ไม่แจ่มชัดนัก สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่คิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อน รู้จักนำความรู้ในสิ่งหนึ่งไปอธิบายหรือแก้ปัญหาอื่นและสามารถนำเหตุผลทั่ว ๆ ไปมาสรุปแก้ปัญหา โดยไม่วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเสียก่อน การคิดหาเหตุผลของเด็กยังขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนรับรู้ หรือสัมผัสจากภายนอก

3) ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ 7-11 ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดลอมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่าง ๆ โดยที่เด็กเข้าใจว่าของแข็งหรือของเหลวจำนวนหนึ่งแม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมีน้ำหนัก หรือปริมาตรเท่าเดิม สามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนย่อยส่วนรวม ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ นอกจากนั้นความสามารถในการจำของเด็กในช่วงนี้มีประสิทธิภาพขึ้น สามารถจัดกลุ่มหรือจัดการได้อย่างสมบูรณ์ สามารถสนทนากับบุคคลอื่นและเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี

4) ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) นี้จะเริ่มจากอายุ 11-15 ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดยอด คือ เด็กในวัยนี้เริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมุติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ที่สำคัญเท่ากับความคิดกับสิ่งที่อาจจะเป็นไปได้ เด็กวัยนี้มีความคิดนอกเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างและมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม พัฒนาการทางการรู้คิดของเด็กในช่วงอายุ 6 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเพียเจต์ ได้ศึกษาไว้เป็นประสบการณ์ สำคัญที่เด็กควรได้รับการส่งเสริม มี 6 ขั้น ได้แก่

4.1) ขั้นความรู้แตกต่าง (Absolute Differences) เด็กเริ่มรับรู้ในความแตกต่างของสิ่งของที่มองเห็น

4.2) ขั้นรู้สิ่งตรงกันข้าม (Opposition) ขั้นนี้เด็กรู้ว่าของต่าง ๆ มีลักษณะตรงกันข้ามเป็น 2 ด้าน เช่น มี-ไม่มี หรือ เล็ก-ใหญ่

4.3) ขั้นรู้หลายระดับ (Discrete Degree) เด็กเริ่มรู้จักคิดสิ่งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่อยู่ตรงกลางระหว่างปลายสุดสองปลาย เช่น ปานกลาง น้อย

4.4) ขั้นความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง (Variation) เด็กสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ เช่น บอกถึงความเจริญเติบโตของต้นไม้

4.5) ขั้นรู้ผลของการกระทำ (Function) ในขั้นนี้เด็กจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง

4.6) ขั้นการทดแทนอย่างลงตัว (Exact Compensation) เด็กจะรู้ว่าการกระทำหนึ่งของสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลต่ออีกสิ่งหนึ่งอย่างทัดเทียมกัน

ดังนั้น การสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนควรถามคำถามมากกว่าการให้คำตอบ ครูผู้สอนควรจะต้องพุดให้น้อยลง และฟังให้มากขึ้น ควรให้เสรีภาพแก่นักเรียนที่จะเลือกเรียนกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อนักเรียนให้เหตุผลผิด ควรถามคำถามหรือจัดประสบการณ์ให้นักเรียนใหม่ เพื่อนักเรียนจะได้แก้ไขข้อผิดพลาดด้วยตนเอง ซึ่งระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของนักเรียนจากงานพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นนามธรรมหรือจากงานการอนุรักษ์ เพื่อดูว่านักเรียนคิดอย่างไร เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนแต่ละคนมีอัตราพัฒนาการทางสติปัญญาที่ต่างกันไป ผู้สอนต้องเข้าใจว่านักเรียนมีความสามารถเพิ่มขึ้นในระดับความคิดขั้นต่อไป ตระหนักว่าการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพราะจดจำมากกว่าที่จะเข้าใจ เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แท้จริง

4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theories)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมช่วยให้เข้าใจการเรียนรู้ของคนในบริบททางสังคม (การเรียนรู้จากผู้อื่น) Lev Vygotsky ครูและนักจิตวิทยาชาวรัสเซียได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาได้ระบุว่า เราเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับผู้อื่น ซึ่ง Vygotsky ได้ศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ เขาอธิบายว่า มนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมสร้างขึ้น ดังนั้นสถาบันสังคมต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการพัฒนาเชาว์ปัญญาขั้นสูง พัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็กเริ่มด้วยการพัฒนาที่แยกจากกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้น พัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะเป็นไปร่วมกัน เขาเสนอว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมีกับเพื่อน ครู และผู้ที่มีประสบการณ์ ดังนั้นครูสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ช่วยขยายความสามารถของผู้เรียนในการที่จะได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ผ่านการอภิปราย การร่วมมือ และการให้ข้อมูลป้อนกลับได้ นอกจากนี้ Vygotsky ยังเสนอว่า วัฒนธรรมเป็นปัจจัยเบื้องต้นในการสร้างความรู้ เราเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรมโดยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ทักษะ และความสามารถที่หล่อหลอมโดยวัฒนธรรมของเรา

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนี้ สามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ผ่านการอภิปราย ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางสังคมนี้จะมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน ผู้เรียนได้สร้างความรู้ผ่านการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผู้เรียนทำภาระงาน/ชิ้นงานที่มีความหมายและท้าทาย และผู้เรียนได้มีโอกาสสนทนา ถามตอบกันกับครูและเพื่อน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งวิธีการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ โดยเป็นการจัดกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้รายบุคคลและการเรียนเป็นกลุ่ม รวมถึงการเรียนรู้โดยอิสระ ขณะที่ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยการความสะดวกร สร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยชี้แนะและช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น

การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1. การสร้างความรู้ ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ (process of knowledge construction) และการตระหนักรู้ในกระบวนการ (reflexive awareness of that process) เป้าหมายการเรียนรู้จะต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง (authentic tasks) ครูจะต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. เป้าหมายของการสอน จะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้

3. การเรียนการสอน ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะต้องออกไปยังสถานที่จริงเสมอไป แต่อาจจัดเป็นกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นของจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สืบค้น วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้น ๆ จนเกิดเป็นความเข้าใจขึ้น ดังนั้นความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดการจัดกระทำกับข้อมูล มิใช่เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ จากการได้รับข้อมูลหรือมีข้อมูลเพียงเท่านั้น

4. การจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรม ให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้เพราะลำพังกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายที่ครูจัดให้หรือผู้เรียนแสวงหามาเพื่อการเรียนรู้ไม่เป็นการเพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และบุคคลอื่น ๆ จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนกว้างขึ้น ชับซ้อนขึ้น และหลากหลายขึ้น (ทิตานา แชมมณี, 2555)

ทฤษฎีการเรียนรู้ข้างต้นเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้เพื่อการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา รวมถึงการศึกษาขั้นพัฒนาการการเรียนรู้หนังสือของเด็กวัยประถมศึกษา ซึ่งทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญานั้นเป็นพื้นฐานในการช่วยกำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือให้เหมาะสมสอดคล้องตามระดับสติปัญญาในแต่ละช่วงวัยของผู้เรียน ขณะที่การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียนที่กระตุ้นให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาจากการทำกิจกรรมและการสื่อสารกับผู้อื่นนั้นอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งการศึกษาและการนำหลักการแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้เป็นกรอบในการออกแบบและกำหนดองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะช่วยให้สามารถส่งเสริมทักษะการเรียนรู้หนังสือของผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างเหมาะสม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการรู้หนังสือและการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษาชั้นนั้น พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีต่อการรู้หนังสือ รวมถึงงานวิจัยที่ทำการศึกษเกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาการอ่านเขียนของเด็ก ในส่วนของปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือนั้น รัชนิกุล ภิญญานุวัฒน์ (2560) ทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านเพื่อรองรับโลกศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความผูกพันต่อการอ่าน ด้วยการจัดให้มีสื่อการอ่านที่หลากหลายและช่องทางการเปิดรับสื่อการอ่านที่หลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ครอบคลุมถึงประเภทหนังสือ เช่น วรรณกรรมชีวประวัติ นวนิยาย หรือการ์ตูน และมีเนื้อหาสาระที่อ่านอย่างหลากหลาย เช่น เนื้อหาด้านด้านความรู้ความเพลิดเพลิน ด้านผ่อนคลาย กระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในการอ่านโดยการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้เยาวชนมีเจตคติที่ดีต่อการอ่าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปลูกฝังให้เยาวชนมีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่านที่ดีเห็นประโยชน์ของการอ่าน สร้างแรงจูงใจในการอ่านโดยกระตุ้นให้บุคคลเห็นคุณค่าของการอ่านด้วยตนเอง มีนิสัยสงสัยใคร่รู้ มีความท้าทายในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สร้างสิ่งเร้าภายนอกเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการอ่าน จัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน เริ่มจากสภาพแวดล้อมทางครอบครัวโดยครอบครัวต้องสนับสนุนให้สมาชิกของครอบครัวเกิดการอ่าน โดยการจัดสถานที่และบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ จัดหาหนังสือ/วัสดุการอ่านเพื่อสนองความต้องการในการอ่านของสมาชิก มีกิจกรรมในการอ่านหนังสือร่วมกัน รวมทั้งการส่งเสริม สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอ่านของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในเรื่องการอ่านแก่สมาชิกในครอบครัว ในส่วนของสภาพแวดล้อมทางที่ทำงาน/โรงเรียนโดยหน่วยงาน/โรงเรียนควรมีการจัดสถานที่ เช่น ห้องสมุด หรือห้องอ่านหนังสือ และสร้างบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ จัดหาหนังสือ/วัสดุการอ่านเพื่อสนองความต้องการในการอ่านของแต่ละบุคคลเช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ การมีกิจกรรมในการอ่านหนังสือร่วมกัน รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอ่านตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในเรื่องการอ่านแก่บุคลากรในหน่วยงาน สำหรับสภาพแวดล้อมทางชุมชนโดยชุมชนสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนเกิดการอ่าน โดยการจัดสถานที่ เช่น ห้องสมุดสาธารณะ หรือห้องสมุดเคลื่อนที่ และสร้างบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ จัดหาหนังสือ/วัสดุการอ่านโดยการขอบริจาคหรือการเวียนหนังสือกันอ่านในชุมชน การมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนในชุมชน เช่น กิจกรรมจิตอาสาอ่านหนังสือให้คนในชุมชน หรือกิจกรรมชมรมนักอ่านเฉพาะกลุ่ม (กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ให้บริการ ฯลฯ) โครงการหนึ่งเล่มหนึ่งชุมชนรวมทั้งการพัฒนา E-books เพื่อจำหน่ายในราคาถูกให้ประชาชนเข้าถึงสื่ออย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน/ ที่ทำงานที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือนั้นมีงานวิจัยหลายประเด็น เช่น Geske และ Ozola (2008) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรู้หนังสือ พบว่าการอ่านหนังสือนอกโรงเรียนและการอ่านหนังสือในโรงเรียน ส่งผลต่อการรู้หนังสือ และในปี 2009

Geske และ Ozola ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือ พบว่าสิ่งแวดล้อมจากโรงเรียนและกิจกรรมการอ่านนอกโรงเรียนส่งผลต่อการรู้หนังสือ ขณะที่ นิลเนตร นิลประดิษฐ์ (2549) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุนิสัยการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมและมีอิทธิพลทางอ้อมสูงสุด คือ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงสูงสุดที่สอดคล้องกับการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร คือ ปัจจัยด้านโรงเรียน และพิชพร นิโกบ (2553) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความเข้าใจในการอ่านที่มีแรงจูงใจในการอ่านและความสามารถทางภาษาเป็นตัวแปรส่งผ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้าใจในการอ่าน ส่วนนฤมล ตันธสุเรศศรีและคณะ (2555) ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน พบว่าการสนับสนุนการอ่านของนักเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในห้องสมุด ส่งผลต่อพฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน (รัชนิกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จั๋ยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร , 2558)

ข้อมูลในงานวิจัยข้างต้นได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือของเด็ก ได้แก่ การจัดสถานที่และบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ การจัดวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ จึงสามารถกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมส่งผลต่อการสร้างเสริมการรู้หนังสือให้กับเด็ก ซึ่งสภาพแวดล้อมในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่สภาพแวดล้อมที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงสภาพแวดล้อมในด้านอื่น ๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางจิตใจ บรรยากาศ กิจกรรม เป็นต้น Cortes (2013) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและเครื่องมือที่ครูใช้ในการออกแบบห้องเรียนเพื่อการรู้หนังสือในห้องเรียนของเด็กก่อนวัยเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพห้องเรียนที่ออกแบบนั้นช่วยส่งเสริมความสนใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้การอ่านเขียนเพื่อการรู้หนังสือของเด็ก ซึ่งความรู้และความเชื่อของครูผู้สอนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดสภาพห้องเรียน ซึ่งการจัดสภาพห้องเรียนนั้น ครูผู้สอนควรสังเกต ทำความเข้าใจและเข้าใจความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของผู้ใช้งานนั้นคือผู้เรียน โดยออกแบบให้สภาพแวดล้อมเต็มไปด้วยกระบวนการของการเล่น ส่งเสริมให้เด็กได้เล่นอย่างเต็มที่ภายใต้สภาพแวดล้อมนั้นซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่มีโครงสร้างชัดเจน แต่มีความยืดหยุ่น กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขณะที่ Gerde, Bingham และ Pendergast (2015) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับของสื่อสิ่งพิมพ์ในชั้นเรียนและความสามารถในการเขียนของเด็ก การศึกษาพบว่า ไม่เพียงแต่การสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความพร้อมของสื่อสิ่งพิมพ์ แต่มีการกระตุ้นส่งเสริมให้เด็กใช้สื่อดังกล่าวในการเล่นและในกิจวัตรประจำวันด้วยนั้นช่วยส่งเสริมความสามารถทางการเขียนให้กับเด็กได้

Jennifer, Christopher, and Stacy (2016) ได้สรุปเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กเล็กที่มีปัญหาทางพัฒนาการไว้ว่า สภาพการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน ในช่วงเวลาต่าง ๆ ตลอดทั้งวัน ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาของการเรียนการสอน แต่นักเรียนควรได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วม

ในกิจกรรมอ่านเขียนที่สร้างประสบการณ์ในการฟังและการใช้ภาษา กิจกรรมการอ่าน การวาดเขียน การพัฒนาทักษะการรู้หนังสือในขั้นต้นโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การใช้กลวิธีการอ่านเขียนที่เหมาะสมตลอดทั้งวันจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะอ่านเขียนไปใช้ต่อไป ซึ่งสภาพแวดล้อมการรู้หนังสือในระดับประถมศึกษาประกอบด้วย การจัดห้องสมุดห้องเรียนที่เต็มไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ที่พบได้ในชีวิตประจำวัน และวรรณกรรมหลากหลายประเภท (เช่น หนังสือนิทาน บทกวี) และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเขียนที่หลากหลาย โดยในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ ครูจำเป็นต้องทำให้ผู้เรียนเข้าถึงวัสดุการอ่านเขียนด้วยวิธีที่มีความหมายและมีส่วนร่วม นอกจากนี้ Hilman, Musthafa และ Agustin (2020) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบรูปแบบสภาพแวดล้อมการรู้หนังสือในโรงเรียนประถมศึกษา โดยการวิจัยได้รับแรงจูงใจจากการพบปัญหาของการขาดรูปแบบในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งวัตถุประสงค์การวิจัยคือ เพื่อสร้างรูปแบบพื้นฐานในการพัฒนาการออกแบบสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้การอ่านเขียนสำหรับเด็กปฐมวัยและเด็กประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งการศึกษานี้ได้อภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบที่จะช่วยครูผู้สอนให้มีความมั่นใจเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือที่เหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษายังพบว่า การออกแบบรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือควรถูกใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาตอนต้น

นอกจากสภาพแวดล้อมในด้านของพื้นที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือแล้วนั้น ยังพบว่ามีผลการกล่าวถึงบทบาทของครูที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กด้วยกัน ดังที่ Olivia (2010) ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูในการส่งเสริมการรู้หนังสือผ่านบริบทของการเล่นในชั้นเรียนปฐมวัย โดยศึกษาจากครูผู้สอน 5 คน และนักเรียนในชั้นเรียน ด้วยวิธีการสังเกตจากการบันทึกเทประหว่างชั่วโมงการเล่นของเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ครูมีบทบาทในการสนับสนุนพัฒนาการทางการรู้หนังสือของเด็กในลักษณะการเป็นผู้เล่นนิทาน ตรวจสอบ แนะนำการสอน ผู้ให้ข้อมูล ผู้กำกับติดตามในศูนย์การเรียนรู้ และผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ

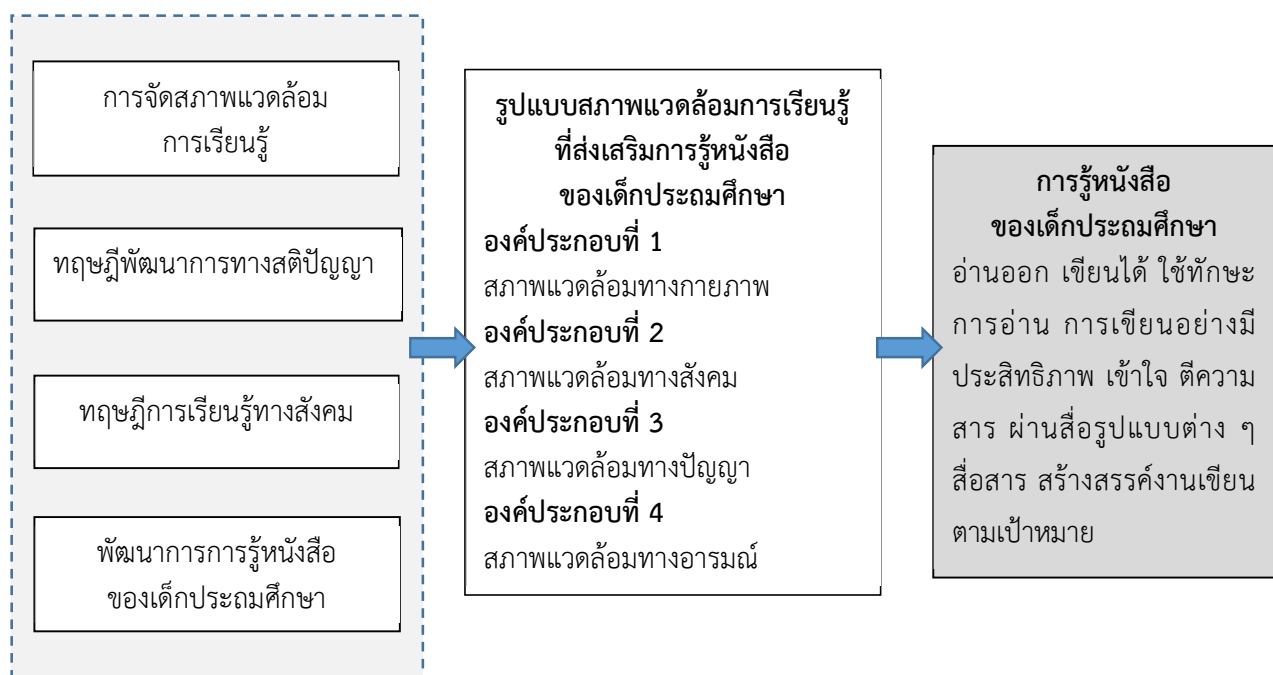
Pratiwi, Padmadewi, และ Paramartha (2019) ได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือในห้องเรียนปฐมวัยสองภาษา โดยศึกษากรณีตัวอย่างด้วยการตรวจสอบองค์ประกอบสำคัญของห้องเรียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือที่โรงเรียนอนุบาล Aura Sukma Insani กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนและครูในชั้นเรียน B1 ของโรงเรียนอนุบาล Aura Sukma Insani เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยตัวผู้วิจัย แบบบันทึกการสังเกต แนวทางการสัมภาษณ์ และแบบตรวจสอบรายการสภาพแวดล้อมห้องเรียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ ผลการวิจัยพบว่าที่โรงเรียนอนุบาล Aura Sukma Insani ได้มีการประยุกต์ใช้องค์ประกอบที่สำคัญของสภาพแวดล้อมห้องเรียนที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ ทั้งในส่วนของการจัดชั้นเรียน การจัดห้องสมุดในชั้นเรียน ศูนย์ข้อความและการแสดงผลงานนักเรียน กิจกรรมการเล่าเรื่อง สัญลักษณ์ ป้าย และข้อความ คติเตือนใจต่าง ๆ อุปกรณ์การเขียน ศูนย์การอ่านและการเขียน สื่อสำหรับการอ้างอิง อุปกรณ์โสตทัศน และศูนย์การแสดง ซึ่งโรงเรียนได้ใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือทั้งการตรวจสอบ

รายชื่อผู้เข้าชั้นเรียนด้วยการเช็คชื่อบนกระดาน การติดป้ายวัน วันที่ เดือน บนกระดานปฏิทิน การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และอุปกรณ์ในชั้นเรียนระหว่างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและการให้รางวัลโดยใช้การสะสมสติ๊กเกอร์และของเล่น การทำบันทึกการอ่าน การจัดสัปดาห์หนังสือ และกิจกรรมหลังชั่วโมงเรียน

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้หนังสือและการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ข้างต้นพบว่า การส่งเสริมการรู้หนังสือให้กับผู้เรียนนั้นมีปัจจัยสำคัญหลายประการ ทั้งการสร้างความผูกพันต่อการอ่าน ด้วยการจัดให้มีสื่อการอ่านและช่องทางที่เปิดรับสื่อการอ่านที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่าน สร้างแรงจูงใจในการอ่าน การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน สถานที่และบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ การจัดหาหนังสือ/วัสดุการอ่านเพื่อสนองความต้องการในการอ่าน ซึ่งหมายรวมถึงทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ในส่วนของการดำเนินการของโรงเรียนนั้น ควรมีการจัดสถานที่ เช่น ห้องสมุด หรือห้องอ่านหนังสือ และสร้างบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ จัดหาหนังสือ/วัสดุการอ่านเพื่อสนองความต้องการในการอ่านของแต่ละบุคคล เนื่องจากงานวิจัยระบุว่า สิ่งแวดล้อมจากโรงเรียนและกิจกรรมการอ่านนอกโรงเรียนส่งผลต่อการรู้หนังสือ อีกทั้งปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้าใจในการอ่าน โดยจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความพร้อมของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งกระตุ้นส่งเสริมให้เด็กใช้สื่อดังกล่าวในการเล่นและในกิจวัตรประจำวัน เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมอ่านเขียนที่สร้างประสบการณ์ในการฟังและการใช้ภาษา กิจกรรมการอ่าน การวาดเขียน ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การใช้กลวิธีการอ่านเขียนที่เหมาะสมตลอดทั้งวันไม่จำกัดเฉพาะในชั่วโมงการเรียนการสอน จึงจะสามารถช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือให้กับเด็กได้

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้น สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

คำอธิบายกรอบแนวคิด

การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ เป็นบริบทที่ส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่าน เขียนประจำวันที่อยู่บนฐานความสนใจของเด็ก กระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางภาษาและการอ่าน เขียน อาจจัดในห้องเรียน บ้าน หรือสถานที่อื่น ๆ โดยอยู่บนแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญคือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ที่คำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย เพื่อที่จะจัดกิจกรรมการส่งเสริมการรู้หนังสือได้สอดคล้องตามลำดับขั้นพัฒนาการ รวมทั้งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยการส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อพัฒนาด้านพุทธิปัญญา รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาด้านพุทธิปัญญา ที่อาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงของการพัฒนาที่เรียกว่า “Zone of Proximal Development” หากเด็กมีระดับศักยภาพต่ำกว่า Zone of Proximal Development จำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือในการเรียนรู้ ที่เรียกว่า การเสริมศักยภาพ (Scaffolding) Vygotsky เชื่อว่าผู้เรียนสร้างความรู้โดยผ่านทางกรณีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ได้แก่ เด็ก กับ ผู้ใหญ่ พ่อแม่ ครูและเพื่อน ขณะที่เด็กอยู่ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียนที่หลากหลาย ดึงดูดความสนใจ ใช้งานได้สะดวกสบาย เข้าถึงได้ง่าย ทั้งนี้ยังอาจรวมสื่อวัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยตามความพร้อมของแต่ละสถานที่ ซึ่งองค์ประกอบในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือว่าควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ได้แก่ การจัดวางเฟอร์นิเจอร์และการสร้างประสบการณ์ที่สนับสนุนการทำงานที่ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมมือกัน การจัดพื้นที่เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในบทบาทที่หลากหลาย การจัดพื้นที่การอ่านหนังสืออย่างอิสระหรือได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทั้งในชั้นเรียน การจัดสื่อสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในสภาพแวดล้อมทั่วไปที่ใช้จริง การเป็นตัวแทนของครูในการอ่านเขียน และให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติตาม

จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษาได้เป็น 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งในส่วนของหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการอ่านเขียน เช่น หนังสือ ตัวต่อ สื่อการสอน อุปกรณ์การวาดเขียน สื่อสำหรับการเขียนต่าง ๆ ฯลฯ สื่อสิ่งพิมพ์ เทคโนโลยี การใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อการอ่านเขียน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้เกี่ยวข้องกับการจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ เช่น การจัดที่นั่ง หนังสือ สิ่งพิมพ์ ดินสอ ปากกา ศูนย์การอ่าน ศูนย์การเขียน เพื่อสนับสนุน และพัฒนาทักษะการรู้หนังสือ 2) สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีทักษะสูงกว่าไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือผู้ใหญ่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางสติปัญญา 3) สภาพแวดล้อมทางปัญญา เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านเขียน ส่งเสริมการรู้หนังสือ กิจกรรมมีทั้งลักษณะที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม โดยการสร้างโอกาสให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การเป็นตัวแทนของครูในการคิด การอ่านเขียน การแก้ปัญหา และ 4) สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ เป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของผู้เรียน ซึ่งมีบทบาทในการกระตุ้นผู้เรียนผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนซึ่งผลการวิจัยส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์น้อยกว่าผู้เรียนที่อยู่ในชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเชิงบวกจะมีความสามารถทางการอ่านที่ต่ำกว่าผู้เรียนที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้การอ่านเขียนในพื้นที่ที่บริหารจัดการ จัดวางเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์เพื่อการอ่านเขียน เฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม หลากหลาย ครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการในการ

ใช้งาน ผ่านกระบวนการส่งเสริมการรู้หนังสือที่เน้นการสาธิต การสร้างการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนการอ่านเขียน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเขียนเป็นกิจวัตร มีโอกาสทำกิจกรรมทั้งเป็นรายบุคคล อีสระ และแบบกลุ่ม มีส่วนร่วมในการอภิปรายแบบมีปฏิสัมพันธ์ และการฝึกหัดในกิจกรรมอ่านเขียนที่ช่วยให้เข้าถึงสื่อการอ่านที่หลากหลาย และได้ใช้วัสดุอุปกรณ์การเขียนต่าง ๆ ในการสร้างชิ้นงาน ขณะที่กิจกรรมการสนับสนุนการอ่านเขียนจะสนับสนุนให้เด็กได้สำรวจโลกกว้างและแสดงความรู้สึกโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านอารมณ์ เพื่อให้เด็กมีความสุข เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของตนเอง สามารถอ่านเขียนทั้งในระดับการอ่าน-เขียนสะกดคำ และการอ่านเพื่อความเข้าใจและการแต่งเรื่องราวได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา โดยการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ระยะที่ 3 การนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ มีรายละเอียดการดำเนินการในระยะต่าง ๆ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การดำเนินการในระยะนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย เพื่อศึกษารอบแนวคิดและลักษณะสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1

1. แบบบันทึกการลงรายการเชิงสังเคราะห์ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ใช้ในการสัมภาษณ์สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับ

ประถมศึกษา โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างโดยทำการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ลักษณะสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

2) ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษาประสบความสำเร็จ

3) ตัวอย่างการดำเนินการปฏิบัติในโรงเรียน/หน่วยงานและทำให้เกิดความสำเร็จในการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา ประกอบด้วย 3.1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3.2) ด้านการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ 3.3) ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4) สิ่งนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา แนวทางในการจัดการกับปัญหา/อุปสรรคต่าง ๆ

5) ประสพการณ์หรือความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

5.1) ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (ประกอบด้วย สื่อการอ่าน-เขียน วัสดุอุปกรณ์สถานที่ ฯลฯ) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

5.2) สภาพแวดล้อมทางสังคม (ประกอบด้วย บทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ ผู้สอน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-สื่อวัสดุอุปกรณ์) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

5.3) สภาพแวดล้อมทางปัญญา (ประกอบด้วยหลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือลักษณะกิจกรรม :กิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

5.4) สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ (ประกอบด้วย บรรยากาศ การคำนึงถึงภูมิหลังและอัตลักษณ์ของผู้เรียน) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ตามกรอบข้อคำถามข้างต้น และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรออกแบบพื้นที่การจัดการเรียนรู้ทางกายภาพ และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา รวม 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำร่างแบบสัมภาษณ์มาปรับแก้ข้อคำถาม โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็นหัวข้อย่อย เช่น ในข้อ 5.2) สภาพแวดล้อมทางสังคม เพิ่มหัวข้อย่อยภายใต้ข้อคำถาม แบ่งเป็นบทบาทครู และ

บทบาทผู้เรียน และในข้อ 5.3) สภาพแวดล้อมทางปัญญา แบ่งเป็น 1) กิจกรรมในรายวิชาที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ และ 2) กิจกรรมเสริมหลักสูตร จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. สัมภาษณ์หลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการกำหนดกรอบการพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

2. ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือรวม 11 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ช่วยการศึกษาศึกษาที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในบริบทโรงเรียนประถมศึกษาและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีประสบการณ์ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา (รายชื่อในภาคผนวก ก) โดยสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การดำเนินการในระยะนี้เป็น การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 มากำหนดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา และทำการศึกษาความคิดเห็นจากครูผู้สอนระดับประถมศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการอ่านเขียนที่มีต่อความเหมาะสมของรายการต่าง ๆ ในแต่ละองค์ประกอบ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 2 ประกอบด้วยครูระดับประถมศึกษาจำนวน 1,058 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งตามภูมิภาค กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูที่สอนในระดับประถมศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในเขตภูมิภาค 6 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก และภาคใต้ ในเบื้องต้นกำหนดจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามภูมิภาคละ 200 คน รวม 1,200 คน ซึ่งมีแบบสอบถามที่ส่งกลับมาทั้งสิ้นจำนวน 1,058 ฉบับ ไม่ตอบกลับมาจำนวน 142 ฉบับ และในบางภูมิภาคตอบกลับมาจำนวนมากหรือน้อยกว่าจำนวนที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อร่างรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาแบบออนไลน์ เป็นมาตรวัดด้วยคำถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

การกำหนดน้ำหนักคะแนนและมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท มีรายละเอียดดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น มีความเหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น มีความเหมาะสม/จำเป็นมาก
- 3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น มีความเหมาะสม/จำเป็นปานกลาง
- 2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น มีความเหมาะสม/จำเป็นน้อย
- 1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น มีความเหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนตามวิธีของเบสท์ มี 5 ระดับ คือ

- ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 มากำหนดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา โดยดำเนินการพัฒนาแบบสอบถามตามองค์ประกอบสำคัญ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางการออกแบบพื้นที่การจัดการเรียนรู้ทางกายภาพ และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา รวม 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย และนำร่างแบบสอบถามมาปรับแก้ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปสร้างเป็น

แบบสอบถามออนไลน์ด้วยเครื่องมือ Google Form เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มครูผู้สอนระดับประถมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สอบถามความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาจากครูผู้สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จากทั้ง 6 ภูมิภาคของประเทศไทย จำนวน 1,058 คน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อคัดเลือกองค์ประกอบของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครูมีความเห็นว่า เป็นรายการที่ความจำเป็นต่อการส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาในระดับมากขึ้นไป ซึ่งพบว่าทุกรายการประเมินมีความจำเป็นอยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกรายการ

3. นำข้อมูลที่ได้มากำหนดและออกแบบ (ร่าง) รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยมีการแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินและนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 3 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือจำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบรับรองร่างรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาแบบออนไลน์ มีลักษณะเป็นมาตรวัดด้วยคำถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วย ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 3 คะแนน หมายถึง ไม่แน่ใจ ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 2 คะแนน หมายถึง ไม่เห็นด้วย ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 1 คะแนน หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนตามวิธีของเบสท์ มี 5 ระดับ คือ

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

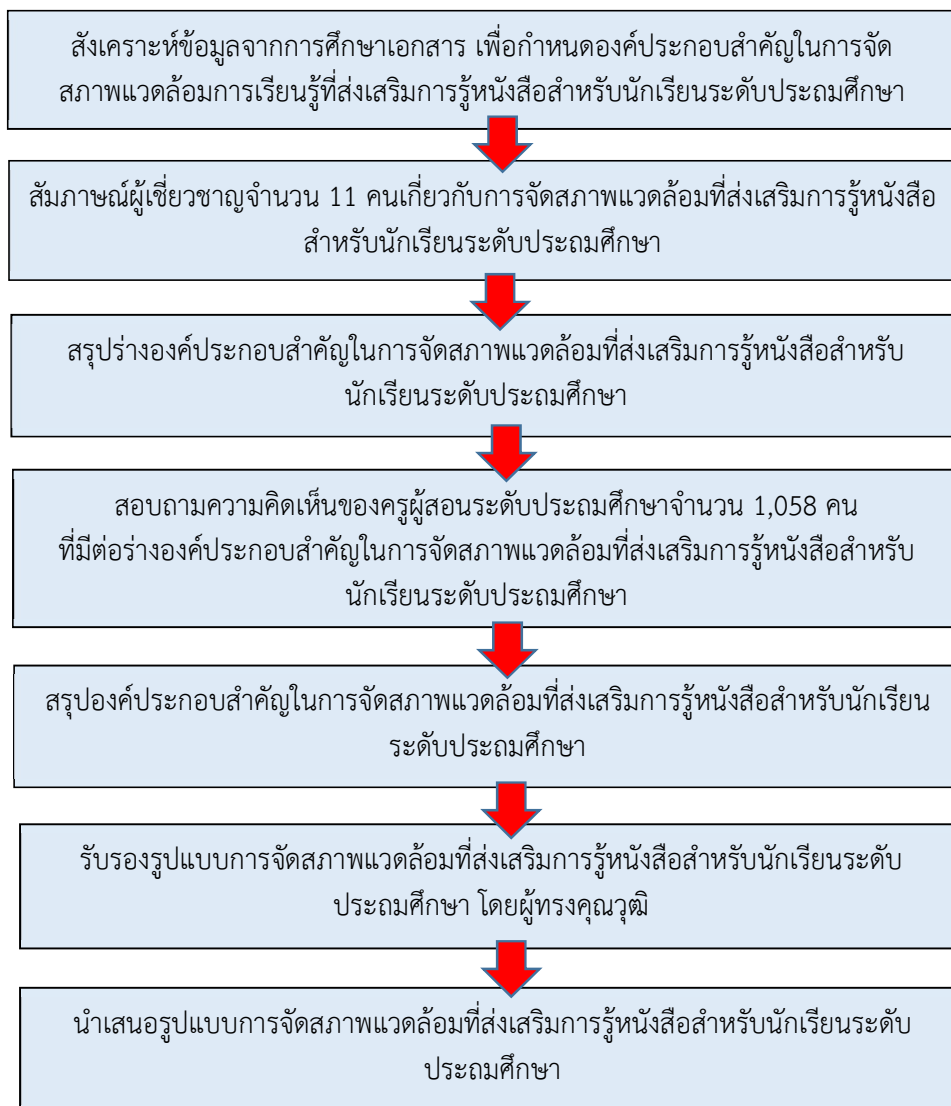
การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. นำรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือและด้านการจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา จำนวน 9 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นผู้กำหนดและบริหารจัดการการจัดการเรียนการสอน การนำนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นผู้สอนในคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวน 3 คน ซึ่งมีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 3 ปี มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนรู้ในบริบทประถมศึกษา เป็นผู้ประเมินเพื่อรับรองรูปแบบ

2. นำรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และพัฒนาเป็นต้นแบบของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

3. นำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาในลักษณะเอกสาร

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยสามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1. การสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาในหัวข้อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ และพัฒนาการการเรียนรู้หนังสือและการอ่านเขียนของเด็กประถมศึกษาในแต่ละช่วงวัย สามารถสรุปข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ตามประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 การสังเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ สามารถสรุปได้เป็น 2 ด้าน เนื่องจากในด้านสังคมนั้นมีค่าสำคัญที่สามารถจัดรวมไว้ในด้านจิตวิทยาได้ เช่น สภาพแวดล้อมที่สงบปราศจากความกังวลใจ มีแต่ความอบอุ่นใจและความเป็นกัลยาณมิตร เป็นต้น ซึ่งสภาพแวดล้อม 2 ด้านดังกล่าว ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ และ 2. สภาพแวดล้อมด้านจิตวิทยา

1.2 การสังเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ สามารถสรุปได้เป็น 4ด้าน ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2. สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ 3. สภาพแวดล้อมทางสังคม และ 4. สภาพแวดล้อมทางประสบการณ์การเรียนรู้/ปัญญา

1.3 การสังเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการการเรียนรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษาแต่ละช่วงชั้น สามารถแบ่งระดับพัฒนาการการเรียนรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษาออกได้เป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นการเรียนรู้หนังสืออย่างอิสระในระดับต้น (เด็กประถมตอนต้น) ชั้นการเรียนรู้หนังสืออย่างอิสระ (เด็กประถมตอนกลาง) และชั้นการเรียนรู้หนังสือในช่วงขยาย (เด็กประถมตอนปลาย)

รายละเอียดการสังเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4.1 การสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

รัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556)	ประวีณา โภควณิช (2559)	กิตติยา โพธิสาเกตุ และ รัชชัย จิตรนันท์ (2561)	วีชานา อับดุลเลาะ และ วุฒิชัย เนียมเทศ (2563)	ทวีศักดิ์ จินदानุรักษ์ (2563)	ผู้วิจัย
<p>1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ทำขึ้น และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ มีผลต่อการเรียนรู้ของคน (1) สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุอุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียน และ (2) สภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน หมายถึง แสงสว่าง สี เสียง และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนบริเวณเพื่อการจัดกิจกรรม และนิทรรศการต่าง ๆ</p> <p>2. สภาพแวดล้อมการ</p>	<p>1. การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ดังเช่น บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ทั้งบริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ทั้งที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ในสถานศึกษา</p> <p>2. การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา</p>	<p>1. ด้านกายภาพ สภาพภายนอกห้องเรียน และสภาพภายในห้องเรียน</p> <p>2. ด้านสัมพันธภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารและความสัมพันธ์ครูกับนักเรียน</p>	<p>1. องค์ประกอบทางด้านกายภาพ เช่น สภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียน ตลอดจนจนนอกห้องเรียน</p> <p>2. องค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกของผู้เรียน ทั้งกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน</p>	<p>1. องค์ประกอบด้านกายภาพ</p> <p>1.1 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน การจัดที่นั่งโต๊ะ และเก้าอี้ การใช้สี เสียง การจัดแสงสว่าง สี</p> <p>1.2 สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน แหล่งวิทยบริการ และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ</p> <p>2. องค์ประกอบด้านจิตภาพ</p> <p>2.1 สภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่เป็นกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางบวกหรือลบ</p> <p>2.2 สภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่เป็นบุคคล เป็นสภาพแวดล้อมที่มีผลเนื่องมาจากบุคลิกภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ</p>	<p>1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน การจัดที่นั่งโต๊ะ และเก้าอี้ การใช้สี เสียง การจัดแสงสว่าง สี แหล่งเรียนรู้ บริเวณเพื่อการจัดกิจกรรม และนิทรรศการต่าง ๆ</p> <p>2. สภาพแวดล้อมด้านจิตวิทยา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยคุณลักษณะของครูหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียน</p>

รัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556)	ประวีณา โภควณิช (2559)	กิตติยา โพธิสาเกตุ และ รัชชัย จิตรนนท์ (2561)	วิชานา อับดุลเลาะ และ วุฒิชัย เนียมเทศ (2563)	ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2563)	ผู้วิจัย
<p>เรียนรู้ด้านจิตวิทยา การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ประกอบไปด้วย (1) คุณลักษณะของครูหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียน (2) การจัดการกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน</p>				<p>เรียนการสอน</p> <p>3. องค์ประกอบด้านสังคม</p> <p>สภาพแวดล้อมในห้องเรียนซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อตัวผู้เรียนมีความพร้อม ทั้งร่างกายและจิตใจในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่สงบปราศจากความกังวลใจ มีแต่ความอบอุ่นใจและความเป็นกัลยาณมิตร</p>	<p>ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สภาพแวดล้อมที่สงบปราศจากความกังวลใจ มีแต่ความอบอุ่นใจและความเป็นกัลยาณมิตร</p>

ตาราง 4.2 การสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

CELL (n.d.)	McGee และ Richgels (1996)	Victoria State Government (2020)	Hilman, Musthafa และ Agustin (2020)	ผู้วิจัย
<p>1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางภาษาและการอ่านเขียน</p> <p>2. การเสนอสื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียนที่หลากหลาย</p> <p>3. พื้นที่เข้าถึงได้ง่ายสำหรับเด็กทุกคนอาจจัดในห้องเรียน บ้าน หรือสถานที่อื่น ๆ ในชุมชน</p>	<p>1. การมีวัสดุอุปกรณ์การอ่านเขียนที่มีคุณภาพสูงอย่างเพียงพอ</p> <p>2. การประเมินที่ช่วยชี้แนะการจัดการเรียนการสอน</p> <p>3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นกิจวัตร (การอ่านเป็นรายบุคคล การเขียน การอ่านร่วมกัน)</p> <p>4. การจัดหลักสูตรที่สนองต่อวัฒนธรรม</p> <p>5. การจัดหลักสูตรที่มีการบูรณาการระหว่างศาสตร์</p> <p>6. การจัดหลักสูตรที่มีการบูรณาการทางด้านภาษา</p> <p>7. การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีที่หลากหลาย</p> <p>8. การออกแบบการจัดวางอุปกรณ์และการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมการอ่านเขียน</p> <p>9. การจัดกลุ่มผู้เรียนที่</p>	<p>1. การจัดวางเฟอร์นิเจอร์และการสร้างประสบการณ์ที่สนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มย่อยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมมือกัน</p> <p>2. การจัดพื้นที่สำหรับการเล่นบทบาทสมมติที่สอดคล้องตามบทบาททางสังคมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในบทบาทที่หลากหลาย</p> <p>3. การจัดพื้นที่การอ่านที่ให้ได้แก่ได้เพลิดเพลินกับหนังสืออย่างอิสระหรือได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่</p> <p>4. การนำเสนอหนังสือผ่านประสบการณ์ของแต่ละบุคคล</p>	<p>1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ</p> <p>2. สภาพแวดล้อมทางข้อมูลเกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่าง ๆ ในกิจกรรมการอ่านเขียนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน</p> <p>3. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา</p> <p>4. สภาพแวดล้อมเชิงอุดมคติ</p> <p>5. สภาพแวดล้อมทางสังคม</p>	<p>1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สถานที่เข้าถึงได้ง่าย การจัดพื้นที่และการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ที่สนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มย่อยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมมือกัน การจัดพื้นที่การอ่าน สื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียนที่หลากหลาย มีวัสดุอุปกรณ์การอ่านเขียนที่มีคุณภาพสูงอย่างเพียงพอ การออกแบบการจัดวางอุปกรณ์และการใช้พื้นที่ที่ส่งเสริมการอ่านเขียน</p> <p>2. สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ การจัดพื้นที่การอ่านที่ให้ได้แก่ได้เพลิดเพลินกับหนังสืออย่างอิสระ การนำเสนอหนังสือผ่านประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การจัดหลักสูตรที่สนองต่อวัฒนธรรม</p>

CELL (n.d.)	McGee และ Richgels (1996)	Victoria State Government (2020)	Hilman, Musthafa และ Agustin (2020)	ผู้วิจัย
	หลากหลาย	<p>5. การจัดสื่อสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏในสภาพแวดล้อมทั่วไปที่ใช้งานจริง และให้ข้อมูลประเภทต่าง ๆ</p> <p>6. การสร้างโอกาสการเป็นตัวแบบของครูในการอ่านหนังสือต่อเด็กเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และกลุ่มใหญ่</p> <p>7. การจัดประสบการณ์ที่ช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือที่รวมทั้งการค้นหาข้อมูลหรือการฟังเรื่องราวต่าง ๆ และลองปฏิบัติตาม</p> <p>8. การจัดประสบการณ์ที่สนับสนุนการเขียนและการวาดผ่านการแสดงละคร การทดลองที่เกี่ยวข้องกับสะเต็มศึกษา</p>		<p>3. สภาพแวดล้อมทางสังคม การเล่นบทบาทสมมุติที่สอดคล้องตามบทบาททางสังคม ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่ การจัดกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือเป็นกิจวัตร (การอ่านเป็นรายบุคคล การเขียน การอ่านร่วมกัน)</p> <p>4. สภาพแวดล้อมทางประสบการณ์การเรียนรู้/ปัญญา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางภาษาและการอ่านเขียนการสร้างโอกาสการเป็นตัวแบบของครูในการอ่านหนังสือ การจัดหลักสูตรที่มีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ การจัดหลักสูตรที่มีการบูรณาการทางด้านภาษา การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีที่หลากหลาย การจัดประสบการณ์ที่ช่วยส่งเสริมการ</p>

CELL (n.d.)	McGee และ Richgels (1996)	Victoria State Government (2020)	Hilman, Musthafa และ Agustin (2020)	ผู้วิจัย
				อ่านหนังสือที่รวมทั้งการค้นหาข้อมูลหรือการฟังเรื่องราวต่าง ๆ และลองปฏิบัติตาม สนับสนุน การเขียนและการวาดผ่านการ แสดงละคร การทดลอง

ตาราง 4.3 การสังเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษาแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้น	The National Consortium on Deaf-Blindness (NCDB) (2015)	เอกลักษณ์ สุวรรณแห (2546)	สรุป
ประถมต้น	<p>ขั้นการรู้หนังสืออย่างอิสระในระดับต้น (Early Independent Literacy) (ช่วงประถมต้น)</p> <p>พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กเริ่มที่จะอ่านข้อมูลที่สนใจ เขียนความคิดของตนเอง ตอบคำถามเกี่ยวกับบทอ่าน อ่านได้เองอย่างอิสระในเวลาว่าง ใช้รายละเอียดและแบบแผนในการเขียน บันทึกสิ่งที่ได้สังเกต ถามและตอบคำถามปลายเปิดในการเขียน สร้างงานเขียนและงานศิลปะที่สะท้อนความต้องการส่วนตัวหรือเพื่อทำความเข้าใจต่อบทอ่าน</p>	<p>เด็กตอนต้น อายุ 5-6 ปี</p> <p>อ่านหนังสือได้มากขึ้น สามารถผสมคำได้ มีความสนใจหนังสือนิทานเกี่ยวกับสัตว์ประเภทต่าง ๆ นิทานสอนใจ นิทานอีสป และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ แต่เนื้อหาจะต้องไม่ยาวนัก เพราะเด็กวัยนี้มีความสนใจระยะสั้น</p>	<p>ขั้นการรู้หนังสืออย่างอิสระในระดับต้น</p> <p>อ่านหนังสือได้มากขึ้น เริ่มที่จะอ่านข้อมูลที่สนใจซึ่งมีเนื้อหาไม่ยาวนัก เช่น นิทานประเภทต่าง ๆ เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ อ่านได้เองอย่างอิสระในเวลาว่าง เขียนความคิด บันทึกสิ่งที่สังเกต ถาม-ตอบ จากการเขียน สร้างชิ้นงานศิลปะได้</p>
ประถมตอนกลาง	<p>ขั้นการรู้หนังสืออย่างอิสระ (Independent Reading) (ช่วงประถมตอนกลาง)</p> <p>พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กลดการรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการทำงานหรืออยู่ใน</p>	<p>เด็กตอนกลาง อายุ 7-11 ปี</p> <p>เด็กในวัยนี้มีความพร้อมในการอ่าน มีความอยากรู้อยากเห็น เป็นวัยค้นหา เด็กผู้หญิงจะชอบอ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในบ้าน เด็กผู้ชายชอบเรื่องราวของการผจญภัย นอกจากนี้เด็กในวัยนี้จะชื่นชอบหนังสือ</p>	<p>ขั้นการรู้หนังสืออย่างอิสระ</p> <p>เป็นวัยค้นหา มีความพร้อมในการอ่าน ชื่นชอบหนังสือการ์ตูน ทำงานหรืออยู่ในสถานการณ์ใหม่ ๆ สร้างประสบการณ์ความรู้สึกร หรือทัศนคติใหม่ ๆ ผ่านการอ่าน อ่านเพื่อรับข้อมูลความรู้ อ่านบทอ่าน</p>

ช่วงชั้น	The National Consortium on Deaf-Blindness (NCDB) (2015)	เขาลักษณ์ สุวรรณแห (2546)	สรุป
	<p>สถานการณ์ใหม่ ๆ สร้างประสบการณ์ความรู้สึกร หรือทัศนคติใหม่ ๆ ผ่านการอ่าน อ่านเพื่อรับข้อมูลความรู้ จับใจความจากการอ่านได้มากขึ้น แก้ไขข้อผิดพลาดในการอ่านของตนได้รวดเร็ว อ่านอย่างมั่นใจและอ่านบทอ่านลักษณะต่าง ๆ ได้เองโดยอิสระ งานเขียนมีแบบแผนชัดเจน สอดคล้อง และเข้าใจได้ง่าย</p>	<p>การ์ตูนมากเป็นพิเศษ</p>	<p>ลักษณะต่าง ๆ ได้เองโดยอิสระและมั่นใจ จับใจความจากการอ่านได้มากขึ้น แก้ไขข้อผิดพลาดในการอ่านได้รวดเร็ว งานเขียนมีแบบแผนชัดเจน สอดคล้อง และเข้าใจได้ง่าย</p>
<p>ประถมปลาย</p>	<p>ขั้นการรู้หนังสือในช่วงขยาย (Expanding Literacy) (ช่วงประถมตอนปลายและมัธยม) พัฒนาการในช่วงวัยนี้แสดงออกในลักษณะที่เด็กอ่านเพื่อรับสารสนเทศหรือความรู้ วิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับแนวคิดที่ปรากฏในบทอ่าน คิดบนฐานของข้อเท็จจริง อ่านอย่างหลากหลายเป็นกิจวัตร และอ่านอย่างใช้วิจารณญาณ อ่านเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย สามารถอ่านอย่างวิเคราะห์และใช้ความคิด เขียนเพื่อบอกสาเหตุต่าง ๆ ได้</p>	<p>เด็กตอนปลาย อายุ 12-13 มีความสนใจในการอ่านหนังสือหลายประเภท มีความสามารถในการอ่านคำศัพท์ ชอบหนังสือเนื้อหาเชิงวิทยาศาสตร์ การเดินทาง ประวัติบุคคล และเรื่องราวของความรัก</p>	<p>ขั้นการรู้หนังสือในช่วงขยาย สนใจในการอ่านหนังสือหลายประเภทเป็นกิจวัตรเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เด็กอ่านเพื่อรับสารสนเทศหรือความรู้ วิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ เขียนเพื่อบอกสาเหตุต่าง ๆ ได้</p>

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือระดับประถมศึกษา จำนวน 11 คน สามารถสรุปข้อมูลในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

1) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษานั้น สามารถสรุปข้อมูลได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1.1) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมควรมีความปลอดภัย ไม่มีมุมอับหรือ ใกล้เคียงอุปกรณ์ที่มีอันตราย ไม่มีเสียงดังรบกวน เป็นห้องโล่ง มีมุมโลกินิทาน หรือการจัดวางหนังสือที่น่าหยิบอ่าน สร้างสรรค์ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) สถานที่ภายในห้องเรียน ควรมีลักษณะโล่ง โปร่ง ไม่มีเสียงดังรบกวน สะอาด มีระเบียบเรียบร้อย มีแสงสว่างเพียงพอ มีประตูหน้าต่างที่สอดคล้องกับทิศทางลม หรือมีอุณหภูมิเหมาะสม เป็นไปเพื่อความสะดวก ปลอดภัย จัดระยะห่างของโต๊ะเรียนและเก้าอี้ให้มีระยะห่างจากกระดาน มีการจัดโต๊ะเรียนของนักเรียนให้มีช่องทางเดินสะดวกสบาย มีการจัดที่นั่งให้นักเรียนสลับที่กันเสมอๆ เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีสิทธินั่งในจุดต่าง ๆ ของห้องเรียน และได้เรียนรู้กับเพื่อนทุกคนในห้องเรียน ทั้งยังช่วยให้นักเรียนเกิดความคล่องตัวในการทำกิจกรรม ควรจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนอยากนั่งเป็นเวลานาน นั่งแล้วรู้สึกสบาย ไม่กดดัน การจัดวางจอโปรเจ็คเตอร์ในระยะที่เหมาะสม ไม่เป็นอุปสรรคต่อระยะการมองเห็นของนักเรียน การจัดที่นั่งโต๊ะและเก้าอี้ที่สามารถปรับเปลี่ยน รูปแบบได้สะดวก และจัดให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ตำแหน่งที่ครูยืนสอนควรสามารถเข้าถึงตัวนักเรียนได้ง่าย ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกใกล้ชิดครู การตกแต่งห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ควรตกแต่งห้องเรียนให้ช่วยกระตุ้นจินตนาการและแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน สร้างบรรยากาศของการอ่านและได้ใกล้ชิดกับหนังสือมากยิ่งขึ้น มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพียงพอตามเนื้อหาสาระการเรียนในแต่ละชั่วโมง มีหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน มีการจัดวางสื่อ วัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบอำนวยความสะดวกต่อผู้สอนและผู้เรียน มีการจัดป้ายนิเทศที่ส่งเสริมการอ่าน การเขียน มีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน หรือมุมแสดงผลงานของนักเรียนที่แสดงถึงการวางแผนการร่วมกิจกรรมของนักเรียนอย่างครบวงจร หรือบอร์ดผลงานนักเรียนในแต่ละห้องเพื่อให้นักเรียนได้เห็นผลงานของตนเองและผลงานของเพื่อน ๆ ในห้อง การจัดมุมวิชาการต่าง ๆ การจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการเข้าถึงสื่อ เทคโนโลยี

2) สถานที่นอกห้องเรียน มีการจัดแบ่ง บริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ตอบสนองการเรียนรู้ที่ไร้ขอบเขต ได้แก่ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับห้องเรียน และมีรายละเอียดเพิ่มเติมตามวัตถุประสงค์เฉพาะของห้องปฏิบัติที่นั้น ๆ

1.2) การจัดสภาพแวดล้อมทางปัญญา

สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญาด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมการอภิปรายกลุ่ม การร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง และการสรุปองค์ความรู้ในการนำเสนอ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้นำและผู้ตาม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สลับสับเปลี่ยนในบทบาทการเรียนรู้ที่โดดเด่น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความกล้าหาญในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง โดยให้นักเรียนมีการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ผ่านการทดลอง ค้นคว้า รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเรียนรู้ ร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สภาพแวดล้อมควรจัดให้นักเรียนเกิดความต้องการที่อยากเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

1.3) การจัดสภาพแวดล้อมทางอารมณ์

คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างบรรยากาศการเรียนรู้และห้องเรียนแห่งความสุข ส่งเสริมจุดเด่นของนักเรียนอย่างเสมอภาค หลีกเลี่ยงการซ้ำเติมจุดด้อยหรือจุดอ่อนของผู้เรียนอันจะนำไปสู่ความคับข้องใจและการปิดกั้นตนเองจากสังคมของผู้เรียนรายบุคคล มีบรรยากาศการอ่านที่ตื่นตัว เป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน คำนึงถึงหลักการพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา ซึ่งจะเกี่ยวข้องกันกับระหว่าง ครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความคิดเชิงบวก เพื่อสร้างบรรยากาศทั้งในและนอกห้องเรียนให้เป็นเชิงบวก มีบรรยากาศของความเอื้อเพื่อแผ้วถางซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจที่ดีที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรักที่จะอยู่ร่วมกันในชั้นเรียน มีความเอื้อเพื่อแผ้วถางต่อกัน และครูต้องมีความเข้าใจนักเรียน ให้ความเมตตาเอื้ออารีต่อนักเรียน และนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันบรรยากาศของความเอื้อเพื่อแผ้วถางซึ่งกันและกันจะเป็นแรงจูงใจที่ดีที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนและช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและความประพฤติอันดีงามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ส่วนด้านจิตวิทยานั้น ควรสร้างสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี ความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจ อิสระเสรีภาพสร้างบรรยากาศให้อบอุ่น ครูให้ความสำคัญเป็นกันเองกับผู้เรียน มีการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้และการแสดงออกของผู้เรียนอย่างมีพัฒนาการ

1.4) การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม

การบริหารจัดการห้องเรียนเชิงบวก เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน ในการเรียนรู้ร่วมกัน จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มที่เข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะพึงประสงค์ด้านผู้นำและผู้ตาม ครูต้องมีความเชื่อมั่นในการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน และสร้างโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีในการเรียนรู้อย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้นักเรียนหรือกลุ่มนักเรียนมีโอกาสออกแบบการเรียนรู้และการใช้สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดทำสื่อ อุปกรณ์อย่างง่าย เชิงสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่า ความครอบคลุมและสอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน ตลอดจนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การชมเชยเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการเรียนรู้และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของครูและนักเรียน ครูเปลี่ยนบทบาทจากสอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกแทน เพื่อให้คำแนะนำการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา จัดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้เป็นทั้งผู้นำ

และผู้ตาม เพื่อฝึกความเป็นผู้นำ ผู้ตาม เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่จะอ่าน เขียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร สร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามและความมีระเบียบวินัยให้แก่เด็กเรียน ช่วยส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่เด็กเรียน

2) ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษาประสบความสำเร็จ

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษานั้นพบว่า ปัจจัยสำคัญดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.1.1) การจัดวัสดุ อุปกรณ์

เกี่ยวข้องกับการจัดวัสดุอุปกรณ์ที่สอดคล้องตามความสนใจของเด็ก สื่อการอ่านที่ใช้ต้องอ่านง่าย ชัดเจน เห็นชัด มีภาพประกอบ เรื่องเล่ามีต้นตอ สนุกสนาน หนังสือหลากหลายประเภทให้เลือก เป็นหนังสือภาพที่น่าสนใจและกระตุ้นความอยากอ่าน เช่นนิทานผจญภัย หรือ เทพนิยาย สอดคล้องตามความสนใจของเด็กในวัยประถมศึกษา รวมถึงการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้

2.1.2) การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดโดยคำนึงถึงพัฒนาการของนักเรียน เป็นสถานที่ที่กระตุ้นความสนใจให้นักเรียนอยากเข้ามาใช้บริการ อยากเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดป้ายนิเทศแต่ละห้องจะมีผลงานของนักเรียน และกิจกรรมตามวันสำคัญต่าง ๆ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดป้ายนิเทศในแต่ละห้อง และนักเรียนจะได้เรียนรู้ในเนื้อหาความรู้ของป้ายนิเทศ

2.2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางปัญญา

การเลือกหนังสือ/บทอ่านที่เด็กชอบ ตรงกับความสนใจ นอกเหนือจากแบบเรียน เริ่มต้นชวนอ่านด้วยหนังสือที่มีถ้อยคำไม่มาก และพาเด็กอ่านโดยครูเริ่มอ่านให้ฟัง จากนั้นกระตุ้นให้เด็กหาความหมายของคำที่อ่าน หรือให้คาดเดาความหมายของศัพท์ การจัดกิจกรรมที่มีการตอบคำถามในวันสำคัญทุกระดับชั้น เพื่อให้เด็กนักเรียนได้สืบค้นหาคำตอบจากห้องสมุด หรือจากมุมนิเทศประจำห้อง และการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ได้ลงมือปฏิบัติจริง จัดกิจกรรมที่หลากหลาย/กระตุ้นให้เด็กอยากเรียน ดูแลให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา นอกจากนี้การฝึกอ่านทุกวันเพื่อความต่อเนื่อง ฝึกการอ่านควบคู่กับการเขียน การฝึกคัดลายมือ ฝึกการแต่งประโยคง่าย ๆ หรือเขียนคำตามภาพวาด โดยใช้หนังสือเรียน นิทาน การ์ตูน ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่าสามารถอ่านออกเขียนได้

2.3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางอารมณ์

เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมความมั่นใจทางอารมณ์ การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร สนุกสนานการสร้างความมั่นใจให้เด็ก มีคำชม ถ้อยคำให้กำลังใจ เพราะการอ่านขึ้นอยู่กับความมั่นใจ ทำให้การอ่านเป็นเรื่องสนุกสนานทุกครั้ง ทั้งนี้ตัวผู้สอนหรือบุคคลที่มีโอกาสได้พูดคุย สอนเด็ก ควรมีบุคลิกที่ผ่อนคลาย

คลายหรือมีอารมณ์ขัน เป็นกันเอง ทำให้เด็กรู้สึกไว้วางใจและมีความสุขเมื่ออยู่ใกล้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความมั่นใจ ทำให้เด็กกล้าถาม หรือเชื่อมสัมพันธ์ นำไปสู่การให้ความร่วมมือ ในการอ่าน โดยครูต้องเริ่มจากการเป็นต้นแบบ เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติ มีระเบียบวินัย รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และมุ่งมั่นตั้งใจในงานที่รับผิดชอบ มีจิตใจเป็นมิตร รัก เมตตา และปรารถนาดี และแสดงออกผ่านการยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี มีท่าทีสบายใจต่อนักเรียนเสมอ นักเรียนจะรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยเมื่ออยู่ใกล้ครู

นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมที่สงบและปราศจากความกังวลใจมีแต่ความอบอุ่นใจและเป็นกำลังใจกับทุกคนยังช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการการอ่านเขียนอีกด้วย

2.4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม

การสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนความสนใจ ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการอ่าน การเห็นตัวแบบที่ดีในการอ่านเขียนจากผู้ใหญ่และเพื่อนร่วมชั้น การมีนโยบายหรือการรณรงค์ส่งเสริมในโรงเรียน เปิดโอกาสให้เด็กได้ออกแบบ คิด มีส่วนร่วม ในบรรยากาศที่สนุกสนาน ทำให้การอ่านเป็นเรื่องสนุกสนาน ไม่ใช่วิชาการหรือความเครียด จัดสภาพแวดล้อมโดยรอบที่สร้างปฏิสัมพันธ์ การกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้หนังสือ

3) แนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา

3.1) แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอน

- 1) การคัดกรองการอ่านของนักเรียน และแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มห่วงใย (เก่ง) กลุ่มใส่ใจ (กลาง) กลุ่มใกล้ชิด (อ่อน) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดกลุ่มการสอน
- 2) จัดการเรียนการสอนให้น่าสนใจ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และบูรณาการกับโครงการรักการอ่านของห้องสมุด และห้องสมุดเคลื่อนที่
- 3) อ่านนิทานให้เด็กฟังวันละ 1-2 เรื่อง หลังจากอ่านให้ฟัง ฝึกให้เด็กเล่าเรื่องซ้ำหรือเว้นจังหวะให้เด็กได้พูดหรืออ่านต่อคำที่เว้นวรรค ค่อยๆ เรื่องที่อ่าน ครู ไม่ตำหนิเมื่อเด็กอ่านผิด แต่อ่านตามวิธีการที่ถูกต้องให้เด็กฟัง ให้คำชมเชยเมื่อเด็กประสบความสำเร็จ เมื่ออ่านแล้ว จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตอบสนองหนังสือที่อ่าน เช่น อ่านเรื่องป่าแล้วพาเด็กเดินป่า อ่านเรื่องผักแล้วพาเด็กปลูกผัก อ่านเรื่องฟัน พาเด็กแปรงฟัน อ่านเรื่องไข่เจียวพาเด็กทำอาหารไข่เจียว เป็นต้น
- 4) เลือกหนังสือง่าย ๆ ที่เด็กจดจำได้ดี เช่น บทคล้องจอง บทร้องเล่น บทเพลง มาให้เด็กอ่าน
- 5) จัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมส่งเสริมการอ่านเขียน/เพลง กระตุ้นการให้นักเรียนอยากเรียนรู้ ทำบัตรคำศัพท์ในหนังสือที่เด็กสนใจ ชวนเด็ก ๆ ทำหนังสือเล่มเล็กของตัวเอง
- 6) จัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการอ่าน การเขียน
- 7) กล้าใช้คำศัพท์ใหม่ในการสื่อสารกับนักเรียน โดยเฉพาะศัพท์เกี่ยวกับการอ่าน ไม่หลีกเลี่ยงคำศัพท์เพราะคิดว่าเป็นคำยาก

8) ให้เด็กเขียนเล่าเรื่องตามความสนใจจากการลงมือทำหรือสังเกตสิ่งรอบตัวในพื้นที่และนอกพื้นที่ห้องเรียน

9) จัดการเรียนการสอนที่สร้างโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิด ให้นักเรียนได้ ฝึกอ่าน ฝึกเขียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

10) ฝึกฝนทักษะพื้นฐานให้กับผู้เรียน ให้สัมพันธ์กันทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทักษะด้านการอ่าน

11) เล่นละครหุ่น เล่านิทานจากหุ่น เล่นบทบาทสมมุติ

12) จัดสถานที่รอบตัวมีคำ และความหมายต่าง ๆ ให้มองเห็นเรียนรู้ เป็นคำที่อ่านแล้วมอญมึ่ม ไม่จำเป็นต้องมีคติสอนใจแบบทั่วไปที่พบก็ตีไม่น้อย

3.2) การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ

1) บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ

2) บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทาคิดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล ส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกรังเกียจ

3) บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่าคุณนักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่าและสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

4) บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียนและรักการมาเรียน

4) อุปสรรคต่อการจัดสภาพแวดล้อมการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษา

1) เด็กมีหนังสือไม่หลากหลายเพียงพอสำหรับความต้องการ ไม่มีโอกาสเลือกหนังสือด้วยตนเอง ทำให้การอ่านแบบเรียนซ้ำ ๆ เป็นเรื่องน่าเบื่อ

2) ความคาดหวังจากครู ผู้ปกครอง ให้เด็กอ่านได้อย่างรวดเร็ว ทำลายบรรยากาศของการอ่านเขียน เป็นอุปสรรคต่อการอ่านทำให้เด็กเครียด

3) เด็กขาดตัวแบบทางการอ่านเขียน ทำให้มองเห็นการอ่านเป็นเรื่องไม่น่าสนใจ

4) ระดับการเรียนรู้ของนักเรียนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ อ่านไม่คล่องเขียนไม่คล่องของนักเรียนในระดับประถมศึกษา ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้

5) บุคลากรขาดความเข้าใจ/ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนประถม

6) การเข้าถึงสื่อการอ่านการเขียนไม่สะดวก เช่น ที่จัดเก็บสื่อหยาบยาก ยืมยาก หรือ อยู่ในมุมที่มองไม่ค่อยเห็น ทำให้นักเรียนนักเรียนไม่ค่อยได้ใช้สื่อการอ่าน การเขียน ดังนั้นควรจัดมุมสื่อการอ่าน การเขียนโดยเฉพาะ ที่มองเห็นง่าย สามารถหยิบ/ยืมไปใช้ได้ไม่ยุ่งยาก แต่ต้องเป็นระบบ

7) ไม่มีหนังสือใหม่ ๆ หรือที่น่าสนใจ ทำให้นักเรียนไม่อยากเข้าไปอ่าน

8) การใช้สื่อเทคโนโลยีที่ไม่ส่งเสริมการอ่านเขียนของเด็ก เน้นการฟังและดูเพื่อ

ความเพลิดเพลิน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา

ในขณะนี้ เป็นการดำเนินการเพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูระดับประถมศึกษาจำนวน 1,058 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามออนไลน์ แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

โดยเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 1,058 คน โดยใช้เกณฑ์กำหนดน้ำหนักคะแนนและมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ทดังนี้

5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น **มีความเหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด**

4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น **มีความเหมาะสม/จำเป็นมาก**

3 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น **มีความเหมาะสม/จำเป็นปานกลาง**

2 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น **มีความเหมาะสม/จำเป็นน้อย**

1 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้น **มีความเหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด**

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนตามวิธีของเบสท์ มี 5 ระดับ คือ

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยมีการแสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียด ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

ตาราง 4.4 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม (n=1,058)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	
1. เพศ	ชาย	206	19.47
	หญิง	852	80.53
2. ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	770	72.78
	ปริญญาโท	283	26.75
	ปริญญาเอก	5	0.47
	อื่นๆ	0	0.00
3. ประสบการณ์การทำงาน	น้อยกว่า 3 ปี	164	15.50
	3-5 ปี	231	21.83
	6-10 ปี	241	22.78
	10-15 ปี	174	16.45
	15 ปีขึ้นไป	248	23.44
4. ภูมิภาคของสถานศึกษาที่ท่านปฏิบัติงาน	ภาคเหนือ	133	12.57
	ภาคกลาง	236	22.31
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	398	37.62
	ภาคตะวันตก	24	2.27
	ภาคตะวันออก	145	13.70
	ภาคใต้	122	11.53
5. ระดับชั้นที่สอน	ประถมต้น (ป.1-3)	407	38.47
	ประถมปลาย (ป.4-6)	386	36.48
	สอนทั้งในระดับประถมต้นและประถมปลาย	265	25.05
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน (ตอบได้มากกว่า 1 กลุ่มสาระฯ)	ภาษาไทย	460	43.48
	คณิตศาสตร์	415	39.22
	วิทยาศาสตร์	332	31.38
	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	373	35.26
	สุขศึกษาและพลศึกษา	253	23.91
	ศิลปะ	259	24.48
	การงานอาชีพและเทคโนโลยี	292	27.60
	ภาษาต่างประเทศ	306	28.92

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 19.47 และเป็นเพศหญิง จำนวน 852 คน คิดเป็นร้อยละ 80.53 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ปริญญาตรี

มากที่สุด จำนวน 770 คน คิดเป็นร้อยละ 72.78 ปริญญาโท จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 และ ปริญญาเอก 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.47 ในส่วนของประสบการณ์การทำงาน 15 ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 23.44 รองลงมา 6-10 ปี จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 22.78 3-5 ปี จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 21.83 10-15 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 16.45 และ น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50

ภูมิภาคของสถานศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติงาน พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มากที่สุด จำนวน 398 คน คิดเป็นร้อยละ 37.62 รองลงมา คือ ภาคกลาง จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 22.31 ภาคตะวันออก จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 13.70 ภาคเหนือ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 12.57 ภาคใต้ จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 11.53 และ ภาคตะวันตก จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 2.27

ระดับชั้นที่สอน ประถมต้น (ป.1-3) จำนวน 407 คน คิดเป็นร้อยละ 38.47 ประถมปลาย (ป.4-6) จำนวน 386 คน คิดเป็นร้อยละ 36.48 และ สอนทั้งในระดับประถมต้นและประถมปลาย จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 25.05 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน (ตอบได้มากกว่า 1 กลุ่มสาระฯ) พบว่า ภาษาไทย มากที่สุด จำนวน 460 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 รองลงมา คือ คณิตศาสตร์ จำนวน 415 คน คิดเป็นร้อยละ 39.22 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 373 คน คิดเป็นร้อยละ 35.26 วิทยาศาสตร์ จำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 31.38 ภาษาต่างประเทศ จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 28.92 การงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 27.60 ศิลปะ จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 24.48 และ สุขศึกษาและพลศึกษา จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 23.91

ตาราง 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา (n=1,058)

ลำดับ	รายการ	\bar{x}	S.D.	ค่าระดับ
การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : การจัดพื้นที่ส่วนกลาง สื่อการอ่าน-เขียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ฯลฯ				
1.	เด็กมีส่วนร่วมในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ เช่น กฎ กติกาการใช้ศูนย์ ข้อมูล ศูนย์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในศูนย์ เป็นต้น	4.35	0.80	มากที่สุด
2.	การจัดพื้นที่ให้เข้าถึงและใช้งานได้สะดวก	4.55	0.68	มากที่สุด
3.	การจัดพื้นที่การใช้งานเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัวให้กับเด็ก	4.37	0.75	มากที่สุด
4.	การติดป้าย/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่บอกทิศทาง ขั้นตอน วิธีทำ กฎกติกา ฯลฯ ในห้องเรียน	4.60	0.63	มากที่สุด
5.	การติดกระดานเพื่อเสนอข่าว/เหตุการณ์ปัจจุบัน ปฏิทิน	4.52	0.70	มากที่สุด
6.	การจัดพื้นที่นำเสนอเนื้อหา/ผลงานแยกแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/วิชา	4.48	0.71	มากที่สุด
7.	การจัดเตรียมเครื่องมือเทคโนโลยีที่ช่วยในการอ่านเขียน	4.54	0.67	มากที่สุด
8.	อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พรม หมอนอิง เบาะนั่ง ตุ๊กตาสัตว์ ฯลฯ ถูกจัดวางไว้อย่างเหมาะสม	4.17	0.95	มาก

9.	การจัดพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของห้องเรียนและเป็นพื้นที่สำหรับเด็ก 5-6 คน สามารถเข้าใช้งานได้	4.41	0.75	มากที่สุด	
		รวม	4.44	0.74	มากที่สุด
การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : ศูนย์การอ่าน					
1.	การจัดวัสดุอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา เช่น ตัวอักษรแม่เหล็ก ตัวอักษรไม้ บัตรตัวอักษร กระดานผ้าสักหลาด กระดานแม่เหล็ก วงล้อสร้างคำ ฯลฯ	4.37	0.83	มากที่สุด	
2.	การจัดพื้นที่บนผนังสำหรับติดคำศัพท์คันทาหรือบัญชีคำ	4.48	0.73	มากที่สุด	
3.	การจัดกิจกรรมหรือสื่อจำพวกเกมพัฒนาทักษะภาษา เช่น บิงโก บัตรคำศัพท์ เกมปริศนา กิจกรรมสร้างคำ/ค้นหาคำ ฯลฯ	4.55	0.69	มากที่สุด	
4.	การจัดชั้นหนังสือเป็นระบบ คั่นหาง่าย	4.55	0.68	มากที่สุด	
5.	การจัดชั้นวางหนังสือที่แสดงหนังสือที่น่าสนใจหรือหนังสือแนะนำชัดเจน	4.53	0.69	มากที่สุด	
6.	การจัดตะกร้าหนังสือที่แบ่งออกตามระดับความสามารถนักเรียน (3 หรือ 4 ระดับ)	4.35	0.82	มากที่สุด	
7.	การแบ่งหนังสือเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือภาพ หนังสือนิทาน ที่มีภาพประกอบ วรรณคดีพื้นบ้าน วรรณกรรม สารานุกรม ตำราอาหาร หนังสือชีวประวัติหนังสือบันเทิงคดี โบรชัวร์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ	4.44	0.75	มากที่สุด	
8.	จำนวนหนังสือเพียงพอต่อการใช้งาน (หนังสือ 5-8 เล่มสำหรับเด็กหนึ่งคน)	4.38	0.82	มากที่สุด	
9.	การหมุนเวียนหนังสือใหม่จำนวนประมาณ 10-25 เล่มในทุก ๆ 4 สัปดาห์	4.23	0.93	มากที่สุด	
10.	การจัดเตรียมหูฟังและนิทานเสียง	4.06	1.08	มาก	
11.	การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์สำหรับเล่านิทาน เช่น ตุ๊กตาหุ่นมือ กระดานติดภาพ วัสดุของจริง ฯลฯ	4.18	0.97	มาก	
12.	การจัดระบบการยืมคืนหนังสือในแต่ละวัน	4.24	0.95	มากที่สุด	
13.	การจัดระบบบันทึกรายการหนังสือที่อ่านแล้วให้เด็กทราบ	4.25	0.94	มากที่สุด	
		รวม	4.35	0.84	มากที่สุด
การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : ศูนย์การเขียน					
1.	การจัดโต๊ะและเก้าอี้ที่สะดวกต่อการเขียน	4.71	0.58	มากที่สุด	
2.	การจัดกระดานสำหรับแสดงผลงานเขียนของเด็ก และกระดานติดภาพ คำ ข้อความต่าง ๆ	4.58	0.65	มากที่สุด	
3.	การจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน เช่น ปากกา ดินสอ สีเทียน ดินสอสี กระดาษขนาดต่าง ๆ สมุดเปล่า แผ่นรองเขียน เป็นต้น ให้เด็กใช้งานได้สะดวก	4.61	0.67	มากที่สุด	
4.	การจัดเตรียมคอมพิวเตอร์และแป้นพิมพ์ให้เด็กมีโอกาสใช้งาน	4.39	0.85	มากที่สุด	
5.	การมีแฟ้มสะสมผลงานสำหรับนักเรียนใช้เก็บงานเขียน	4.53	0.74	มากที่สุด	
6.	การจัดสถานที่สำหรับนักเรียนใช้แลกเปลี่ยนข้อความส่วนตัวกับผู้อื่น เช่น ตู้รับความคิดเห็น ตู้จดหมาย เป็นต้น	4.29	0.94	มากที่สุด	
		รวม	4.52	0.74	มากที่สุด

การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม : บทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-สื่อวัสดุอุปกรณ์				
1.	การใช้บทสนทนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสร้างความพึงพอใจแก่เด็ก	4.60	0.65	มากที่สุด
2.	การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ เช่น การเล่าเรื่อง การเล่านิทาน ฯลฯ	4.52	0.70	มากที่สุด
3.	การสนทนา/การเขียน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นในกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือกิจกรรมรายบุคคล	4.46	0.72	มากที่สุด
4.	การสนทนากับครู การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ	4.48	0.72	มากที่สุด
5.	การจัดกิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนหนังสือหรือแลกเปลี่ยนงานเขียนของเพื่อน	4.42	0.79	มากที่สุด
รวม		4.50	0.72	มากที่สุด
สภาพแวดล้อมทางปัญญา : หลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ ในลักษณะกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม				
1.	การสร้างโอกาสให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้	4.63	0.62	มากที่สุด
2.	การเป็นต้นแบบของครูในการคิด การอ่านการเขียน การแก้ปัญหา	4.60	0.62	มากที่สุด
3.	การสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือระหว่างผู้อ่านกับข้อความในหนังสือผ่านการวิเคราะห์เนื้อความ	4.54	0.67	มากที่สุด
4.	การจัดกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กได้ใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ วิพากษ์ อธิบาย สร้างความรู้	4.56	0.65	มากที่สุด
5.	การอภิปรายร่วมกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู โดยพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือหรือนิทานที่ได้อ่าน หรือพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก	4.56	0.67	มากที่สุด
รวม		4.58	0.65	มากที่สุด
สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ : การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างอารมณ์ความรู้สึกผ่อนคลาย สร้างความพร้อมในการเรียนรู้				
1.	การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ด้วยสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงที่เป็นมิตร ของครูและเพื่อนร่วมชั้น	4.69	0.59	มากที่สุด
2.	การจัดกิจกรรมที่สร้างค่านิยมเชิงบวกแก่เด็กผ่านการสนทนา เพื่อให้เห็นคุณค่าของการรู้หนังสือ การอ่านการเขียน	4.67	0.58	มากที่สุด
3.	การจัดบรรยากาศที่สร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู เด็กกับสื่อการอ่านเขียน	4.66	0.59	มากที่สุด
4.	การส่งเสริมความรับผิดชอบ การตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น การให้เด็กได้เลือกหนังสือ การจัดระบบการยืมคืนหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ	4.59	0.68	มากที่สุด
รวม		4.65	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : การจัดพื้นที่ส่วนกลาง สื่อการอ่าน-เขียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ฯลฯ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.44$) ความคิดเห็น 3 ลำดับแรก คือ การติดป้าย/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่บอกทิศทาง ขั้นตอน วิธีทำ กฎกติกา ฯลฯ ในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) การจัดพื้นที่ให้เข้าถึงและใช้งานได้สะดวก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$) และการจัดเตรียมเครื่องมือเทคโนโลยีที่ช่วยในการอ่านเขียน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) ตามลำดับ

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : ศูนย์การอ่าน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) ความคิดเห็น 3 ลำดับแรก คือ การจัดชั้นหนังสือเป็นระบบ ค้นหาง่าย และ การจัดกิจกรรมหรือสื่อจำพวกเกมพัฒนาทักษะภาษา เช่น บิงโก บัตรคำศัพท์ เกมปริศนา กิจกรรมสร้างคำ/ค้นหาคำ ฯลฯ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เท่ากันที่ ($\bar{x} = 4.55$) และ การจัดชั้นวางหนังสือที่แสดงหนังสือที่น่าสนใจหรือหนังสือแนะนำชัดเจน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$) ตามลำดับ

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : ศูนย์การเขียน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) ความคิดเห็น 3 ลำดับแรก คือ การจัดโต๊ะและเก้าอี้ที่สะดวกต่อการเขียน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$) การจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน เช่น ปากกา ดินสอ สีเทียน ดินสอสี กระดาษขนาดต่าง ๆ สมุดเปล่า แผ่นรองเขียน เป็นต้น ให้เด็กใช้งานได้สะดวก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.61$) และ การจัดกระดานสำหรับแสดงผลงานเขียนของเด็ก และกระดานติดภาพ คำ ข้อความต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.58$) ตามลำดับ

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม : บทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-สื่อวัสดุอุปกรณ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) ความคิดเห็น 3 ลำดับแรก คือ การใช้บทสนทนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสร้างความพึงพอใจแก่เด็ก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ เช่น การเล่าเรื่อง การเล่านิทาน ฯลฯ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$) และ การสนทนากับครู การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.48$) ตามลำดับ

ด้านสภาพแวดล้อมทางปัญญา : หลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ ในลักษณะกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.58$) ความคิดเห็น 3 ลำดับแรก คือ การสร้างโอกาสให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$) การเป็นตัวแบบของครูในการคิด การอ่านการเขียน การแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$) และ การจัดกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กได้ใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ วิพากษ์ อธิบาย สร้างความรู้ รวมทั้ง การอภิปรายร่วมกัน

ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู โดยพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือหรือนิทานที่ได้อ่าน หรือพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เท่ากันที่ ($\bar{x} = 4.56$) ตามลำดับ

ด้านสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ : การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างอารมณ์ความรู้สึกผ่อนคลาย สร้างความพร้อมในการเรียนรู้ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$) ความคิดเห็น 3 ลำดับแรก คือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ด้วยสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงที่เป็นมิตร ของครูและเพื่อนร่วมชั้น มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.69$) การจัดกิจกรรมที่สร้างค่านิยมเชิงบวกแก่เด็กผ่านการสนทนา เพื่อให้เห็นคุณค่าของการรู้หนังสือ การอ่าน การเขียน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) และ การจัดบรรยากาศที่สร้างบรรยากาศหรือรสนิยมในการเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู เด็กกับสื่อการอ่าน เขียน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผลการประเมินรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเป็นข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษาของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือและการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา จำนวน 9 คน โดยใช้เกณฑ์กำหนดน้ำหนักคะแนนและมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต ดังนี้

- 5 คะแนน หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 4 คะแนน หมายถึง เห็นด้วย ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 3 คะแนน หมายถึง ไม่แน่ใจ ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 2 คะแนน หมายถึง ไม่เห็นด้วย ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 1 คะแนน หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ต่อรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนตามวิธีของเบสท์ มี 5 ระดับ คือ

- ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

โดยมีรายละเอียด ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา ดังนี้

ตาราง 4.6 ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

ลำดับ	รายการ	\bar{x}	S.D.	ค่าระดับ
1	องค์ประกอบที่ 1 : สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความเหมาะสม	4.78	0.44	มากที่สุด
2	องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 1 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน	4.67	0.50	มากที่สุด
3	องค์ประกอบที่ 2 : สภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
4	องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 2 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน	4.89	0.33	มากที่สุด
5	องค์ประกอบที่ 3 : สภาพแวดล้อมทางปัญญา มีความเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
6	องค์ประกอบที่ 3 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน	4.89	0.33	มากที่สุด
7	องค์ประกอบที่ 4 : สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ มีความเหมาะสม	4.89	0.33	มากที่สุด
8	องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 4 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน	4.89	0.33	มากที่สุด
9	องค์ประกอบทั้ง 4 มีความครบถ้วน เหมาะสมในการช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	4.78	0.44	มากที่สุด
10	องค์ประกอบทั้ง 4 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญจำเป็นต่อการช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา	4.89	0.33	มากที่สุด
11	การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามองค์ประกอบทั้ง 4 นี้มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ	4.78	0.67	มากที่สุด
12	รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามองค์ประกอบทั้ง 4 นี้มีความเหมาะสมกับบริบทห้องเรียนในประเทศไทย	4.78	0.67	มากที่สุด
	รวม	4.83	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.83$) ความคิดเห็นสูงสุดสอดคล้องกัน 7 รายการ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.89$) ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 2 : สภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเหมาะสม, องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 2 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน, องค์ประกอบที่ 3 : สภาพแวดล้อมทางปัญญา มีความเหมาะสม, องค์ประกอบที่ 3 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน, องค์ประกอบที่ 4 : สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ มีความเหมาะสม, องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 4 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน และ องค์ประกอบทั้ง 4 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญจำเป็นต่อการช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในส่วนขอเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดข้อเสนอแนะของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 : สภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาจระบุว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในชั้นเรียนประถมศึกษาและนอกชั้นเรียนเพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้ง่ายขึ้น เนื่องจากบางลักษณะเช่น การเตรียมหมอนอิง เบาะนั่ง ในมุมใดมุมหนึ่งในชั้นเรียนปกติอาจมีข้อจำกัด แต่หากเป็นพื้นที่ส่วนกลางนอกห้องเรียน เช่น ระเบียงอาคาร/ด้านนอกห้องเรียน หรือพื้นที่ระหว่างชานพักบันได อาจทำได้ง่ายขึ้น และอาจจัดศูนย์การอ่านและศูนย์การเขียนโดยใช้พื้นที่เดียวกัน แต่มีจุดประสงค์ในการใช้งานทั้ง 2 มิติ

องค์ประกอบที่ 2 : สภาพแวดล้อมทางสังคม หากมีตัวอย่างการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน รวมทั้งแนวทางที่ครูจะใช้เพื่อให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้มากขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 : สภาพแวดล้อมทางปัญญา เนื่องจากเป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านเขียน ส่งเสริมการรู้หนังสือ กิจกรรมมีทั้งลักษณะที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม ดังนั้น หากมีตัวอย่าง/แนวทาง เช่น กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในลักษณะรายวิชา (ภาษาไทย หรือวิชาอื่น ๆ ที่สามารถจัดเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในลักษณะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น ชุมนุม ชมรม หรือเทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ น่าจะช่วยให้ครูเห็นตัวอย่างและสามารถนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้ง่ายขึ้น

องค์ประกอบที่ 4 : สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ บางลักษณะของสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ เช่น การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย การสร้างบรรยากาศเชิงบวก อาจมีความทับซ้อนกับองค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมทางสังคม เนื่องจากบรรยากาศการเรียนรู้เป็นบทบาท/ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชั้นเรียน (ครู-นักเรียน / นักเรียน-นักเรียน) และสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมทางด้านอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญให้นักเรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะอ่านเขียน

ในส่วนขอความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ สำหรับองค์ประกอบที่ 1, 2 และ 4 อาจมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากกว่าองค์ประกอบที่ 3 เนื่องจากเป็นลักษณะของการจัดเตรียมทั้งด้านสถานที่ สื่อ รวมทั้งการเตรียมพร้อมของครูที่จะสนับสนุนให้เกิดการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา แต่ในองค์ประกอบที่ 3 หากสามารถเพิ่มรายละเอียดดังข้อเสนอแนะข้อ 4 น่าจะช่วยให้การนำไปปฏิบัติมีความเป็นไปได้สูงขึ้น

ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทชั้นเรียนไทย อาจต้องมีแนวทาง/อธิบายรายละเอียดรูปแบบ โดยอาจจำแนกเป็นรูปแบบสำหรับชั้นเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนไม่เกิน 10 คน หรือมีการจัดชั้นเรียนแบบคณะชั้น คือ 1 ห้องเรียนมีนักเรียน 2 ระดับชั้น รูปแบบสำหรับชั้นเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง นักเรียน 11 – 25 คน รูปแบบสำหรับชั้นเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียน 26-40 คน และรูปแบบสำหรับชั้นเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 41 – 50 คน หรือ 50 คนขึ้นไป

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา โดยการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ประกอบด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือรวม 11 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ประกอบด้วยครูระดับประถมศึกษาจำนวน 1,058 คน

ระยะที่ 3 การนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 3 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและด้านการรู้หนังสือจำนวน 9 คน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษาได้ดังต่อไปนี้

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ **สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางปัญญา และสภาพแวดล้อมทางอารมณ์** ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษาพัฒนาการรู้หนังสือได้เหมาะสมตามช่วงวัย หากขาดองค์ประกอบสำคัญองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งข้างต้น อาจส่งผลให้การส่งเสริมการรู้หนังสือของผู้เรียนไม่เกิดประสิทธิผล เนื่องด้วยการรู้หนังสือเป็นทักษะที่เพิ่มพูนขึ้นจากการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นสติปัญญา โดยการเรียนรู้สัญลักษณ์ทางภาษา ผ่านการเรียนรู้จากครูซึ่งเป็นตัวแบบ การปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ภาษาในการสื่อสาร โดยผู้เรียนจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ตกแต่งพื้นที่เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ทางภาษา ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่าน-เขียนเป็นรายบุคคลหรือกับผู้อื่น ได้รับการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำกิจกรรมทั้งกิจกรรมการเรียน กิจกรรมเสริม และกิจกรรมตามอัธยาศัย ได้เห็นการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันผ่านสื่อต่าง ๆ ในชั้นเรียน

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมหรือการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทั้งกับครูและเพื่อนร่วมชั้น จะช่วยในการพัฒนาทักษะการอ่าน-เขียนของผู้เรียนให้ก้าวหน้า จากการเห็นตัว

แบบการใช้ภาษา การฝึกการสื่อสารในสถานการณ์จริง ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็กทั้งสิ้น อีกทั้งการสร้างบรรยากาศที่มีความเป็นมิตร ผ่อนคลาย จะช่วยให้เด็กมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม และ การที่เด็กได้มีโอกาสเลือกในสิ่งที่ตนเองสนใจ เช่น เลือกหนังสือที่อยากอ่าน เลือกชิ้นงานที่อยากทำ ฯลฯ จะช่วยสร้างความรับผิดชอบในการเรียนให้กับผู้เรียนและเห็นความสำคัญของการอ่าน-เขียนด้วยตนเองได้อีกด้วย

สภาพแวดล้อมสำคัญ 4 องค์ประกอบที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้น มีรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ การจัดสถานที่ทางกายภาพ การออกแบบพื้นที่การใช้งาน วัสดุอุปกรณ์ ระบบการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา ประกอบด้วย สื่อการ อ่าน - เขียน วัสดุอุปกรณ์สถานที่ ฯลฯ ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้ สามารถใช้พื้นที่ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้สะดวกมากยิ่งขึ้นในกรณีที่พื้นที่ภายในห้องเรียนมีจำกัด เช่น การเตรียมหมอนอิง เบาะนั่ง โน้มดูมูมหนึ่ง บริเวณระเบียงอาคาร/ด้านนอกห้องเรียน หรือพื้นที่ระหว่างชานพักบันได และอาจจัดศูนย์การอ่านและศูนย์การเขียนโดยใช้พื้นที่เดียวกัน โดยการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สามารถแบ่งออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ได้แก่

1.1 การจัดพื้นที่ส่วนกลาง เป็นพื้นที่ในห้องเรียนหมายรวมถึงพื้นที่ทั้งหมดทั้งบริเวณผนัง

และบริเวณพื้นที่ห้อง มีวัตถุประสงค์สำหรับนักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันและการนำเสนอผลงานจากการทำกิจกรรม ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมที่ครูเป็นผู้ดำเนินการ และรวมถึงการใช้พื้นที่โดยอิสระตามอัธยาศัยของนักเรียนในเวลาว่าง

ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) เด็กมีส่วนร่วมในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ เช่น กฎ กติกาการใช้ศูนย์ ชื่อศูนย์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในศูนย์ เป็นต้น
- 2) การจัดพื้นที่ให้เข้าถึงและใช้งานได้สะดวก
- 3) อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พรม หมอนอิง เบาะนั่ง ตุ๊กตาสัตว์ ฯลฯ ถูกจัดวางไว้อย่างเหมาะสม
- 4) การจัดพื้นที่การใช้งานเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัวให้กับเด็ก
- 5) การจัดพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของห้องเรียนและเป็นพื้นที่สำหรับเด็ก 5-6 คน สามารถใช้งานได้
- 6) การติดป้าย/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่บอกทิศทาง ขั้นตอน วิธีทำ กฎกติกา ฯลฯ ในห้องเรียน
- 7) การติดกระดานเพื่อเสนอข่าว/เหตุการณ์ปัจจุบัน ปฏิทิน
- 8) การจัดพื้นที่นำเสนอเนื้อหา/ผลงานแยกแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/วิชา
- 9) การจัดเตรียมเครื่องมือเทคโนโลยีที่ช่วยในการอ่านเขียน

1.2 ศูนย์การอ่าน เป็นพื้นที่ที่จัดไว้มุมใดมุมหนึ่งของห้อง มีวัตถุประสงค์ในการใช้งานที่เน้นสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งกิจกรรมในคาบเรียน กิจกรรมเสริม และกิจกรรมการอ่านที่นักเรียนสนใจทำตามอัธยาศัย โดยมีลักษณะดังนี้

1) การจัดวัสดุอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา เช่น ตัวอักษรแม่เหล็ก ตัวอักษรไม้บรรทัดตัวอักษร กระดานผ้าสักหลาด กระดานแม่เหล็ก วงล้อสร้างคำ ฯลฯ

2) การจัดพื้นที่บนผนังสำหรับติดคำศัพท์คันทาหรือบัญชีคำ

3) การจัดกิจกรรมหรือสื่อจำพวกเกมพัฒนาทักษะภาษา เช่น บิงโก บัตรคำศัพท์ เกมปริศนา กิจกรรมสร้างคำ/ค้นหาคำ ฯลฯ

4) การจัดชั้นหนังสือเป็นระบบ คั่นหาง่าย

5) การจัดชั้นวางหนังสือที่แสดงหนังสือที่น่าสนใจหรือหนังสือแนะนำชัดเจน

6) การจัดตะกร้าหนังสือที่แบ่งออกตามระดับความสามารถนักเรียน (3 หรือ 4 ระดับ)

7) การแบ่งหนังสือเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือภาพ หนังสือนิทานที่มีภาพประกอบ วรรณคดีพื้นบ้าน วรรณกรรม สารานุกรม ตำราอาหาร หนังสือชีวประวัติ หนังสือบันเทิงคดี โปรวัวร์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

8) จำนวนหนังสือเพียงพอต่อการใช้งาน (หนังสือ 5-8 เล่มสำหรับเด็กหนึ่งคน)

9) การหมุนเวียนหนังสือใหม่จำนวนประมาณ 25 เล่มในทุก ๆ 4 สัปดาห์

10) การจัดเตรียมหูฟังและนิทานเสียง

11) การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์สำหรับเล่านิทาน เช่น ตุ๊กตาหุ่นมือ ฯลฯ

12) การจัดระบบการยืมคืนหนังสือในแต่ละวัน

13) การจัดระบบบันทึกรายการหนังสือที่อ่านแล้วให้เด็กทราบ

1.3 ศูนย์การเขียน เป็นพื้นที่ที่จัดไว้มุมใดมุมหนึ่งของห้อง มีวัตถุประสงค์ในการใช้งานที่เน้นสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเขียน ทั้งกิจกรรมในคาบเรียน กิจกรรมเสริม และกิจกรรมการเขียนที่นักเรียนสนใจทำตามอัธยาศัย โดยมีลักษณะดังนี้

1) การจัดโต๊ะและเก้าอี้ที่สะดวกต่อการเขียน

2) การจัดกระดานสำหรับแสดงผลงานเขียนของเด็ก

3) การจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน เช่น ปากกา ดินสอ สีเทียน ดินสอสี กระดาษ ขนาดต่าง ๆ สมุดเปล่า แผ่นรองเขียน เป็นต้น ให้เด็กใช้งานได้สะดวก

4) การจัดเตรียมคอมพิวเตอร์และแป้นพิมพ์ให้เด็กมีโอกาสใช้งาน

5) การจัดแฟ้มสะสมผลงานสำหรับนักเรียนใช้เก็บงานเขียน

6) การจัดสถานที่สำหรับนักเรียนใช้แลกเปลี่ยนข้อความส่วนตัวกับผู้อื่น เช่น ตู้รับความคิดเห็น ตู้จดหมาย เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสื่อวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีลักษณะดังนี้

1) การใช้บทสนทนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสร้างความพึงพอใจแก่เด็ก เช่น การกล่าวชมเชยเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในระหว่างกิจกรรมการอ่านเขียน การที่เด็กตั้งใจทำงาน มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน ร่วมมือในการทำกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างราบรื่น เป็นต้น นอกจากนี้การให้ผลป้อนกลับ (feedback) ที่เหมาะสมจะช่วยเสริมแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ผลป้อนกลับที่ดีที่สุดคือ การชมเชยที่ความพยายามของผู้เรียนมากกว่าการชมเชยที่ความสามารถ

2) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ เช่น การเล่าเรื่อง การเล่านิทาน ฯลฯ

3) การสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นในกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือกิจกรรมรายบุคคล

4) การสนทนากับครู การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ

5) กิจกรรมการแบ่งปันหนังสือ เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านร่วมกับการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนในห้องเรียน

ตัวอย่างการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน เช่น การจัดกิจกรรมอ่านร่วมกัน (shared reading) ที่ครูพาเด็กอ่านหนังสือ โดยให้เด็กเลือกหนังสือที่ชอบแล้วนำมาอ่านร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เด็กที่มีความลำบากในการอ่านมีความมั่นใจ กล้าที่จะอ่านมากขึ้น เนื่องจากมีครูเป็นตัวแบบในการอ่านและอ่านพร้อมกันไป เกิดความเข้าใจในเนื้อเรื่องและสนุกสนานยิ่งขึ้น นอกจากนี้การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงด้วยเช่นกัน โดยครูควรที่จะจัดกิจกรรมที่เด็กได้ทำงานร่วมกัน อาจเป็นลักษณะงานคู่ งานกลุ่มย่อย หรือทำกิจกรรมการอ่านเขียนร่วมกันทั้งห้องเรียน แต่กำหนดหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกันไปตามความถนัด ความชอบ ความสามารถของเด็กรายบุคคล หรือแม้แต่การสร้างการสนทนาในห้องเรียน โดยครูกระตุ้นให้นักเรียนพูดคุยทั้งระหว่างนักเรียนกับครู และการพูดคุยระหว่างนักเรียนด้วยตนเอง ครูจะแสดงตัวแบบและสนับสนุนการพูดคุยให้เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างวัน ซึ่งเป็นการพูดคุยที่มีเป้าหมายในประเด็นปัญหาที่ครูนำเสนอ ไม่ใช่การพูดคุยโดยทั่วไป การพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่เรียน

3. สภาพแวดล้อมทางปัญญา เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านเขียน ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ กิจกรรมมีทั้งลักษณะที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) การสร้างโอกาสให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

2) การเป็นตัวแบบของครูในการคิด การอ่านเขียน การแก้ปัญหา

3) การสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับสาร/ข้อความในหนังสือ

4) กิจกรรมที่เอื้อให้เด็กได้ใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ วิพากษ์ อธิบาย สร้างความรู้

5) การอภิปรายร่วมกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู โดยพูดคุยเกี่ยวกับ หนังสือหรือนิทานที่ได้อ่าน หรือพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก

การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านปัญญานั้น อาจทำได้โดยจัดเวลาในชั้นเรียน สำหรับกิจกรรมการอ่านในทุก ๆ วัน สามารถจัดในช่วงกิจกรรมโฮมรูมช่วงเช้า โดยให้เด็กได้เลือกหนังสือที่จะอ่านด้วยตนเองแล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟังในลักษณะกิจกรรมแนะนำหนังสือ การจัดให้เด็กวางแผนในการ กำหนดสิ่งที่จะอ่านและระบุเหตุผลในการอ่าน การแนะนำให้เด็กสำรวจหัวข้อเรื่องใหม่ ๆ สำหรับการอ่าน นอกเหนือจากเรื่องที่สนใจเพื่อเป็นการต่อยอดประสบการณ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการให้งานระยะยาวและลดภาระงานสั้น ๆ ที่มีจำนวนมาก ๆ ในแต่ละวันลง ให้เด็กได้ฝึกเขียนงานแต่ละชิ้นในเวลาที่เหมาะสม เพียงพอที่จะกลั่นกรอง ตกผลึกทางความคิดในการทำชิ้นงาน โดยนักเรียนจะได้อ่านหนังสือ ทำงานรายบุคคล และ ทำโครงการเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยที่ชิ้นงานเป็นการบูรณาการเนื้อหาสาระของหลายๆ วิชาเข้าด้วยกัน (การอ่าน การเขียน และการศึกษาสังคม) ซึ่งงานลักษณะนี้มีความท้าทายและเปิดโอกาสให้นักเรียนกำกับตนเองมากกว่า งานลักษณะเดิม ๆ ที่เน้นปริมาณและเน้นการทำใบงานที่นักเรียนไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะที่ซับซ้อน

นอกจากนี้ควรให้เด็กได้เห็นประโยชน์ปลายทางจากการสร้างชิ้นงานจากการอ่านเขียนของตนเอง โดยอาจให้เด็กได้อ่านงานเขียนของตนแบบออกเสียง การส่งงานเขียนของเด็กลงตีพิมพ์ในบล็อกหรือวารสารออนไลน์ การจัดชุมนุมสร้างสรรค์เพื่อแบ่งปันการอ่านงานเขียน การให้สมาชิกในครอบครัวอ่านงานเขียน การนำงานเขียนแสดงบนกระดานข่าว การนำงานเขียนของนักเรียนมารวมเล่มเป็นหนังสือเล่มใหญ่ (big book) เป็นต้น

4. สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมทางด้านอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญให้นักเรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะอ่านเขียน ประกอบด้วย บรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก การคำนึงถึงภูมิหลังและอัตลักษณ์ของผู้เรียนรายบุคคล โดยสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ด้วยสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงที่เป็นมิตร ของครู และเพื่อนร่วมชั้น

2) กิจกรรมที่สร้างค่านิยมเชิงบวกแก่เด็กผ่านการสนทนา เพื่อให้เห็นคุณค่าของการรู้หนังสือ การอ่านการเขียน

3) บรรยากาศที่สร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู เด็กกับสื่อการอ่านเขียน

4) การส่งเสริมความรับผิดชอบ การตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น การให้เด็กได้เลือกหนังสือ การจัดระบบการยืมคืนหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ

จากรายละเอียดขององค์ประกอบข้างต้น สามารถสรุปได้ในลักษณะรูปแบบต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5.1 รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา รูปแบบฯ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมสำคัญ 4 องค์ประกอบ ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละด้านในส่วนอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ส่งผลต่อการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ นอกจากปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งต้องเรียนส่วนใหญ่่มักขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมกับบทอ่าน งานเขียนรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งการจัดที่นั่งในชั้นเรียนโดยมากจะจัดแบบเรียงเป็นแถวหน้ากระดาน เป็นอุปสรรคต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและกับสารที่ถูกส่งผ่านช่องทางต่าง ๆ รวมถึงขีดขวางปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับเพื่อนร่วมชั้น นอกจากนี้การขาดวัสดุอุปกรณ์สำหรับการอ่านเขียน รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการอ่านเขียนน้อย ต่างส่งผลต่อการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็ก เพราะเด็กต้องการการเข้าถึงหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจ ทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และออนไลน์ เมื่อมีการออกแบบมุมหนังสือในชั้นเรียนอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กสามารถเข้าถึงและมีปฏิสัมพันธ์กับหนังสือ จัดช่วงเวลาให้เด็กได้อ่านหนังสืออย่างเพียงพอ ผลที่ได้คือการสร้างเจตคติที่ดีต่อการอ่านและเด็กจะมีสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านในระดับที่สูงขึ้น (NAEP, 2002 อ้างถึงใน Tyson, n.d.) ซึ่ง พัทธราภรณ์ โพธิสัย (2558)

ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นลักษณะหรือสภาพที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุกด้าน เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยรอบทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ต่อลักษณะต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งอาคารสถานที่ การบริหารบรรยากาศทางการเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียนและผู้บริหาร ซึ่งมีอิทธิพลและผลกระทบต่อการเรียนการสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม สอดคล้องกับรัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ว่าแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบด้วยกัน นั่นคือ 1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ซึ่งเป็นสภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ทำขึ้น และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตามธรรมชาติ มีผลต่อการเรียนรู้ของคน ดังเช่นสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุอุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ภายในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียน หมายถึง แสงสว่าง สี เสียง และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนบริเวณเพื่อการจัดกิจกรรมและนันทนาการต่าง ๆ และ 2) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านจิตวิทยา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน ที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ประกอบไปด้วย (1) คุณลักษณะของครูหรือพฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียน (2) การจัดกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน ขณะที่ วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ (2563) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านกายภาพ เช่น สภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียน ตลอดจนนอกห้องเรียน และองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกของผู้เรียน ทั้งกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน

รัชนิกุล ภิญโญภานูวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จุยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร (2558) ได้สังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านจากงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุเพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนรองรับโลกศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน ที่วัดด้วยสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ปัจจัยด้านความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่าน ที่วัดด้วยการเห็นคุณค่าในตนเอง การมุ่งอนาคต ควบคุมตน และการรับรู้ตนเองต่อการอ่าน ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการอ่าน ที่วัดด้วยแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก และปัจจัยด้านความผูกพันต่อการอ่าน ที่วัดด้วยเจตคติต่อการอ่าน ความหลากหลายของสื่อ การอ่าน เวลาที่ใช้ในการอ่าน ความถี่ที่ใช้ในการอ่าน และความสนใจในการอ่าน สอดคล้องกับ Geske และ Ozola (2008) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรู้หนังสือ พบว่าการอ่านหนังสือนอกโรงเรียนและการอ่านหนังสือในโรงเรียน ส่งผลต่อการรู้หนังสือ

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยของ รัชนิกุล ภิญโญภานูวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จุยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร (2558) ที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุเพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนรองรับโลกศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อสมรรถนะด้านการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน แต่มีค่าอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่าน และผ่านทางแรงจูงใจในการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alivernini และคณะ (2011) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้การอ่านในประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากร

ทางการศึกษาที่บ้าน มีอิทธิพลทางตรงต่อการรู้หนังสือและมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางกิจกรรมเสริมการรู้หนังสือที่บ้าน เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการอ่านและความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่านของนักเรียน เจตคติของผู้ปกครองมีอิทธิพลทางตรงต่อการรู้หนังสือและมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางกิจกรรมเสริมการรู้หนังสือที่บ้าน และงานวิจัยของ Kennedy และ Trong (2002) ได้ศึกษาอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อแรงจูงใจในการอ่านและผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านพบว่า การอ่านเพื่อความเพลิดเพลินของผู้ปกครองส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านโดยผ่านทางสิ่งแวดล้อมทางบ้านเกี่ยวกับการรู้หนังสือสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทยของ วรณิณี แกมเกตุ (2552) ที่ได้ศึกษาดัชนีการอ่านของไทยที่ได้ศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการอ่านมีอิทธิพลทางตรงต่อดัชนีการอ่านอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ส่งผลทางอ้อมผ่านความพร้อมในการอ่านทัศนคติต่อการอ่าน และแรงจูงใจในการอ่าน

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมสำคัญ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้หมายรวมถึงสภาพแวดล้อมทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมด้านพื้นที่การใช้งาน การจัดสถานที่ทางกายภาพในห้องเรียน ซึ่งมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา ประกอบด้วย สื่อการ อ่าน - เขียน วัสดุ อุปกรณ์สถานที่ ฯลฯ แบ่งออกเป็นการจัดพื้นที่ส่วนกลาง เป็นพื้นที่ในห้องเรียนหมายรวมถึงพื้นที่ทั้งหมดทั้งบริเวณผนังและบริเวณพื้นห้อง มีวัตถุประสงค์สำหรับนักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันและการนำเสนอผลงานจากการทำกิจกรรม ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมที่ครูเป็นผู้ดำเนินการ และรวมถึงการใช้พื้นที่โดยอิสระตามอัธยาศัยของนักเรียนในเวลาว่าง โดยอาจให้เด็กมีส่วนร่วมในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ เช่น ภูมิ กติกาการใช้ศูนย์ ชื่อศูนย์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในศูนย์ ฯลฯ การจัดพื้นที่ให้เข้าถึงและใช้งานได้สะดวก การจัดโต๊ะเก้าอี้ที่สะดวกต่อการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มหรือกิจกรรมที่เด็กสามารถเคลื่อนที่ไปมาในชั้นเรียนได้ อาจมีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พรม หมอนอิง เบาะนั่ง ตุ๊กตาสัตว์ ฯลฯ ถูกจัดวางไว้อย่างเหมาะสม และอาจเตรียมพื้นที่บางส่วนสำหรับการใช้งานเป็นรายบุคคลได้ เพื่อสร้างความเป็นส่วนตัวให้กับเด็ก รวมถึงการจัดพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของห้องเรียนให้เป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับทำกิจกรรมอ่านเขียน และมีพื้นที่สำหรับเด็ก 5-6 คน สามารถเข้าใช้งานเป็นกลุ่มย่อยได้

ในส่วนของพื้นที่ว่างบริเวณผนังโดยรอบ ควรมีการติดป้าย/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่บอกทิศทาง ขั้นตอน วิธีทำ ภูมิ กติกา ฯลฯ ในห้องเรียนเพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับภาษาที่ใช้สื่อสารในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในรูปแบบคำ ข้อความ ประโยค สัญลักษณ์ และรูปภาพ รวมทั้งการติดกระดานเพื่อเสนอข่าว/เหตุการณ์ปัจจุบัน ปฏิทิน การจัดพื้นที่นำเสนอเนื้อหา/ผลงานแยกแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/วิชาที่ได้มอบหมายงานในลักษณะที่ส่งเสริมการอ่านเขียน และการจัดเตรียมเครื่องมือเทคโนโลยีที่ช่วยในการอ่านเขียนเพื่อเสริมสร้างทักษะสมรรถนะการอ่านที่สอดคล้องกับการสื่อสารในยุคดิจิทัล

นอกจากการจัดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการทำกิจกรรมการอ่านเขียนร่วมกันระหว่างการเรียนรู้เนื้อหาวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ แล้ว ในชั้นเรียนควรมีการจัดศูนย์การอ่าน เป็นพื้นที่ที่จัดไว้มุมใดมุม

หนึ่งของห้อง มีวัตถุประสงค์ในการใช้งานที่เน้นสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งกิจกรรมในคาบเรียน กิจกรรมเสริม และกิจกรรมการอ่านที่นักเรียนสนใจทำตามอัธยาศัย มีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา เช่น ตัวอักษรแม่เหล็ก ตัวอักษรไม้ บัตรตัวอักษร กระดานผ้าสักหลาด กระดานแม่เหล็ก วงล้อสร้างคำ ฯลฯ การจัดพื้นที่บนผนังสำหรับติดคำศัพท์คันทาหรือบัญชีคำ การจัดกิจกรรมหรือสื่อจำพวกเกม พัฒนาทักษะภาษา เช่น บิงโก บัตรคำศัพท์ เกมปริศนา กิจกรรมสร้างคำ/ค้นหาคำ ฯลฯ การจัดชั้นหนังสือเป็นระบบ ค้นหาง่าย การจัดชั้นวางหนังสือที่แสดงหนังสือที่น่าสนใจหรือหนังสือแนะนำชัดเจน การจัดตะกร้าหนังสือที่แบ่งออกตามระดับความสามารถนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเลือกอ่านหนังสือได้ตรงกับความต้องการ และระดับความสามารถได้สะดวก การแบ่งหนังสือเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือภาพ หนังสือนิทานที่มีภาพประกอบ วรรณคดีพื้นบ้าน วรรณกรรม สารานุกรม ตำราอาหาร หนังสือชีวประวัติ หนังสือบันเทิงคดี โปรซัวร์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ จำนวนหนังสือเพียงพอต่อการใช้งาน การหมุนเวียนหนังสือใหม่ในทุก ๆ 4 สัปดาห์ การจัดเตรียมหูฟังและนิทานเสียง การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์สำหรับเล่นนิทาน เช่น ตุ๊กตาหุ่นมือ ฯลฯ การจัดระบบการยืมคืนหนังสือในแต่ละวัน และการจัดระบบบันทึกรายการหนังสือที่อ่านแล้วให้เด็กทราบ

การจัดศูนย์การอ่านโดยจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และสื่อการอ่านดังที่กล่าวข้างต้นจะช่วยสร้างความสนใจและดึงดูดใจให้เด็กเข้าใช้งาน เนื่องจากการจัดศูนย์การอ่านให้มีความน่าสนใจ ตรงกับความต้องการในการใช้งานของเด็กอาจช่วยทดแทนข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อการอ่านของห้องสมุดด้วยเหตุผลบางประการได้ เนื่องจากเด็กชอบให้ห้องสมุดมีหนังสือใหม่ ๆ มีหนังสือหลากหลาย สภาพหนังสือดี ไม่เก่าเกินไป รวมถึงชอบให้ห้องสมุดมีหนังสือหลากหลายและตรงกับความสนใจ เมื่อสำรวจพฤติกรรมการใช้ห้องสมุดของเด็กทั้ง 2 ช่วงชั้น เด็กช่วงประถมศึกษาตอนต้นชอบเข้าห้องสมุดมาก อยากรับงานเป็นบรรณารักษ์อาสา ขณะที่เด็กประถมปลายเห็นว่าการเข้าห้องสมุดเป็นเรื่องไม่สนุก ไม่ท้าทาย จนเมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะไม่เข้าห้องสมุดเลย เด็ก ๆ ให้เหตุผลว่า เพราะห้องสมุดมีเสียงดัง มีคนมากเกินไป หรือไม่พวกเขาที่อ่านหนังสือในห้องสมุดหมดแล้ว ไม่มีหนังสือใหม่ ๆ ให้อ่าน จึงไม่ค่อยอยากเข้าห้องสมุดมากนักถ้าไม่จำเป็น จะเข้าห้องสมุดเมื่อต้องทำรายงานหรือทำการบ้านตามที่ครูมอบหมาย ดังนั้นหากในชั้นเรียนมีศูนย์การอ่านที่รองรับความต้องการของเด็กที่ไม่ต้องการเข้าห้องสมุดได้ จะทำให้การอ่านอยู่แวดล้อมตัวเด็กมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาการรู้หนังสือของเด็กได้ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ อัจฉรา ประดิษฐ์ (2550) ที่กล่าวถึงวิธีการจัดสภาพแวดล้อมให้ห้องเรียนมีหนังสืออยู่ใกล้ตัวเด็ก เป็นการช่วยนำหนังสือสู่เด็กได้อย่างไม่ขาดตอน อีกทั้งน่าจะช่วยแก้ปัญหาแก่โรงเรียนที่ไม่มีความพร้อมด้านห้องสมุดได้หนทางหนึ่ง วิธีจัดมุมหนังสือในห้องเรียนนี้เป็นผลดีต่อนักเรียนชั้นประถมปลายที่เริ่มไม่ค่อยเข้าห้องสมุดโรงเรียนแล้ว เป็นการแก้ปัญหาเมื่อเด็กไม่เดินไปหาหนังสือ ก็นำหนังสือเข้าไปหาเด็ก เพื่อให้เด็กมีหนังสือแวดล้อมอยู่รอบตัว สามารถหยิบอ่านได้ง่ายเมื่อไรก็ได้ที่ว่างในห้องเรียน เพราะมุมหนังสือในห้องเรียนมีบรรยากาศการอ่านไม่คร่ำเคร่งด้วยกฎระเบียบมากเท่ากับ การไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุด แต่ต้องมีผู้ดูแลมุมหนังสือนี้อย่างจริงจัง คือ ครูประจำชั้นต้องจัดนักเรียนให้รับผิดชอบมุมหนังสือนี้ จัดเวรให้มีผู้ดูแลความเรียบร้อย รักษาความสะอาด และมีการลงบันทึกการยืม-คืนหนังสือด้วย กรณีที่อนุญาตให้ยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน

ในส่วนของ **ศูนย์การเรียนรู้** เป็นพื้นที่ที่จัดไว้มุมใดมุมหนึ่งของห้อง มีวัตถุประสงค์ในการใช้งานที่เน้นสำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมในคาบเรียน กิจกรรมเสริม และกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจทำตามอัธยาศัย ควรมีการจัดโต๊ะและเก้าอี้ที่สะดวกต่อการเขียน การจัดกระดานสำหรับแสดงผลงานเขียนของเด็ก การจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน เช่น ปากกา ดินสอ สีเทียน ดินสอสี กระดาษขนาดต่าง ๆ สมุดเปล่า แผ่นรองเขียน เป็นต้น ให้เด็กใช้งานได้สะดวก นอกจากอุปกรณ์สำหรับการเขียนแล้ว ควรมีการจัดเตรียมคอมพิวเตอร์และแป้นพิมพ์ให้เด็กมีโอกาสดูแลใช้งาน รวมถึงการจัดแฟ้มสะสมผลงานสำหรับนักเรียนใช้เก็บงานเขียนหรืองานสร้างสรรค์จากการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และจัดเตรียมพื้นที่สำหรับการจัดสถานที่สำหรับนักเรียนใช้แลกเปลี่ยนข้อความส่วนตัวกับผู้อื่น เช่น ตู้รับความคิดเห็น ตู้จดหมาย เป็นต้น

การจัดศูนย์การเรียนรู้หนังสือ เป็นศูนย์ที่ช่วยส่งเสริมความสามารถทางการอ่านเขียนตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียน จำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาความสามารถทางการอ่านและการทำความเข้าใจสื่อการอ่านที่หลากหลาย ศูนย์การเรียนรู้หนังสือ (literacy center) เป็นพื้นที่ทางกายภาพที่ถูกออกแบบเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้เฉพาะด้าน ซึ่งถูกเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้งานได้โดยอิสระหรือสามารถใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (ทั้งงานคู่และงานกลุ่มย่อย) เพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้หนังสือ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้หนังสือนี้อาจเป็นลักษณะที่เคลื่อนย้ายได้เป็นศูนย์ชั่วคราว หรืออาจติดตั้งถาวร

การบูรณาการศูนย์การเรียนรู้หนังสือนี้สามารถช่วยส่งเสริมการปรับปรุงความเข้าใจในการอ่าน ทักษะภาษา พัฒนาการทางสังคม และพัฒนาการทางการเขียนได้ (Fountas & Pinell, 1996; 2000; Morrow, 1997; 2003) ซึ่งศูนย์นี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการแก้ปัญหาจากการที่เรียนรู้ผ่านการสำรวจ การประดิษฐ์ การค้นพบ และการสร้างสรรค์ชิ้นงานทั้งโดยลำพังและการทำงานร่วมกับผู้อื่นภายในศูนย์

ศูนย์การเรียนรู้หนังสือที่ดี มีประสิทธิภาพจะให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเลือก มีการระบุกิจกรรมที่ต้องทำเป็นประจำอย่างชัดเจน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ อย่างมีเป้าหมาย การจัดศูนย์การเรียนรู้หนังสือนี้สามารถจัดในลักษณะใดก็ได้ไม่จำกัดตายตัว ครูสามารถสร้างศูนย์ฯ ขึ้นเพื่อสนับสนุนการสอนอ่านแบบชี้แนะ (guided reading instruction) โดยเมื่อครูกำลังสอนอ่านด้วยการชี้แนะให้กลุ่มผู้เรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอยู่นั้น กลุ่มอื่น ๆ สามารถหมุนเวียนเข้าศูนย์การเรียนรู้หนังสือในชั้นเรียนได้ ซึ่งศูนย์ฯ นี้อาจจัดตั้งขึ้นง่าย ๆ โดยใช้โต๊ะในห้องเรียนหรืออาจได้รับการออกแบบพื้นที่ใช้สอยอย่างเป็นระบบ โดยควรที่จะสามารถบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม โดยศูนย์การเรียนรู้หนังสือสำหรับเด็กระดับประถมศึกษาสามารถจัดในลักษณะศูนย์คอมพิวเตอร์ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การฟัง ศูนย์การเรียนรู้คำศัพท์ ศูนย์กวี ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ (Florida Online Reading Professional Development, n.d.)

2. สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสื่อวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งการปฏิสัมพันธ์มีทั้งรูปแบบการใช้

บทสนทนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสร้างความพึงพอใจแก่เด็ก การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูล สารสนเทศและความคิดเห็นในกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือกิจกรรมรายบุคคล เช่น การเล่าเรื่อง การเล่านิทาน ฯลฯ การสนทนากับครู การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมการแลกเปลี่ยน แบ่งปันหนังสือ เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านร่วมกับการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนในห้องเรียน ซึ่งการสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของเด็กได้ สอดคล้องกับที่ Frederickson ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องการอ่านเพื่อเสริมสร้างการรู้หนังสือผ่านการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งพบว่าการ เล่นเชิงปฏิสัมพันธ์ช่วยเพิ่มการเรียนรู้การอ่านเขียนได้ในผู้เรียนระดับปฐมวัยถึงมัธยมปลายโดยการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้แบบชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กัน การกระตุ้นการทำงานเป็นทีม และการลดอิทธิพลของการแบ่งระดับชั้นในห้องเรียนผู้สอนสามารถที่จะพัฒนากิจกรรมในห้องเรียนที่มีบรรยากาศแบบเดิมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเห็นโรงเรียนเป็นสถานที่ที่เป็นมิตรและมีความสุขเมื่อมาเรียนรู้ (Frederickson, 1999)

นอกจากการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในชั้นเรียนแล้ว การจัดกิจกรรมการอ่านเขียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อการอ่านยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการอ่านได้ดีขึ้นด้วย ดังเช่น Thomas, Colin และ Leybaert (2020) ได้ทำการศึกษาผลของการอ่านเชิงปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อการส่งเสริมทักษะทางภาษาและทักษะการรู้หนังสือขั้นต้นของเด็กวัยก่อนเรียนที่อยู่ในกลุ่มที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมในระดับต่ำและเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งเด็กในกลุ่มนี้เป็นเด็กที่มีทักษะทางภาษาขั้นต้นในการเรียนรู้ในระดับอ่อน ซึ่งสามารถช่วยส่งเสริมได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านเชิงปฏิสัมพันธ์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเด็กในกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการอ่านเชิงปฏิสัมพันธ์มีพัฒนาการทางภาษาในด้านคำศัพท์และหน่วยคำที่เพิ่มขึ้นมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม

3. สภาพแวดล้อมทางปัญญา เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาการอ่านเขียน ส่งเสริมการรู้หนังสือ กิจกรรมมีทั้งลักษณะที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม โดยการสร้างโอกาสให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การเป็นตัวแบบของครูในการคิด การอ่านเขียน การแก้ปัญหา การสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับสาร/ข้อความในหนังสือ กิจกรรมที่เอื้อให้เด็กได้ใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ วิพากษ์ อธิบาย สร้างความรู้ และการอภิปรายร่วมกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู โดยพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือหรือนิทานที่ได้อ่าน หรือพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ได้ผลดี ที่ แม้นมาส ชวลิต (2544) อธิบายว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ได้ผลดีนั้น ผู้จัดจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของคนเรา เช่น ระบบประสาทสัมผัสความพึงใจและไม่พึงใจแนวคิดของคนรุ่นก่อนเรื่อง การเรียนที่จะต้องประกอบด้วย สุนัขจิ้งจอกหรือ ฟัง คิด ถาม เขียนให้ได้ยินได้ฟัง รวมทั้งอ่าน ให้รู้จักคิดและรู้จักถาม รู้จักจดบันทึกและเขียน เห็นความสำคัญของการใช้หูตา สมอง และมือ ดังนั้น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่จะจัดขึ้นต้องง่ายต่อการดูการฟัง ระวังให้เกิดความคิด สร้างความประทับใจให้จดจำ ก่อให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ อยากถามอยากรู้ต่อไป สิ่งที่ได้ยินได้เห็นนั้น น่าสนใจจึงต้องจด และนำไปเขียนเป็นเรื่องราวได้ และ

แนวความคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยมนุษย์เป็นสัตว์สังคม กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นกิจกรรมที่มีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองคน ได้แก่ ผู้จัดกิจกรรมและบุคคลเป้าหมายเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคมตั้งนั้น จึงควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมโดยมีแนวคิดดังกล่าวเพื่อทำให้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านประสบความสำเร็จ

4. สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ เป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมทางด้านอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญให้นักเรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะอ่านเขียน ประกอบด้วย บรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก การคำนึงถึงภูมิหลังและอัตลักษณ์ของผู้เรียนรายบุคคล โดยสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ ประกอบด้วย การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่เป็นมิตรจากครูและเพื่อนร่วมชั้น การจัดกิจกรรมที่สร้างค่านิยมเชิงบวกเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของการรู้หนังสือ การจัดบรรยากาศที่สร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู เด็กกับสื่อการอ่าน เขียน และการส่งเสริมความรับผิดชอบ การตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น การให้เด็กได้เลือกหนังสือ การจัดระบบการยืมคืนหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ สอดคล้องกับที่ Thomson, Hillman และ DeBortoli (2013) กล่าวเกี่ยวกับการให้โอกาสในการเลือกแก่ผู้เรียนไว้ว่า ผู้เรียนควรได้รับโอกาสในการให้เลือกอ่านได้ตามความพอใจ และเลือกหนังสือหรือบทอ่านที่ตนสนใจได้ Guthrie (2007 อ้างถึงใน Thomson, Hillman & DeBortoli, 2013) ระบุว่า ผู้เรียนต้องการที่จะกำกับควบคุมทิศทางการดำเนินการของตนเองด้วยตนเอง การให้อิสระกับผู้เรียนในการเลือกตามความสนใจจะช่วยสร้างแรงจูงใจและความซาบซึ้งต่อคุณภาพของบทอ่านได้เป็นอย่างมาก

สมรรถนะการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่านได้รับอิทธิพลทางตรงจากความผูกพันต่อการอ่านและความรู้สึกนึกคิดต่อตนเอง และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากแรงจูงใจในการอ่าน และสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวม ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรงรวมกับอิทธิพลทางอ้อม พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงที่สุด คือ ความผูกพันต่อการอ่าน รองลงมา คือ ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการอ่าน แรงจูงใจในการอ่าน และสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่าน สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน/ที่ทำงาน คือ การที่โรงเรียน/หน่วยงานมีการจัดสถานที่และบรรยากาศสำหรับการอ่านหนังสือ จัดหาหนังสือ/วัสดุการอ่านเพื่อสนองความต้องการในการอ่าน การมีกิจกรรมในการอ่านหนังสือร่วมกัน รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอ่าน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในเรื่องการอ่านแก่บุคลากรในหน่วยงาน พิธพร นิโกบ (2553) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความเข้าใจในการอ่านที่มีแรงจูงใจในการอ่านและความสามารถทางภาษาเป็นตัวแปรส่งผ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้าใจในการอ่านนี้

การสร้างแรงจูงใจในการอ่าน เป็นการทำให้เกิดแรงกระตุ้นที่ผลักดันให้บุคคลมีการกระทำพฤติกรรม การอ่าน แบ่งได้เป็นแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกทั้งนี้แรงจูงใจภายใน เป็นสิ่งที่เกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคล ที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอ่านเพราะเห็นคุณค่าของการอ่านด้วยตนเอง หรือเกิดความสงสัยใคร่รู้ ความต้องการมีส่วนร่วมและความท้าทายในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ส่วนแรงจูงใจภายนอก เป็นสิ่งที่เกิดจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอ่านเพราะต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็น

สิ่งเร้าภายนอก เช่น รางวัล เกรต หรือการยอมรับทางสังคม การทำตามความต้องการของผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการหรือเพื่อการแข่งขัน (รัชณีกุล ภิญญานุวัฒน์, สุภมาส อังศุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, สุนิสา จั๋ยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร, 2558)

ขณะที่งานวิจัยของ Wigfield และ Guthrie (1997) ได้ศึกษาองค์ประกอบของแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกของการอ่านโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจภายในของการอ่านประกอบด้วย ความสงสัยใคร่รู้ (curiosity) การได้มีส่วนร่วม (involvement) ความมีประสิทธิภาพในการอ่าน (reading efficacy) ส่วนแรงจูงใจภายนอก ได้แก่ การเป็นที่ยอมรับ (recognition) การยินยอม (compliance) และผลการเรียน (grade) ต่อมา Guthrie และคณะ (1999) ได้ข้อค้นพบที่เปลี่ยนแปลงจากงานวิจัยครั้งก่อน โดยพบว่าแรงจูงใจภายในของการอ่าน ประกอบด้วย ความชอบในความท้าทาย (preference for challenge) ความสงสัยใคร่รู้ (curiosity) และการมีส่วนร่วม (involvement) ส่วนแรงจูงใจภายนอกประกอบด้วย การเป็นที่ยอมรับ (recognition) และการแข่งขัน (competition) แต่องค์ประกอบความมีประสิทธิภาพในการอ่าน (reading efficacy) ไม่รวมอยู่ในส่วนของแรงจูงใจภายใน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถานศึกษาควรสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการอ่านเขียนให้กับเด็กตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โดยจัดให้สอดคล้องตามพัฒนาการของเด็กทั้งในระดับประถมศึกษาตอนต้นและระดับประถมศึกษาตอนปลาย สอดคล้องตามความสนใจของแต่ละช่วงวัย เพื่อสร้างทักษะการรู้หนังสือ

2. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือนั้นจะต้องคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้ครบถ้วนตามองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางปัญญา และสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน

3. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือในแต่ละโรงเรียน ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและทรัพยากรที่โรงเรียนแต่ละแห่งสามารถดำเนินการได้ โดยอาจพิจารณาตามขนาดของสถานศึกษา กำลังบุคลากร งบประมาณ เพื่อที่จะออกแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เหมาะสม เช่น การจัดกิจกรรมแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนหนังสือของนักเรียนแทนการจัดซื้อหนังสือจำนวนมาก หากโรงเรียนขาดความพร้อมด้านงบประมาณ การใช้สถานที่ในห้องเรียนหรือสถานที่ภายนอกห้องเรียนเป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเขียนแทนพื้นที่ห้องสมุด เป็นต้น

4. การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือในส่วนขององค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางปัญญา และสภาพแวดล้อมทางอารมณ์ สามารถบูรณาการแทรกเข้ากับสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเท่านั้น รวมทั้งสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการอ่านเขียนได้ตามอิสระ นอกเหนือจากในชั่วโมงเรียนและชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5. ครูประจำชั้นและครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ควรร่วมมือกันในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือให้กับผู้เรียน โดยออกแบบกิจกรรมในรายวิชาต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการใช้ทักษะการอ่าน การ

เขียน และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน รวมทั้งผู้เรียนกับสื่อการอ่านการเขียนที่หลากหลาย และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร ผ่อนคลาย นอกเหนือจากการให้ความสำคัญของการจัดพื้นที่ทางกายภาพและวัสดุอุปกรณ์เพื่อการอ่านเขียน

6. สถานศึกษาควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการรู้หนังสือ และให้ความรู้ครูผู้สอนในการส่งเสริมการรู้หนังสือในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลการนำรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือไปใช้ในสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา

2. เนื่องจากในงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาในรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือในระดับประถมศึกษาในภาพรวม ไม่ได้กำหนดรูปแบบที่สอดคล้องไปตามบริบทและขนาดของโรงเรียน รวมถึงระดับการรู้หนังสือของผู้เรียนในโรงเรียนแต่ละแห่ง ดังนั้น ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือในสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา เพื่อหารูปแบบที่มีความเฉพาะเจาะจงตามบริบท และระดับการรู้หนังสือของผู้เรียน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน. (2526). การละเล่นพื้นเมืองของเด็กอีสาน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). สร้างเสริมนิสัยรักการอ่านให้เด็กได้อย่างไร. สุวีริยาสาส์น.
- ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรณะกร. (2559). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยและภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แชมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน. สำนักพิมพ์แห่งลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชราภรณ์ โพธิสัย. (2558). สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านนาคำนาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิธพร นิโกบ. (2553). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความเข้าใจในการอ่านที่มีแรงจูงใจในการอ่านและความสามารถทางภาษาเป็นตัวแปรส่งผ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แมนมาส ขวลิขิต. (2544). แนวทางการส่งเสริมการอ่าน (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). บรรณกิจ.
- เยาลักษณ์ สุวรรณแห. (2546). เด็กกับการอ่าน. วารสารวิทยบริการ, 14(3), 43-47.
- รัชณีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์. (2560). ปัจจัยเชิงสาเหตุของการรู้หนังสือและความสามารถในการอ่าน เพื่อรองรับโลกศตวรรษที่ 21. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 30(2), 21-35.
- รัชณีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, สุภมาส อังคุโชติ, สมถวิล วิจิตรรณนา, สุนิสา จัยม่วงศรี, ศศิธร บัวทอง และศจี จิระโร. (2558). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุเพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนรองรับโลกศตวรรษที่ 21. <http://backoffice.thaiedresearch.org/uploads/paper/983e07317d3009c3bf15adb6cf3c0b8c.pdf>
- วรรณิ แกมเกตุ. (2552). ดัชนีการอ่านของไทย. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วีชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ. (2563). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 227-246.

- สร้อยสน สกลรักษ์, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า, ยศวีร์ สายฟ้า และ ฉัตรวรรณ ัญญวรรณะกร. (2556). การรู้หนังสือ (Literacy). ใน **ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. เอกสารประกอบการอบรม โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring).
- สิรินาฏ วงศ์สว่างศิริ. (2559). การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**, 18(1), 91-103.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. (2531). **การส่งเสริมการอ่าน**. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุทธิวรรณ ตันติรัตนวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 10(2), 2843-2854.
- อนุชา โสมาบุตร. (2556). ระบบสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21. <https://is.gd/tvAzq5>.
- อัจฉรา ประดิษฐ์. (2550). **ชวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน (1)**. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- ภาษาอังกฤษ
- Alberta Education. (n.d.). **Literacy and Numeracy**. <https://education.alberta.ca/literacy-and-numeracy/literacy/everyone/what-is-literacy/>
- Alivernini, F., Lucidi, F., Manganelli, S., & Di Leo, I. (2011). A map of factors influencing Reading literacy across European countries: direct, indirect and moderating effects. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, Volume 15, 3205-3210.
- Brooks, G. (2007). **What Works for Pupils with Literacy Difficulties? The Effectiveness of Intervention Schemes**. 3rd edition. DCSF.
- Carroll, J. and Breadmore, H. (n.d.). **Theories of early literacy development**. <https://theeducationhub.org.nz/theories-of-early-literacy-development/>
- CELL. (n.d.). **Literacy-Rich Environments**. http://www.earlyliteracylearning.org/ta_pdf/SelfGuided_Module_LRE.pdf
- Cortes, C. (2013). **Designing Literacy Rich Classroom Environments for Young Children: A Study of Teachers' Design Processes and Tools**. https://keep.lib.asu.edu/_flysystem/fedora/c7/88358/Cortes_asu_0010N_13293.pdf

- Cunningham, A. E. (2005). **Vocabulary Growth Through Independent Reading and Reading Aloud to Children**. In E. H. Hiebert & M. L. Kamil (Eds.), *Teaching and learning vocabulary: Bringing research to practice*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Delgado, P. (2020). **Inequality and Lack of Professional Development: Barriers to Literacy**. <https://observatory.tec.mx/edu-news/literacy-report-2020>
- Duffy, G. G. (2003). **Explaining reading: A resource for teaching concepts, skills, and strategies**. New York: Guilford Press.
- Florida Online Reading Professional Development. (n.d.). **Literacy Centers**.
<https://www.readingrockets.org/article/literacy-centers>
- Fredericksen, E. (1999). Playing Through: Increasing Literacy Through Interaction. **Journal of Adolescent & Adult Literacy**, 43(2), 116-124. <https://www.jstor.org/stable/40017058>
- Gerde, H.K., Bingham, G.E., & Pendergast, M. (2015). Reliability and validity of the Writing Resources and Interactions in Teaching Environments (WRITE) for preschool classrooms. **Early Childhood Research Quarterly**, 31(2), 34–46.
doi:10.1016/j.ecresq.2014.12.008
- Guthrie, J.T., McRae, A. & Ludz, K. S. (2007). Contributions of concept - oriented reading instruction to knowledge about interventions for motivations in reading. **Educational Psychologist**, 42(4), 237-250.
- Hilman, H., Musthafa, B., and Agustin, M. (2020). **The design of literacy environment model in primary school**.
https://www.researchgate.net/publication/340079272_The_design_of_literacy_environment_model_in_primary_school
- Jennifer, P.S., Christopher, J.R. & Stacy, L.W. (2016). **Literacy-Rich Environments for Young Students with Significant Developmental Disabilities**.
https://www.researchgate.net/profile/Christopher-Rivera-3/publication/309341489_Literacy-Rich_Environments_for_Young_Students_With_Significant_Developmental_Disabilities/links/5a84d70ca6fdcc201b9efc1c/Literacy-Rich-Environments-for-Young-Students-With-Significant-Developmental-Disabilities.pdf
- Lall, G.R. and Lall, B.M. (1983). **Ways children learn**. Illinois : Charles C. Thomas Publishers.

- Literacy Pittsburgh. (n.d.). **Causes of Low Literacy**. <https://www.literacypittsburgh.org/the-challenge/>
- MacKay, T. (2006). **The West Dunbartonshire Literacy Initiative: The Design, Implementation and Evaluation of an Intervention Strategy to Raise Achievement and Eradicate Illiteracy**. (Phase I Research Report). West Dunbartonshire Council.
- McGee, L. M., and Richgels, D. J. (1996). **Literacy's beginnings: Supporting young readers and writers**. Boston: Allyn and Bacon.
- Montoya, S. (2018). **Defining literacy**. http://gaml.uis.unesco.org/wp-content/uploads/sites/2/2018/12/4.6.1_07_4.6-defining-literacy.pdf Organisation for Economic
- National Literacy Trust. (n.d.). **What is literacy?** <https://literacytrust.org.uk/information/what-is-literacy/>
- Nationaldb. (n.d.). **Literacy Development**. <http://literacy.nationaldb.org/index.php/literacy-development-continuum/>
- Olivia, N. S. (2002). Teachers' Roles in Promoting Literacy in the Context of Play, **Early Child Development and Care**, 172:1, 23-34, DOI: 10.1080/03004430210877
- OZ Ideas (n.d.). **Seven barriers to literacy**. <http://www.valeriyule.com.au/litbar.html>
- Peelregion (n.d.). **Classroom activities to promote literacy**. <https://www.peelregion.ca/health/shp/pdfs/screens-recommend.pdf>
- Pratiwi, N.M.R.H., Padmadewi N.N., and Paramartha A.A.G.Y. (2019). **A Study on the literacy-rich-classroom environment at bilingual kindergarten SINGARAJA BALI**. <https://ejournal.undiksha.ac.id/index.php/IJLL/article/view/20844>
- Pressley, M. (2006). **Reading instruction that works: The case for balanced teaching (3rd ed.)**. Guilford Press.
- Professional Development Service for Teachers. (2020). **Literacy Development in the Primary Classroom: Six Key Components**. <https://www.pdst.ie/sites/default/files/Literacy%20Development%20in%20the%20Primary%20Classroom.pdf>

- Raisingchildren. (n.d.). **Literacy activities for children.**
<https://raisingchildren.net.au/preschoolers/play-learning/literacy-reading-stories/literacy-activities>
- The Access Center. (2007). **Literacy-Rich Environments.**
<https://osepideasthatwork.org/sites/default/files/21%20%20Literacy%20Rich%20Environments.pdf>
- The Center for Early Literacy Learning (CELL). (2011). **Literacy-Rich Environments Checklist.**
http://www.earlyliteracylearning.org/ta_pdf/reflections_chk_lists.pdf
- Thomas, C., Colin, C. & Leybaert, J. (2020). **Interactive Reading to Improve Language and Emergent Literacy Skills of Preschool Children from Low Socioeconomic and Language-Minority Backgrounds.** <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-020-01022-y>
- Tyson, K. (n.d.). **Literacy-rich environments.** <https://www.teachthought.com/literacy/the-elements-of-a-literacy-rich-classroom-environment/>
- TIMSS and PIRLS. (2006). **PIRLS 2006 Technical Report.**
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED499436.pdf>
- Scholastic. (n.d.). **Early Literacy.**
<http://teacher.scholastic.com/products/face/pdf/research-compendium/early-literacy.pdf>
- Scholastic. (n.d.). **7 Tips for Encouraging Early Literacy.**
<https://www.scholastic.com/parents/books-and-reading/reading-resources/developing-reading-skills/7-tips-encouraging-early-literacy.html>
- Thomson, S., Hillman, K., & De Bortoli, L. (2013). **A teacher's guide to PISA reading literacy.**
<https://research.acer.edu.au/ozpisa/11/>
- UNDP - UNESCO. (1995). **The Education for All Teacher-Training Package.**
<http://www.nzdl.org/>
- University of Texas Arlington. (2017). **Tips on Teaching Literacy to Elementary Students.**
<https://academicpartnerships.uta.edu/articles/education/teaching-literacy-elementary-students.aspx>

- UNICEF Thailand. (ม.ป.ป.). **เด็กทุกคนอ่านได้**. <https://www.unicef.org/thailand/th/every-child-can-read>
- Victoria State Government. (2020). Literacy Teaching Toolkit: Literacy rich environment. <https://www.education.vic.gov.au/childhood/professionals/learning/ecliteracy/emergentliteracy/Pages/literacyrichenvironment.aspx#link6>
- Waldman, C. (2016). **Four Elements for Creating a Positive Learning Environment**. <https://all4ed.org/four-elements-for-creating-a-positive-learning-environment/>
- Wang, J. & Guthrie, J. (2004). Modeling the Effects of Intrinsic Motivation, Extrinsic Motivation, Amount of Reading, and Past Reading Achievement on Text Comprehension Between U.S. and Chinese Students. **Reading Research Quarterly - READ RES QUART**. 39. 162-186. 10.1598/RRQ.39.2.2.
- Wendy B. M., Danielle R., J. Hatch, A. (2009). **Using Read Alouds with Critical Literacy Literature in K-3 Classrooms**. <https://www.readingrockets.org/article/using-read-alouds-critical-literacy-literature-k-3-classrooms>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลสัมภาษณ์

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลสัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล นางจันทร์เพ็ญ สินสอน
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
หน่วยงาน ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยพระคุณ จังหวัดสุรินทร์
ระดับการศึกษา ปริญญาตรี สาขาการพัฒนเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ชื่อ-สกุล นางมีนา ดวงราชี
ตำแหน่ง ผู้จัดการ, กรรมการและเลขานุการ
หน่วยงาน มูลนิธิเพื่อสุขภาพชุมชน
ระดับการศึกษา ปริญญาตรี
3. ชื่อ-สกุล นายชัยรัตน์ กรุ่มรัมย์
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนบ้านเมืองยาง(เอี่ยมโสภาสประชาชนุกุล)
ระดับการศึกษา ปริญญาโท
4. ชื่อ-สกุล ดร.นพดล ฤทธิโสสม
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนวัดราชฎร์บำรุง(งามศิริวิทยาการ) สำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร
ระดับการศึกษา ปริญญาเอก
5. ชื่อ-สกุล นางสาวปาริชาติ สวัสดิ์ถึก
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนวัดช่างเหล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร
ระดับการศึกษา ปริญญาโท
6. ชื่อ-สกุล นางสาวสภาพร แสงสมาน
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนวัดปากบ่อ สำนักงานเขตสวนหลวง
ระดับการศึกษา ปริญญาโท
7. ชื่อ-สกุล นางสาวอัจฉราภรณ์ บัวลังกา
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนบ้านตลุงใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2
ระดับการศึกษา ปริญญาเอก

8. ชื่อ-สกุล นายอิทธิพล กาญจนโรมนต์
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
หน่วยงาน โรงเรียนชุมชนบ้านหลุมรั้ง
ระดับการศึกษา ปริญญาโท
9. ชื่อ-สกุล นางจุฑามาศ มีฉลาด
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนประชานิเวศน์ สำนักงานเขตจตุจักร สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
ระดับการศึกษา ปริญญาโท
10. ชื่อ-สกุล ดร.พวงผกา แสงเงิน
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยนະผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ
หน่วยงาน โรงเรียนพระยามนธสุรราชศรีพิจิตร สำนักงานเขตบางบอน
ระดับการศึกษา ปริญญาเอก
11. ชื่อ-สกุล นางสาวราตรี ทองศรี
ตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา
หน่วยงาน โรงเรียนวัดศรีอพนัน
ระดับการศึกษา ปริญญาเอก

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

**แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ
ของนักเรียนระดับประถมศึกษา**

ชื่อโครงการวิจัย (ไทย) : รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ชื่อโครงการ (อังกฤษ) : A Model of Literacy Rich Classroom Environment for Elementary Students

หน่วยงานเจ้าของโครงการ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

นิยามศัพท์

การรู้หนังสือ หมายถึง ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ใช้ทักษะการอ่าน การเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน สามารถเข้าใจ ตีความสาร ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล สามารถสื่อสาร สร้างสรรค์งานเขียนตามเป้าหมาย

นักเรียนระดับประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นระดับขั้นที่อยู่ในช่วงของการเรียนรู้ที่จะอ่าน (learn to read) และพัฒนาทักษะการอ่าน เขียน คิด คำนวณ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ และระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นระดับขั้นที่อยู่ในช่วงของการใช้ทักษะการอ่าน (read to learn) การเขียน เพื่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ หมายถึง การจัดสภาพและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่จะอ่าน เขียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง ประกอบด้วย **สภาพแวดล้อมทางกายภาพ** ได้แก่ การจัดเตรียมสื่อการอ่าน-เขียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ที่สนับสนุนกิจกรรมการอ่านเขียน **สภาพแวดล้อมทางสังคม** ประกอบด้วย บทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ (ผู้สอน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-สื่อ วัสดุอุปกรณ์) ที่เกิดขึ้นในกิจกรรมการเรียนรู้ **สภาพแวดล้อมทางปัญญา** ประกอบด้วย หลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ (กิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม) และ**สภาพแวดล้อมทางอารมณ์** ประกอบด้วย บรรยากาศการเรียนรู้ การคำนึงถึงภูมิหลัง และอัตลักษณ์ของผู้เรียน

3) โปรดเสนอตัวอย่างการดำเนินการที่ท่านเคยปฏิบัติในโรงเรียน/หน่วยงานและทำให้เกิดความสำเร็จในการส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กประถมศึกษา

3.1) การจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

3.2) การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ

.....

.....

.....

.....

3.3) กิจกรรมเสริมหลักสูตร/กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

.....

.....

.....

.....

4) สิ่งนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดสภาพแวดล้อมการส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนประถมศึกษาที่มีอะไรบ้าง และเป็นอุปสรรคอย่างไร ท่านมีแนวทางในการจัดการกับปัญหา/อุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณในความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัย

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบการจัดสภาพแวดล้อม
การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เวลาในการทำประมาณ 10 นาที

การเก็บข้อมูลนี้อยู่ภายใต้การดำเนินการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ความหมายของคำที่ปรากฏในแบบสอบถาม

การรู้หนังสือ หมายถึง ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ใช้ทักษะการอ่าน การเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน สามารถเข้าใจ ตีความสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล สามารถสื่อสาร สร้างสรรค์งานเขียนตามเป้าหมาย

นักเรียนระดับประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือ หมายถึง การจัดสภาพและบรรยากาศ การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ที่จะอ่าน เขียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม สภาพแวดล้อมทางปัญญา และสภาพแวดล้อมทางอารมณ์

แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

 Ichattrawan@gmail.com (ยังไม่แชร์) สลับบัญชี

ถัดไป

หน้า 1 จาก 9

ล้างแบบฟอร์ม

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดเลือกช่องที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม *

- ชาย
- หญิง

ระดับการศึกษา *

- ปริญญาตรี
- ปริญญาโท
- ปริญญาเอก
- อื่นๆ: _____

ประสบการณ์การทำงาน *

- น้อยกว่า 3 ปี
- 3-5 ปี
- 6-10 ปี
- 10-15 ปี
- 15 ปีขึ้นไป

ภูมิภาคของสถานศึกษาที่ท่านปฏิบัติงาน *

- ภาคเหนือ
- ภาคกลาง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ภาคตะวันตก
- ภาคตะวันออก
- ภาคใต้

ระดับชั้นที่สอน *

- ประถมต้น (ป.1-3)
- ประถมปลาย (ป.4-6)
- สอนทั้งในระดับประถมต้นและประถมปลาย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน (ตอบได้มากกว่า 1 กลุ่มสาระฯ) *

- ภาษาไทย
- คณิตศาสตร์
- วิทยาศาสตร์
- สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- สุขศึกษาและพลศึกษา
- ศิลปะ
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- ภาษาต่างประเทศ

รายการประเมินเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

โปรดเลือกระดับความเหมาะสม/ความจำเป็นของรายการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา โดยในแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้นมีความเหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้นมีความเหมาะสม/จำเป็นมาก
 ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้นมีความเหมาะสม/จำเป็นปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้นมีความเหมาะสม/จำเป็นน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยว่ารายการนั้นมีความเหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : การจัดพื้นที่ส่วนกลาง
 สื่อการอ่าน-เขียน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ฯลฯ

เด็กมีส่วนร่วมในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ เช่น กฎ กติกาการใช้ศูนย์ ชื่อศูนย์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในศูนย์ เป็นต้น *

	1	2	3	4	5	
เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด	☐	☐	☐	☐	☐	เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดพื้นที่ให้เข้าถึงและใช้งานได้สะดวก *

	1	2	3	4	5	
เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด	☐	☐	☐	☐	☐	เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดพื้นที่การใช้งานเพื่อสร้างความเป็นส่วนตัวให้กับเด็ก *

	1	2	3	4	5	
เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด	☐	☐	☐	☐	☐	เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การติดป้าย/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่บอกทิศทาง ขั้นตอน วิธีทำ กฎกติกา ฯลฯ ในห้องเรียน *

	1	2	3	4	5	
เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด	☐	☐	☐	☐	☐	เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การติดกระดานเพื่อเสนอข่าว/เหตุการณ์ปัจจุบัน ปฏิทิน *

	1	2	3	4	5	
เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด	☐	☐	☐	☐	☐	เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดพื้นที่นำเสนอเนื้อหา/ผลงานแยกแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้/วิชา *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดเตรียมเครื่องมือเทคโนโลยีที่ช่วยในการอ่านเขียน *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พรม หมอนอิง เมาะนั่ง ตุ๊กตาสัตว์ ฯลฯ ถูกจัดวางไว้อย่างเหมาะสม *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของห้องเรียนและเป็นพื้นที่สำหรับเด็ก 5-6 คน สามารถเข้าใช้งานได้ *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

รายการประเมินเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ : ศูนย์การอ่าน

การจัดวัสดุอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา เช่น ตัวอักษรแม่เหล็ก ตัวอักษรไม้ บัตรตัวอักษร กระดานผ้าสักหลาด กระดานแม่เหล็ก วงล้อสร้างคำ ฯลฯ *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดพื้นที่บนผนังสำหรับติดคำศัพท์ค้นหาหรือบัญชีคำ *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดกิจกรรมหรือสื่อจำพวกเกมพัฒนาทักษะภาษา เช่น บิงโก บัตรคำศัพท์ เกมปริศนา กิจกรรมสร้างคำ/ค้นหาคำ ฯลฯ *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดชั้นหนังสือเป็นระบบ คั่นหาง่าย *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดชั้นวางหนังสือที่แสดงหนังสือที่น่าสนใจหรือหนังสือแนะนำชัดเจน *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดตั้งกราฟหนังสือที่แบ่งออกตามระดับความสามารถนักเรียน (3 หรือ 4 ระดับ) *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การแบ่งหนังสือเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือภาพ หนังสือนิทานที่มีภาพประกอบ
วรรณคดีพื้นบ้าน วรรณกรรม สารานุกรม ตำราอาหาร หนังสือชีวประวัติหนังสือบันเทิงคดี โบร
ชัวร์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

จำนวนหนังสือเพียงพอต่อการใช้งาน (หนังสือ 5-8 เล่มสำหรับเด็กหนึ่งคน) *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การหมุนเวียนหนังสือใหม่จำนวนประมาณ 10-25 เล่มในทุก ๆ 4 สัปดาห์ *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดเตรียมหูฟังและนิทานเสียง *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์สำหรับเล่นนิทาน เช่น ตุ๊กตาหุ่นมือ กระดานติดภาพ วัสดุของจริง
 ฯลฯ *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดเตรียมคอมพิวเตอร์และแป้นพิมพ์ให้เด็กมีโอกาสใช้งาน *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การมีแฟ้มสะสมผลงานสำหรับนักเรียนใช้เก็บงานเขียน *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดสถานที่สำหรับนักเรียนใช้แลกเปลี่ยนข้อความส่วนตัวกับผู้อื่น เช่น ตู้รับความคิดเห็น
ดูจดหมาย เป็นต้น *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

รายการประเมินเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับ
ประถมศึกษา

การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม

บทบาทครู บทบาทนักเรียน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-ผู้เรียน/ ผู้เรียน-สื่อวัสดุอุปกรณ์

การใช้บทสนทนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสร้างความพึงพอใจแก่เด็ก *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ เช่น การเล่าเรื่อง การเล่านิทาน
 ฯลฯ *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การสนทนา/การเขียน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นในกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือกิจกรรมรายบุคคล *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การสนทากันครุ การแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดกิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนหนังสือหรือแลกเปลี่ยนอ่านงานเขียนของเพื่อน *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

รายการประเมินเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

สภาพแวดล้อมทางปัญญา

หลักสูตรหรือกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ ในลักษณะกิจกรรมรายบุคคล/กลุ่ม กิจกรรมในรายวิชา/กิจกรรมเสริม

การสร้างโอกาสให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การเป็นตัวแบบของครูในการคิด การอ่านการเขียน การแก้ปัญหา *

1 2 3 4 5
 เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือระหว่างผู้อ่านกับข้อความในหนังสือผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กได้ใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ วิจารณ์ อธิบาย สร้างความรู้ *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การอภิปรายร่วมกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู โดยพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือหรือนิทานที่ได้อ่าน หรือพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

รายการประเมินเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

สภาพแวดล้อมทางอารมณ์

การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างอารมณ์ความรู้สึกผ่อนคลาย สร้างความพร้อมในการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ด้วยสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงที่เป็นมิตร ของครูและเพื่อนร่วมชั้น *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดกิจกรรมที่สร้างค่านิยมเชิงบวกแก่เด็กผ่านการสนทนา เพื่อให้เห็นคุณค่าของการรู้หนังสือ การอ่าน การเขียน *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การจัดบรรยากาศที่สร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู เด็กกับสื่อการอ่านเขียน *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด

เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

การส่งเสริมความรับผิดชอบ การตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น การให้เด็กได้เลือกหนังสือ การจัดการระบบการยืมคืนหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ *

1 2 3 4 5

เหมาะสม/จำเป็นน้อยที่สุด

เหมาะสม/จำเป็นมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

คำตอบของคุณ

ขอขอบพระคุณสำหรับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม
ผู้วิจัย

กลับ

ส่ง

หน้า 9 จาก 9

ล้างแบบฟอร์ม

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิรับรองรูปแบบฯ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิรับรองรูปแบบฯ

1. ดร.ราตรี ทองศรี	โรงเรียนวัดศรีอพนัน
2. ดร.อัจฉราภรณ์ บัวลังกา	โรงเรียนบ้านตลุงใต้
3. ผอ.อิทธิพล กาญจนโรมนต์	โรงเรียนชุมชนบ้านหลุมรั้ง
4. ดร.พวงผกา แสงเงิน	โรงเรียนพระยามนธาตุราชศรีพิจิตร
5. ดร.นพดล ฤทธิโสสม	โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง(งามศิริวิทยาการ)
6. ผอ.ปาริชาติ สวัสดิ์ถึก	โรงเรียนวัดช่างเหล็ก
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวณี ชัยเชาวรัตน์	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา จันทร์ชูสกุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
9. อาจารย์ภาพิสุทธิ ภูวญาณพงศ์	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ภาคผนวก จ

แบบรับรองรูปแบบฯ

เอกสารชี้แจงการรับรอง (ร่าง) รูปแบบ

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

คำชี้แจง

การประเมินรับรองรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2 ชุด คือ

1) เอกสารหมายเลข 2 เอกสารประกอบการรับรอง (ร่าง) รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นเอกสารที่นำเสนอรายละเอียดของรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

2) เอกสารหมายเลข 3 แบบรับรองร่างรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ท่านสามารถเลือกประเมินผ่าน **แบบฟอร์มออนไลน์ตามลิงก์** หรือ **QR Code ด้านล่าง** หรือสามารถประเมินทางไฟล์แบบรับรองรูปแบบฯ (ไฟล์เอกสารที่แนบมา)

ลิงก์แบบรับรองรูปแบบฯ (ออนไลน์) <https://forms.gle/swC6irWfBjcB1Jk89> หรือสแกน QR Code ด้านล่าง

QR Code แบบรับรองร่างรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
ที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

แบบรับรองร่างรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การเก็บข้อมูลนี้อยู่ภายใต้การดำเนินการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา

แบบรับรองร่างรูปแบบนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ-สกุล

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามระดับความคิดเห็นของท่านที่มีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือของเด็กระดับประถมศึกษา โดยในแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วย

ระดับ 3 หมายถึง ไม่น่าใจ

ระดับ 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

ระดับ 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1) องค์ประกอบที่ 1 : สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความเหมาะสม					
2) องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 1 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน					
3) องค์ประกอบที่ 2 : สภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเหมาะสม					
4) องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 2 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน					
5) องค์ประกอบที่ 3 : สภาพแวดล้อมทางปัญญา มีความเหมาะสม					
6) องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 3 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน					
7) องค์ประกอบที่ 4 : สภาพแวดล้อมทางอารมณ์ มีความเหมาะสม					
8) องค์ประกอบย่อยภายใต้องค์ประกอบที่ 4 นี้ มีความครบถ้วน ชัดเจน					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
9) องค์ประกอบทั้ง 4 มีความครบถ้วน เหมาะสมในการช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา					
10) องค์ประกอบทั้ง 4 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญจำเป็นต่อการช่วยส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา					
11) การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามองค์ประกอบทั้ง 4 นี้มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ					
12) รูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาตามองค์ประกอบทั้ง 4 นี้มีความเหมาะสมกับบริบทห้องเรียนในประเทศไทย					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัย